

Η Κοινωνική Οικονομία ως απάντηση στην οικο-κοινωνικο-οικονομική κρίση

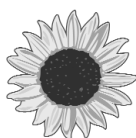
**11 εισηγήσεις από ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΚΡΟΑΣΗ
στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**

Η Κοινωνική Οικονομία ως απάντηση στην οικο-κοινωνικο-οικονομική κρίση

**11 εισηγήσεις από ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΚΡΟΑΣΗ
στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**

**Οικολόγοι
Πράσινοι**

The Greens | EFA
in the European Parliament

Μετάφραση κειμένων: Μαρία Μουσαφίρη, Φώτης Φωτόπουλος

Απομαγνητοφώνηση κειμένων: Παρασκευή Φωτοπούλου

Σελιδοποίηση & Επιμέλεια έκδοσης: ANIMA GRAPHICS, Σταύρος Υφαντής

Εκτύπωση: ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ, Ν. Ραιδεστός, 57001 Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 466776

Η έκδοση χρηματοδοτήθηκε από τον ευρωβουλευτή Μιχάλη Τρεμόπουλο
και την Ομάδα των Πρασίνων/Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία
(The Greens/EFA) στο Ευρωκοινοβούλιο

The Greens | EFA
in the European Parliament

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
<i>Μιχάλης Τρεμόπουλος</i> Αλληλέγγυα και Συνεργατική Οικονομία στην Ευρώπη	7
<i>Sven Giegold</i> Πράσινες πρωτοβουλίες για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία	11
<i>Sven Giegold (επιμ.) & Malte Arhelger</i> Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και η Ευρωπαϊκή Ένωση: ένα Πράσινο πρόγραμμα πέρα από την κρίση (Συνοπτική Έκθεση)	13
<i>Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων</i> ΕΚΘΕΣΗ σχετικά με το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (2011/2116(INI)) ΠΡΟΤΑΣΗ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ	17
<i>Απόστολος Ιωακειμίδης</i> Δράσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας.....	28
<i>Karine Pfluger</i> Η Κοινωνική Οικονομία.....	32
Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	34
<i>Ελένη Σπανοπούλου</i> Μουτουαλισμός: Μια μοναδική νομική υπόσταση για την κοινωνία.....	41
<i>Klaus Niederlander</i> Οι συνεταιριστικές προτάσεις.....	48
<i>Patrick de Boucquois</i> Τα χαρακτηριστικά των οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας	52
<i>Erdmuthe Klaer</i> Οι τοπικές κοινότητες και τα συνεργατικά εγχειρήματα ως θεμέλια στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας	55
<i>Arnaud Pinxteren</i> Η κοινωνική οικονομία ως κινητήρια δύναμη της μετάβασης.....	59
<i>Julien Fortin</i> Ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση.....	62
<i>Γεώργιος Ο. Τσομπάνογλου</i> Η αξία της κοινωνικής οικονομίας: ζητήματα και προοπτικές	67

Εισαγωγή

Η σημασία για την ευρωπαϊκή οικονομία και την κοινωνία της συνεργατικής δράσης, των συνεταιρισμών, των ταμείων αλληλασφάλισης, των ενώσεων, των ιδρυμάτων και των κοινωνικών επιχειρήσεων (που αποτελούν τον τρίτο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας) αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο πανευρωπαϊκά.

Ήδη το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε έκθεση για την κοινωνική οικονομία (2008/2250 (INI)), που ζητά την αναγνώρισή της ως έναν τομέα που περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, ενώσεις, ιδρύματα και ταμεία αλληλασφάλισης. Μάλιστα, αυτή την περίοδο συζητιέται στην Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το σχέδιο έκθεσης των Πράσινων σχετικά με το καταστατικό της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων [2011/2116(INI)].

Μια από τις εκδηλώσεις που διοργάνωσε ο ευρωβουλευτής των Οικολόγων Πράσινων Μιχάλης Τρεμόπουλος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν και η Διεθνής Ημερίδα με θέμα "Η Κοινωνική Οικονομία ως απάντηση στην οικο-κοινωνικο-οικονομική κρίση" στις 20 Οκτωβρίου 2011.

Στόχος της ημερίδας ήταν να αναδείξει πως η ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας σε χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, που αντιμετωπίζουν τις άμεσες συνέπειες της ευρωπαϊκής κρίσης, μπορεί να συμβάλλει ως μια βιώσιμη στρατηγική για την έξοδο από την κρίση.

Στην ημερίδα έγιναν παρουσιάσεις από εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των μεγαλύτερων ομοσπονδιών και δικτύων που ασχολούνται με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη. Οι εισηγήσεις της Ημερίδας αυτής παρουσιάζονται στον παρόντα τόμο, ώστε –πέρα από τη ζωντανή μετάδοσή τους στο ecogreen-stv– να γίνουν κτήμα σε περισσότερους και χρήσιμο εργαλείο για δημιουργική δράση.

Αλληλέγγυα και Συνεργατική Οικονομία στην Ευρώπη

Μιχάλης Τρεμόπουλος

Ευρωβουλευτής των Οικολόγων Πράσινων

Στην εποχή της κλιματικής αλλαγής, της ανεπάρκειας των φυσικών πόρων, της επισιτιστικής κρίσης, της οικονομικής αστάθειας, της ψυχολογικής κατήφειας και της κοινωνικής αναταραχής, ένα νέο πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης αναδύεται ως ευκαιρία μέσα από τα αδιέξοδα της οικονομίας του ανταγωνισμού: η αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία. Κι έχει τη σημασία και τη συμβολή της στην επίλυση των κρίσεων.

Χρειαζόμαστε, λοιπόν, μια επένδυση στη βιωσιμότητα, με τέσσερις άξονες:

Άξονας 1ος: Βιώσιμη αναζωογόνηση της υπαίθρου.

Άξονας 2ος: Απεξάρτηση από το πετρέλαιο και το λιγνίτη.

Άξονας 3ος: Αναβάθμιση των συλλογικών αγαθών.

Άξονας 4ος: Ενίσχυση καινοτομίας και έρευνας.

Τι είναι όμως η «αλληλέγγυα οικονομία»;

Υπάρχει ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας που κινείται στα όρια της κλασικής αντίληψης για την οικονομία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν μορφές, όπως η δουλειά στο σπίτι και η εθελοντική προσφορά, που δεν αντικατοπτρίζονται στους οικονομικούς λογαριασμούς, ούτε αναγνωρίζονται από τη συμβατική οικονομική θεωρία και πρακτική ως σημαντικές, παρ' όλο που είναι τελείως απαραίτητες για την επιβίωση της οικονομίας συνολικά.

Θα έλεγα ότι μπορούμε να δεχθούμε την κριτική εκείνη που γίνεται από μια οικολογική πλευρά και λέει ότι ολοένα και περισσότεροι τομείς της καθημερινής ζωής, ενώ προσφέρονταν στα πλαίσια της αλληλεγγύης, στα πλαίσια κάποιων πιο ισχυρών κοινωνικών σχέσεων, σήμερα ολοένα και περισσότερο εμπορευματοποιείται, «πακετάρεται» και πωλείται. Και αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με δημόσια αγαθά (ποιος θα φανταζόταν πριν από 50 χρόνια την κυριαρχία του εμφιαλωμένου νερού;), αλλά και οι δουλειές που γίνονται στο σπίτι, ολοένα και περισσότερο ν' ανατίθενται σε τρίτους, κανείς δεν έχει χρόνο ν' ασχοληθεί με το ράψιμο, ν' ασχοληθεί με τα παιδιά, με τους γονείς, τους παππούδες.

Ολοένα και περισσότεροι εξειδικευμένοι επαγγελματίες ασχολούνται με τα παραπάνω και η απαγόρευσή τους αποτυπώνεται στην οικονομική δραστηριότητα, χωρίς να λο-

γαριάζεται ότι άλλοι συμβάλλουν με το δικό τους άτυπο τρόπο που είναι εξαιρετικά σημαντικός και στην οικονομία και στην κοινωνική συνοχή. Από την άλλη πλευρά, η αποτυχία του συγκεντρωτικού κράτους, αλλά και της ανεξέλεγκτης αγοράς, οδήγησαν σε αναζήτηση ενός τρίτου δρόμου οικονομικών σχέσεων.

Οι δραστηριότητες αυτές διατηρούν την πρωτοβουλία και τη συνέργεια στο επίπεδο της οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα ικανοποιούν κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους ως προτεραιότητες τουλάχιστον ισότιμες με το οικονομικό αποτέλεσμα. Κοινωνικές επιχειρήσεις, Συνεταιρισμοί παραγωγών – καταναλωτών, Μη Κερδοσκοπικές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, μικρομεσαίες τοπικές επενδυτικές πρωτοβουλίες που αξιοποιούν τα τοπικά ποιοτικά και οικολογικά προϊόντα, ομάδες έμπρακτης αλληλεγγύης και βοήθειας προς αδύναμες κοινωνικές ομάδες και στρώματα, είναι πρωτοβουλίες που έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό κατά κανόνα και αυτό είναι οι δημοκρατικές αυτοδιαχειριστικές και διαφανείς πρακτικές τους.

Πρόκειται για ένα νέο τρόπο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής οργάνωσης, που ως βασικό χαρακτηριστικό έχει την εκπλήρωση των πραγματικών και πρωταρχικών ανθρώπινων αναγκών σε αγαθά και υπηρεσίες μέσα από μια ήπια οικονομική και επιχειρηματική δράση, η οποία βασίζεται στην οικειοθελή συνεργασία και την αλληλοβοήθεια. Η αλληλέγγυα οικονομία ενσωματώνει στη λειτουργία της και άλλα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως η αμεσοδημοκρατική συμμετοχή των μελών κάθε τέτοιου θεσμού στις αποφάσεις του, η συνεχής εκπαίδευση, ο σεβασμός των ανθρώπινων, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων αλλά και των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων κάθε περιφέρειας, η τοπικοποίηση (αποκεντρωμένη τοπική διάσταση) ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, η έρευνα του καινούργιου, ο πειραματισμός και η εξέλιξη υπό οικολογικούς όρους. Υπό την έννοια αυτή, η αλληλέγγυα οικονομία περιέχει και τα βασικά χαρακτηριστικά της οικολογικής και αειφόρου ανάπτυξης, αφού μάλιστα οι περισσότερες από τις εναλλακτικές συνεταιριστικές οργανώσεις στην Ευρώπη είχαν να κάνουν ιστορικά με την παραγωγή βιολογικών τροφίμων και την παραγωγή και εγκατάσταση συστημάτων από το χώρο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Στις σημερινές συνθήκες της κρίσης που βιώνουμε όπου πιθανό δεν έχουμε δει ακόμη τα χειρότερα, **η Κοινωνική Οικονομία είναι στην Ελλάδα ένα ουσιώδες αγαθό εν ανεπαρκεία.**

Η κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία αρνείται τη λομπίστικη λογική και το συνεχιστικό ενώ πιστεύει και στηρίζεται στη κοινωνία των ενεργών πολιτών. Ο έμπρακτος χαρακτήρας της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας σήμερα είναι η ενεργοποίηση όλων στο σχεδιασμό δράσεων κοινωνικής επιχειρηματικότητας και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα και από την ανάληψη πρωτοβουλιών συνεργατισμού και κοινωνικών συμπράξεων σε κάθε Δήμο.

Ο σχεδιασμός της ή και η ορολογία ποικίλλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα στις ισπανόφωνες χώρες μιλούν συνήθως για «λαϊκή οικονομία» ή για «οικονομία της αλληλεγγύης». Οι αγγλοσάξονες χρησιμοποιούν τον όρο «οικονομία ή ανάπτυξη της κοινότητας» (community development). Στη Γαλλία και τη Φινλανδία

ανατρέχουν σε όρους κοινωνικής οικονομίας (βλέπε μορφή συνεταιρισμών). Όλες αυτές οι διαφορετικές ορολογίες παραπέμπουν σε μια μεγάλη γκάμα διαφορετικών μορφών των οργανώσεων με σκοπό την ενδυνάμωση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Γενικά θα λέγαμε ότι ισχύει η ιδέα του «τρίτου τομέα», μεταξύ του παραδοσιακού και ιδιωτικού τομέα¹.

Ήδη στην Ευρώπη αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο υπάρχουν πολλά ελπιδοφόρα παραδείγματα αλληλέγγυας οικονομίας, δίκαιου εμπορίου και αυτοδιαχειριζόμενων επιχειρήσεων. Ξεκινούν συνήθως από τις Υπηρεσίες αλλά επεκτείνονται και στους τομείς της ενέργειας, του εμπορίου, της οικοδομής, του πολιτισμού, των τροφίμων, της εκπαίδευσης, των εκδόσεων, ακόμη και της βιομηχανίας, όπως ο γνωστός συνεταιρισμός του Μοντραγκόν στη Χώρα των Βάσκων. Ως προς το μέγεθός τους μπορούν να περιλάβουν από μερικές δεκάδες έως και μερικές δεκάδες χιλιάδες μέλη. Άλλες λειτουργούν απομονωμένα και άλλες έχουν ήδη οδηγήσει στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και πέρα από τα εθνικά τους σύνορα. Παραδείγματα εθνικών δικτύων αυτοδιαχειριζόμενων επιχειρήσεων αποτελούν το MES στη Γαλλία, το APRESGE² στην Ελβετία, το RES³ στην Ιταλία, το REAS στην Ισπανία, το XES στην Καταλωνία, το SAW-B⁴ στη Βαλονία - Βρυξέλλες αλλά και εκτός Ευρώπης το USSEN⁵ στις ΗΠΑ ή το FBES⁶ στη Βραζιλία, καθώς και μια σειρά τέτοιων δικτύων σε Αργεντινή, Βενεζουέλα και Κολομβία, ενώ φέτος δημιουργείται στη Βαρκελώνη το RIPESS⁷ Europe, ένα ευρύτερο δίκτυο για την «Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ευρώπη».

Τα δίκτυα αλληλέγγυας οικονομίας, εκτός από την αύξηση του κύκλου εργασιών και την οικονομική ενδυνάμωση των επιχειρήσεων που συμμετέχουν, βοηθούν στην ανταλλαγή εμπειριών, στη μεταφορά τεχνογνωσίας, στη διαμόρφωση μιας νέας ευρωπαϊκής εναλλακτικής πολιτικής στο χώρο της οικονομίας και τη βελτίωση της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Ως προς τις πρωτογενείς συνεταιριστικές και αλληλέγγυες επιχειρήσεις, έχουμε μια αλυσιδωτή έκρηξη τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη αλλά και σε όσα μέρη του κόσμου πλήττονται από την οικονομική και κοινωνική κρίση. Μερικά παραδείγματα:

- MAG 2 & Banca Popolare Etica⁸ στο Μιλάνο της Ιταλίας (αλληλέγγυα τράπεζα)
- BEST⁹, εταιρεία χωροταξικών μελετών στο Βερολίνο
- Trade Africa 2000plus Ltd, εταιρεία συνεργασίας και ανταλλαγών συνδικάτων Ευρώπης και Αφρικής με έδρα τη Σκοτία.

1 Eme B., Gardin L., Laville J-L., «L'economie sociale en pratique». Transversales, Sciences et Cultures, no 39, mai - juin 1996

2 <http://www.apres-ge.ch/>

3 http://www.resitalia.org/index_en.html

4 <http://www.economiesociale.be/cms/index.php>

5 <http://www.populareconomics.org/ussen/>

6 <http://www.fbes.org.br/>

7 <http://ripest.net.reseauope.net/>

8 <http://www.mag2.it/home.html>, <http://www.comune.torino.it/informatipico/contributi.php?id=9>

9 <http://www.oecd.org/dataoecd/8/13/35600333.pdf>

- Kai Ehlers¹⁰, Εναλλακτικές εκδόσεις στο Αμβούργο
- Attac¹¹, Συμβουλευτικό Γραφείο Επιχειρήσεων, Ελβετία & Γερμανία
- Innova eG, Κέντρο Οικολογικών Ερευνών με έδρες στην Ιταλία & Γερμανία
- BIBER Trias, ιαματικό θεραπευτήριο στην Αυστρία
- READ¹², Ινστιτούτο ψυχικής και κοινωνικής αποκατάστασης στην Ινδία
- Mut Vitz Café RebelDía, συνεταιριστική επιχείρηση καφέ στο Μεξικό
- EQUAL¹³, Ερευνητικό Κέντρο εναλλακτικής οικονομίας στη Βαρσοβία
- CCEDN, Κολέγιο οικονομικών σπουδών στο Βανκούβερ του Καναδά
- Σπόρος κ.α.-Ελλάδα
- Δίκτυα ανταλλαγής /τράπεζες χρόνου /τοπικά νομίσματα /συνεταιρισμοί παραγωγών-καταναλωτών
- Τα αυτοδιαχειριζόμενα ταμεία περίθαλψης, εξαιρετικά διαδεδομένα στη Γαλλία και το Βέλγιο και οργανωμένα στην ΑΙΜ.

Τα παραδείγματα είναι δεκάδες και αυξάνονται καθημερινά. Ας ελπίσουμε ότι τα ψήγματα αλληλέγγυας οικονομίας που υπάρχουν στην αλληλοβοηθητική παράδοση της ελληνικής κοινωνίας θα μπορέσουν σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς να μετατραπούν σε ολόκληρο κοίτασμα.

---

¹⁰ <http://kai-ehlers.de/>

¹¹ <http://vl.attac.be/>

¹² <http://www.readindiafoundation.org/>

¹³ http://ec.europa.eu/employment_social/equal/news/200606-se-warsaw_en.cfm

Πράσινες πρωτοβουλίες για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία

Sven Giegold

Γερμανός Πράσινος ευρωβουλευτής, εισηγητής της έκθεσης σχετικά με το καταστατικό της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων

Οι Πράσινοι του Ευρωκοινοβουλίου στηρίζουν τις επιχειρήσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, επειδή αυτές αντιμετωπίζουν τα κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα με εποικοδομητικό τρόπο: διά της οικονομικής δραστηριότητας. Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας παρουσιάζουν ποικίλες μορφές, αλλά έχουν όλες ένα κοινό σημείο: παρέχουν περισσότερα πλεονεκτήματα στην κοινωνία από ό,τι οι επιχειρήσεις που βασίζονται στο κεφάλαιο. Οι συνεταιρισμοί εργαζομένων δημιουργούν καλύτερο και υγιέστερο εργασιακό περιβάλλον. Υπάρχουν πολυάριθμες ενώσεις που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μέχρι στιγμής, οι περισσότερες συνεταιριστικές τράπεζες έχουν αντέξει στην κρίση καλύτερα από τις αντίστοιχες μη συνεταιριστικές. Αργά αλλά σταθερά, η κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία αναδεικνύεται σε εναλλακτική λύση στο ζήτημα της περιφερειακής αγοράς και παραγωγής βιολογικών τροφίμων. Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί συνενώνουν την αγοραστική τους δύναμη για την αγορά αγαθών, τα οποία διαφορετικά δε θα προμήθευε η αγορά, π.χ. ενέργεια προερχόμενη από ανανεώσιμες πηγές. Και το δίκαιο εμπόριο ενισχύει τη θέση των παραγωγών και εργαζομένων ακόμη και εκτός της Ε.Ε.

Κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους επικεντρωθήκαμε σε δύο επιτεύγματα:

Πρώτο, έχουμε σχεδόν ολοκληρώσει τη σύνταξη κειμένου που καταγράφει τις θέσεις μας: «*Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και η Ευρωπαϊκή Ένωση – Ένα Πράσινο πρόγραμμα πέρα από την κρίση*». Σε στενή συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας από όλη την Ευρώπη, εντοπίσαμε τα σοβαρότερα προβλήματά της: τόσο σε πανευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε ορισμένα κράτη-μέλη, η σχετική νομοθεσία δεν λαμβάνει υπόψη την ποικιλομορφία των επιχειρήσεων της ευρωπαϊκής οικονομίας. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στη δημιουργία ενός άνισου πεδίου δραστηριοποίησης και δυσχεραίνει τη λειτουργία της κοινωνικής οικονομίας. Στο έγγραφο αυτό παρουσιάζουμε τις θέσεις των Πρασίνων σε θέματα που κυμαίνονται από κοινωνικά κριτήρια στις κρατικές προμήθειες, την κρατική βοήθεια και τα περιφερειακά ταμεία, έως τις επιμέρους λεπτομέρειες του ρυθμιστικού ελέγχου που ασκείται σε συνεταιριστικές τράπεζες και ταμεία αλληλασφάλισης. Προτείνουμε επίσης να αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έργο της ανταλλαγής των βέλτιστων πολιτικών

πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών σε θέματα φορολόγησης και υποστήριξης της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας.

Δεύτερο, έχω συντάξει το σχέδιο πρωτοβουλίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που αφορά τη συμμετοχή των εργαζομένων σε συνεταιρισμούς βάσει του Πρότυπου Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Επιχείρησης. Σε διαβούλευση με εκπροσώπους των κυριοτέρων συνεταιριστικών οργανισμών, έχουμε αποφασίσει να χρησιμοποιήσουμε την έκθεση για να επαναβεβαιώσουμε και να ενισχύσουμε τη γενική θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τους συνεταιρισμούς και το σύνολο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Αυτό είναι επείγουσα ανάγκη, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει μέχρι στιγμής παραγάγει κανένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, παρά το γεγονός ότι έχει εκφράσει προ πολλού (2004) την πρόθεσή της για τη βελτίωση του νομικού καθεστώτος που διέπει τους συνεταιρισμούς. Η έκθεσή μου επισημαίνει ότι το γεγονός αυτό οφείλεται στην έλλειψη πόρων αποκλειστικά για το σκοπό αυτό εκ μέρους της Επιτροπής. Σε αρμονία με το κείμενο θέσεών μας, η αναφορά της πρωτοβουλίας επισημαίνει συγκεκριμένες πολιτικές για τη βελτίωση του ευρωπαϊκού νομοθετικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς. Ζητάει επίσης την επίσημη καθιέρωση Ευρωπαϊκού Έτους της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Οι Πράσινοι θα διασφαλίσουν την αδιάλειπτη δράση στον εν λόγω τομέα και θα καταστούν βασικός εταίρος των φορέων της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Με στόχο την ευρύτερη αναγνώριση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, θα εμβαθύνουμε τα δίκτυά μας και θα πιέσουμε για νομοθετικές βελτιώσεις, όπου αυτό είναι εφικτό. Ελπίζουμε επίσης να εμπνεύσουμε Πράσινα προγράμματα σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και η Ευρωπαϊκή Ένωση: ένα Πράσινο πρόγραμμα πέρα από την κρίση (Συνοπτική Έκθεση)

Sven Giegold (επιμ.) & Malte Arhelger

Μια εναλλακτική λύση στην οικονομική κρίση

Μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, όλο και περισσότεροι άνθρωποι προβληματίζονται σχετικά με ουσιαστικά ερωτήματα περί του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας. Προτάσεις για τον έλεγχο της κερδοσκοπίας συγκρούονται με προτάσεις για ριζική μεταρρύθμιση του οικονομικού συστήματος. Ταυτοχρόνως, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες αντιμετωπίζουν σοβαρές κοινωνικές προκλήσεις: κλιματική αλλαγή και άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα, δημογραφικές αλλαγές, αυξανόμενη ανισότητα στην κατανομή του πλούτου. Εδώ και αρκετούς αιώνες ήδη, η κοινωνική οικονομία αποτελεί βιώσιμη εναλλακτική λύση στην τυφλή κερδοσκοπία, η οποία προκάλεσε οικονομικές και περιβαλλοντικές κρίσεις και οδήγησε τις ευρωπαϊκές κοινωνίες στα πρόθυρα της διάλυσης.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας είναι ότι πρόκειται για ιδιωτικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην οικονομία της αγοράς. Το οικονομικό κέρδος είναι μεν σημαντικό γι' αυτές, αλλά έχει δευτερεύουσα σημασία: οι επιχειρήσεις αυτές έχουν άλλες προτεραιότητες. Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένα φύλλο συκής που επιγράφεται εταιρική κοινωνική ευθύνη: η δομή και ο τρόπος λειτουργίας τους καθορίζονται από μια ολιστική αντίληψη για την ευημερία. Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας λειτουργούν με πνεύμα αλληλεγγύης, υπευθυνότητας και ευθύτητας. Διαθέτουν δημοκρατική δομή λήψης αποφάσεων. Τα πλεονάσματά τους δεν μοιράζονται ως μερίσματα, αλλά επανεπενδύονται ή κατανέμονται στα μέλη τους χωρίς να μειώνουν την αξία της επιχείρησης.

Συνήθως υπάρχουν νομοθετικές ρυθμίσεις που διευκολύνουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων αυτών. Στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι επιχειρήσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας λειτουργούν υπό διάφορες νομικές μορφές (συνεταιρισμοί, ταμεία αλληλασφάλισης, ενώσεις προσώπων και ιδρύματα). Σε άλλα κράτη μέλη, βασικός παράγοντας είναι οι αξίες που αναφέρονται στο καταστατικό της εκάστοτε επιχείρησης. Στην οικονομική και πολιτική πρακτική, είναι δύσκολο να δοθεί ένας πανευρωπαϊκός ορισμός των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στα κράτη-μέλη. Αυτό οφείλεται στις διαφορετικές το-

πικές παραδόσεις και τους διαφορετικούς τοπικούς ορισμούς της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Η βραδύτητα της πορείας προς ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο για την αλληλέγγυα κοινωνική οικονομία οφείλεται εν μέρει σε αυτό το γεγονός.

Πράσινες αξίες και η οικονομία κοινωνικής αλληλεγγύης

Οι στόχοι της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας έχουν πολλά κοινά σημεία με τους στόχους της Πράσινης πολιτικής. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας είναι το γεγονός ότι προσπαθεί να επιτύχει τους κοινωνικούς, οικολογικούς και οικονομικούς στόχους της μέσω της δίκαιης και υπεύθυνης οικονομικής δραστηριότητας. Πολλοί από τους εν λόγω στόχους δεν μπορούν να επιτευχθούν από την οικονομία της αγοράς, παρά το γεγονός ότι είναι εξαιρετικά σημαντικοί για πολλούς Ευρωπαίους. Μάλιστα, οι περισσότερες πρωτοβουλίες της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας προέκυψαν από πρωτοβουλίες αυτοβοήθειας.

Όχι μόνον οι στόχοι, αλλά και η ίδια η λειτουργία της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας είναι συμβατή με τις Πράσινες αξίες: οι εργαζόμενοι τέτοιων επιχειρήσεων συχνά ωφελούνται από την έλλειψη πολυεπίπεδων ιεραρχιών και από τα ισχυρά δικαιώματα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Αυτός ο τρόπος λειτουργίας έχει και άλλα πλεονεκτήματα: Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας ξεπερνούν την κρίση καλύτερα από άλλες συγκρίσιμες επιχειρήσεις και ενσωματώνουν περισσότερους ανθρώπους στην αγορά εργασίας. Οι εργαζόμενοί τους είναι συχνά υγιέστεροι από τους εργαζομένους άλλων επιχειρήσεων.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους, οι Πράσινοι προσπαθούν να επιτύχουν τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου των κοινωνικών και αλληλέγγυων επιχειρήσεων. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι θέλουμε να δημιουργήσουμε τις νομικές προϋποθέσεις για τις κοινωνικές επιχειρήσεις εκεί όπου οι προϋποθέσεις αυτές δεν υπάρχουν ακόμη, θέλουμε να άρουμε τα εμπόδια που δυσχεραίνουν τη λειτουργία αυτών των επιχειρήσεων και θέλουμε να δημιουργήσουμε κίνητρα εκεί όπου αυτά έχουν νόημα και είναι συμβατά με τους κανόνες της ενιαίας αγοράς.

Πράσινες πολιτικές για την κοινωνική οικονομία

Υποστηρίζουμε την πλήρη αναγνώριση του δυναμικού της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και τη δημιουργία κανόνων ισότιμου ανταγωνισμού με τις λοιπές επιχειρήσεις. Διακηρυγμένος στόχος μας είναι η δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα επιτρέπουν στην οικονομία να υπηρετεί το σύνολο της κοινωνίας, αντί να ανταγωνίζεται την πολιτική και να υπονομεύει το γενικότερο συμφέρον.

Συγκεκριμένα, απαιτούμε την καλύτερη αναγνώριση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας σε όλους τους τομείς πολιτικής της Ε.Ε. και των κρατών-μελών. Αυτό περιλαμβάνει τη στατιστική αναγνώριση των επιχειρήσεων της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και της παραγωγικότητάς τους, την αναβάθμιση της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών για επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ή για την εξαγορά επιχειρήσεων εκ μέρους των εργαζομένων τους, και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σχετικά με δι-

κτυα, επικοινωνία και προώθηση μέσω οικονομικών και φορολογικών πολιτικών. Μια μορφή της ανοικτής μεθόδου συντονισμού (Open Method of Coordination - OMC), η οποία ενσωματώνει πλήρως περιφερειακούς φορείς, μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο για το σκοπό αυτό.

Ένας από τους στόχους του πολιτικού μας έργου είναι η βελτίωση της νομοθεσίας της ενιαίας αγοράς. Αυτό αφορά και τους κανόνες δημοσίων προμηθειών, οι οποίοι πρέπει να επιτρέπουν στις τοπικές αρχές να περιλαμβάνουν μεταξύ των όρων των μειοδοτικών διαγωνισμών για τις προμήθειές τους και την τήρηση κοινωνικών κριτηρίων κατά τη διαδικασία παραγωγής. Αυτό αφορά όχι μόνο προϊόντα δίκαιου εμπορίου, αλλά και παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών, επιχειρήσεις κοινωνικής ένταξης και συνεταιρισμούς που αγοράζουν τοπικά δίκτυα δημόσιας ωφέλειας (π.χ. δίκτυα νερού και ηλεκτρισμού).

Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται διασάφηση των ευρωπαϊκών κανόνων κρατικής βοήθειας. Πρέπει να επιτρέπεται η κρατική επιχορήγηση προς παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών και παρόχους κοινωνικής στέγασης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, όταν στην αγορά υπάρχουν επιχειρηματικοί ανταγωνιστές τους. Προς το παρόν, η νομοθεσία είναι ασαφής.

Οι ιδιαιτερότητες των συνεταιριστικών τραπεζών, στεγαστικών ταμειωτηρίων, πιστωτικών ενώσεων και ταμείων αλληλασφάλισης πρέπει να αναγνωρισθούν από τους ευρωπαίους κανόνες ανταγωνισμού. Ιδίως σε ό,τι αφορά σε θέματα επάρκειας κεφαλαίων και διασφάλισης των καταθέσεων, υπάρχει πάντα ο πραγματικός κίνδυνος ότι οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας θα κληθούν να πληρώσουν το λογαριασμό για τα όργανα τυχοδιωκτισμού των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων.

Σχετικά με τα ταμεία αλληλασφάλισης, απαιτούμε μια επαρκή μεταβατική περίοδο, διότι αυτές χρειάζονται πολύ περισσότερο χρόνο για την αύξηση του κεφαλαίου τους απ' ό,τι οι εταιρείες ασφάλισης που βασίζονται σε μετοχικά κεφάλαια. Ιδίως τα μικρά ταμεία αλληλασφάλισης τα οποία ειδικεύονται στην ασφάλιση κατά συγκεκριμένων κινδύνων δεν θα πρέπει να επιβαρύνονται με γραφειοκρατικές απαιτήσεις που έχουν σχεδιαστεί για εταιρείες μετοχικού κεφαλαίου, ιδίως σε ό,τι αφορά τον υπολογισμό αποθεματικών, τη διοικητική δομή και τους κανόνες αποκάλυψης.

Εμείς οι Πράσινοι επιδιώκουμε την ύπαρξη ισχυρής ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τις επιχειρήσεις της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Αυτό περιλαμβάνει τις απαραίτητες απλοποιήσεις του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Επιχείρησης και τη δημιουργία πρότυπου καταστατικού για τα ευρωπαϊκά ταμεία αλληλασφάλισης, τις ευρωπαϊκές ενώσεις προσώπων και τα ιδρύματα. Προς το παρόν, αυτές οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να επωφεληθούν από την ενιαία αγορά με την ίδια ευελιξία όπως οι υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Η νομοθεσία αυτή δεν πρέπει, όμως, μόνο να προσφέρει ευελιξία και πλήρη αναγνώριση στις ιδιαιτερότητες της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Πρέπει επίσης να εγγυάται υψηλής ποιότητας απασχόληση και να λειτουργεί ανεξάρτητα από τις εθνικές νομοθεσίες.

Επίσης, επιδιώκουμε την μεγαλύτερη προώθηση και στήριξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας μέσω περιφερειακών και διαρθρωτικών ταμείων. Τα εν λόγω ταμεία επιτρέπουν όχι μόνο τη χρηματοδότηση σημαντικών πιλοτικών έργων, αλλά και τη χρήση ανανεώσιμων κεφαλαίων για την ενίσχυση δομών μικροπίστωσης και την αποτελεσματική χρήση ενέργειας, ιδίως σε συγκροτήματα κοινωνικής κατοικίας. Όμως, η αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας δεν πρέπει να είναι δυσχερής για τις σχετικά μικρές επιχειρήσεις.

Στην περίπτωση των αγροτικών επιχειρήσεων, η γεωργία που βασίζεται στην τοπική κοινωνία λειτουργεί καλύτερα στο πλαίσιο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Τα κοινοτικά υποστηριζόμενα αγροκτήματα υποστηρίζονται από τον αγρότη και από μια τοπική ομάδα καταναλωτών, οι οποίοι συμφωνούν για συγκεκριμένες καλλιέργειες προτού ο αγρότης αρχίσει να παράγει κυρίως για τους εν λόγω τοπικούς καταναλωτές. Οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί υγιεινής τροφίμων πρέπει να προσαρμοστούν στις συνθήκες του μικρού παραγωγού. Επιπλέον, η Ε.Ε. πρέπει να βρει λύσεις για νέους, καινοτόμους αγρότες που αναζητούν γη για αειφόρες καλλιέργειες.

Στο πεδίο του διεθνούς εμπορίου, απαιτούμε από την Ε.Ε. να διερευνήσει εάν οι κανόνες του δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου εξυπηρετούνται καλύτερα με μείωση των δασμών που επιβάλλονται σε εταιρείες που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια, παρά για χώρες που έχουν κυρώσει ορισμένες διεθνείς συμβάσεις. Αυτό θα επέτρεπε την πιο στοχευμένη εφαρμογή του κριτηρίου της βιωσιμότητας στην εμπορική πολιτική.

ΕΚΘΕΣΗ

σχετικά με το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (2011/2116(INI))

Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων

Εισηγητής: Sven Giegold

ΠΡΟΤΑΣΗ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

- έχοντας υπόψη τα Άρθρα 4, 54, 151 έως 154 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹,
- έχοντας υπόψη τη Σύσταση αριθ. 193 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), της 3ης Ιουνίου 2002, για την προώθηση των συνεταιρισμών,
- έχοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2157/2001 του Συμβουλίου της 8ης Οκτωβρίου 2001 περί του Καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρείας²,
- έχοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ)³,
- έχοντας υπόψη την Οδηγία 2001/86/ΕΚ του Συμβουλίου της 8ης Οκτωβρίου 2001 για τη συμπλήρωση του Καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρείας όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων⁴,
- έχοντας υπόψη την Οδηγία 2003/72/ΕΚ του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 για τη συμπλήρωση του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων⁵,
- έχοντας υπόψη την Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 23ης Φεβρουαρίου 2004, σχετικά με την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη (COM(2004)0018),
- έχοντας υπόψη την Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 3ης Μαρτίου 2010, με τίτλο «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» (COM(2010)2020),

1 ΕΕ C 83, 30.3.2010.

2 ΕΕ L 294, 10.11.2001, σ. 1.

3 ΕΕ L 207, 18.8.2003, σ. 1.

4 ΕΕ L 294, 10.11.2001, σ. 22.

5 ΕΕ L 207, 18.8.2003, σ. 25.

- έχοντας υπόψη Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 27ης Οκτωβρίου 2010, με τίτλο «Πράξη για την Ενιαία αγορά - Για μια κοινωνική οικονομία της αγοράς με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας - 50 προτάσεις για βελτίωση της συνεργασίας, της από κοινού ανάληψης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και των συναλλαγών» (COM(2010)0608),
- έχοντας υπόψη την Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 2010, με τίτλο «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή» (COM(2010)0758),
- έχοντας υπόψη την Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 13ης Απριλίου 2011, με τίτλο «Η Πράξη για την Ενιαία αγορά - Δώδεκα δράσεις για την τόνωση της ανάπτυξης και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης - Μαζί για μια νέα ανάπτυξη» (COM(2011)0206),
- έχοντας υπόψη τη συγκεφαλαιωτική έκθεση επί της Οδηγίας 2003/72/ΕΚ για τη συμπλήρωση του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων¹,
- έχοντας υπόψη τη μελέτη επί της εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ)²,
- έχοντας υπόψη ότι το 2012 έχει ανακηρυχθεί από τα Ηνωμένα Έθνη σε Διεθνές Έτος των Συνεταιρισμών³,
- έχοντας υπόψη την έκθεση της ΔΟΕ με τίτλο «Ανθεκτικότητα του συνεταιριστικού επιχειρηματικού μοντέλου σε περιόδους κρίσης» (Resilience of the Cooperative Business Model in Times of Crisis)⁴,
- έχοντας υπόψη τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με τις «Διαφορετικές μορφές του επιχειρείν»⁵,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία⁶,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2002/14/ΕΚ περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου για την ενημέρωση και διαβούλευση των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα⁷,
- έχοντας υπόψη το ψήφισμά του της 5ης Ιουνίου 2003 σχετικά με ένα πλαίσιο προώθησης της οικονομικής συμμετοχής των εργαζομένων⁸,

1 Εκπονήθηκε το 2008 από τον Fernando Valdés Dal-Ré, Καθηγητή Εργατικού Δικαίου, Labour Asociados Consultores.

2 Εκπονήθηκε από την Cooperatives Europe, Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Ίδρυμα για Θέματα Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Εταιρειών, EKAI Center, 2010.

3 ΟΗΕ, Α/RES/64/136.

4 Johnston Birchall και Lou Hammond Ketilson, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2009.

5 EE C 318, 22.12.2009, σ. 22.

6 EE C 76E, 25.3.2010, σ. 16.

7 EE C 76E, 25.3.2010, σ. 11.

8 EE C 68E, 18.3.2004, σ. 429.

- έχοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής της 16ης Σεπτεμβρίου 2010 επί της αναθεώρησης της Οδηγίας 2003/72/EK του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 για τη συμπλήρωση του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (COM(2010)0481),
  - έχοντας υπόψη το άρθρο 48 του Κανονισμού του,
  - έχοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων και τις γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων και της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων (A7-0000/2011),
- A. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις προάγουν τα συμφέροντα των μελών τους και των χρηστών των υπηρεσιών, προωθούν λύσεις σε κοινωνικά προβλήματα και επιδιώκουν τόσο τη μεγιστοποίηση του οφέλους των μελών τους και τη διασφάλιση της επιβιώσής τους μέσω μιας μακροπρόθεσμης και βιώσιμης επιχειρηματικής πολιτικής, όσο και την εστίαση της επιχειρηματικής τους στρατηγικής στην ευημερία των πελατών, εργαζομένων και μελών σε ολόκληρη την περιφέρεια
- B. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις από τη φύση τους συνδέονται δομικά με τις περιοχές όπου εδρεύουν και, επομένως, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιτάχυνση της τοπικής ανάπτυξης, κάτι που αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα στη δημιουργία γνήσιας κοινωνικής, οικονομικής και εδαφικής συνοχής· λαμβάνοντας υπόψη ότι αναφορικά με τις συνεταιριστικές εταιρείες έχει θεμελιώδη σημασία η χρηματοδότηση της συνεχιζόμενης κατάρτισης στα πεδία της κοινωνικής ευθύνης και της επιχειρηματικότητας, δηλαδή σε δύο πεδία που δεν καλύπτονται πλήρως από άλλα μέσα για την κοινωνική συμμετοχή
- Γ. λαμβάνοντας υπόψη ότι στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις έχει προτεραιότητα η συμμετοχή των μελών της επιχείρησης και αυτό πρέπει να αντικατοπτρίζεται στη δομή της διακυβέρνησης και της ιδιοκτησίας του συνεταιρισμού
- Δ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν σημαντικό πυλώνα της ευρωπαϊκής οικονομίας και βασικό μοχλό κοινωνικής καινοτομίας, και, επομένως, ότι διατηρούν την υποδομή και τις τοπικές υπηρεσίες ειδικά στις αγροτικές περιοχές και τα αστικά συγκροτήματα, και λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ευρώπη αριθμεί 160.000 συνεταιρισμούς, οι οποίοι βρίσκονται στην ιδιοκτησία του ενός τετάρτου και άνω των Ευρωπαίων, και απασχολούν 5,4 εκατομμύρια εργαζομένους περίπου
- Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιρισμοί ανταγωνίζονται εταιρείες επενδυτικών κεφαλαίων σε πολλά οικονομικά πεδία· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις διαθέτουν αξιόλογη οικονομική δύναμη στις παγκοσμιοποιημένες αγορές και ότι ακόμα και οι πολυεθνικοί συνεταιρισμοί παραμένουν συχνά συνδεδεμένοι με τις τοπικές ανάγκες
- ΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν επιδείξει υψηλά επίπεδα βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, χάρη στο συνεταιριστικό επιχειρηματικό μοντέλο· λαμβάνοντας υπόψη ότι, χάρη στο συνεταιριστικό επιχειρηματικό μοντέλο, οι συνεταιρισμοί βελτίωσαν τον κύκλο εργασιών και τους ρυθμούς ανάπτυξής τους κατά τη διάρκεια της κρίσης, με λιγότερες πτωχεύσεις και απολύσεις προσωπικού· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιρισμοί

παρέχουν επίσης απασχόληση υψηλού επιπέδου, ανθεκτική στην κρίση και χωρίς αποκλεισμούς, καταγράφοντας συχνά υψηλά ποσοστά απασχόλησης γυναικών και μεταναστών και ότι συμβάλλουν στη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας περιοχής παρέχοντας τοπικές, μη μετακινήσιμες θέσεις εργασίας λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνεταιρισμοί μπορούν να θεωρηθούν ως μια επιτυχημένη και επίκαιρη προσέγγιση στην κοινωνική οικονομία και ότι μπορούν να συμβάλλουν στην παροχή προοπτικών ασφαλούς απασχόλησης επιτρέποντας στους εργαζομένους να σχεδιάσουν τη ζωή τους ευέλικτα στον τόπο καταγωγής τους, ειδικά στις αγροτικές περιοχές

- Ζ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση κατέδειξε ότι το ζήτημα της ελκυστικότητας μιας νομικής μορφής δεν μπορεί να απαντηθεί αποκλειστικά και μόνο από την οπτική γωνία των μετόχων λαμβάνοντας υπόψη ότι πρέπει να σημειωθεί πως μια επιχείρηση, ως κοινωνικός οργανισμός, έχει ευθύνες έναντι των μετόχων, των εργαζομένων, των πιστωτών της και της κοινωνίας και το γεγονός αυτό πρέπει να συνεκτιμάται
- Η. λαμβάνοντας υπόψη ότι η νομοθεσία που διέπει τους συνεταιρισμούς και τη συμμετοχή των εργαζομένων σε αυτούς διαφέρει από χώρα σε χώρα της ΕΕ
- Θ. λαμβάνοντας υπόψη ότι το Καταστατικό της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ) αποτελεί ως σήμερα τη μοναδική νομική μορφή κοινωνικής οικονομίας που προβλέπεται σε επίπεδο ΕΕ, μετά την απόσυρση των προτάσεων περί Ευρωπαϊκού Σωματίου και Ευρωπαϊκού Ταμείου Αλληλοβοήθειας από την Επιτροπή το 2003, και δεδομένου ότι το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος είναι ακόμη υπό εκπόνηση
- Ι. λαμβάνοντας υπόψη ότι η θέσπιση του Καταστατικού ΕΣΕ έχει ως σκοπό να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς διευκολύνοντας τη δραστηριότητα της οικονομίας αυτού του τύπου σε επίπεδο ΕΕ
- Κ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η θέσπιση του Καταστατικού ΕΣΕ αποτελεί ορόσημο για την αναγνώριση του συνεταιριστικού επιχειρηματικού προτύπου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και σε εκείνα τα Κράτη Μέλη που αποκήρυτταν το πρότυπο των συνεταιρισμών για ιστορικούς λόγους
- Λ. λαμβάνοντας υπόψη ότι, στις ΕΣΕ, συνιστά πόρο η διακρατική συμμετοχή εργαζομένων και το δικαίωμα αυτών να συμμετέχουν σε διοικητικά συμβούλια,
- Μ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η Στρατηγική ΕΕ 2020 απαιτεί μια οικονομία βασιζόμενη σε υψηλά επίπεδα απασχόλησης, η οποία παράγει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, και ότι αυτό συνεπάγεται μια ισχυρή κοινωνική οικονομία
- Ν. λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανακήρυξη από τα Ηνωμένα Έθνη του 2012 ως Διεθνούς Έτους Συνεταιρισμών παρέχει μια πρώτη τάξεως ευκαιρία για την προώθηση του συνεταιριστικού επιχειρηματικού μοντέλου

Οι συνεταιρισμοί στο πλαίσιο της ΕΕ

1. Υπενθυμίζει ότι οι συνεταιρισμοί και οι λοιπές επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας αποτελούν μέρος του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και της ενιαίας αγοράς, και ότι χρήζουν, συνεπώς, ρητής αναγνώρισης και σθεναρής υποστήριξης, όπως ορίζεται στα συντάγματα ορισμένων Κρατών Μελών και σε διάφορα βασικά κείμενα της ΕΕ·
2. Υπενθυμίζει ότι οι συνεταιρισμοί μπορούν να αποτελέσουν ένα περαιτέρω βήμα στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ και ότι αποβλέπουν στη μείωση των υφιστάμενων διασυννοριακών εμποδίων και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της·
3. Επισημαίνει ότι ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ) (εφεξής το Καταστατικό) και η οδηγία 2003/72/ΕΚ για τη συμπλήρωση του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (εφεξής η Οδηγία) συνδέονται στενά·
4. Εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι η ΕΣΕ δεν έχει γνώρισε ακόμη επιτυχία, δεδομένης της περιορισμένης διάδοσής της – ως το 2010 είχαν συσταθεί μόλις 17 ΕΣΕ, συνολικού δυναμικού 32 εργαζομένων· τονίζει ότι αυτός ο άκρως χαμηλός αριθμός δηλώνει την ελλιπή καταλληλότητα του Καταστατικού για τις ειδικές συνθήκες των συνεταιριστικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη, παρά το ενδιαφέρον για ίδρυση ΕΣΕ που εκφράστηκε από επιχειρηματίες· χαιρετίζει το γεγονός της διενέργειας μιας σε βάθος αποτίμησης του Καταστατικού, ώστε να εξακριβωθούν οι λόγοι που το καθιστούν μη ελκυστικό και για τους οποίους είχε τόσο λίγη ανταπόκριση και να σταθμιστεί το τι πρέπει να γίνει ώστε να υπερνικηθούν η έλλειψη εμπειρίας στην εφαρμογή και τα λοιπά εμπόδια·
5. Επισημαίνει ότι οι ΕΣΕ περιορίζονται συχνά σε δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς που αποτελούνται αποκλειστικά από νομικά πρόσωπα, εταιρείες αλληλοβοήθειας, που στερούνται ευρωπαϊκού καταστατικού, αλλά επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν ένα νομικό καθεστώς συνδεδεμένο με την κοινωνική οικονομία, και από μεγάλες εταιρείες σημειώνει ότι εξακολουθεί να είναι δύσκολο για τις μικρές συνεταιριστικές εταιρείες, οι οποίες αποτελούν τον κορμό του συνεταιριστικού κινήματος στην Ευρώπη, να έχουν τη δυνατότητα σύστασης ΕΣΕ·

Συμμετοχή των εργαζομένων στις ΕΣΕ

6. Χαιρετίζει το γεγονός ότι οι διατάξεις περί συμμετοχής των εργαζομένων θεωρούνται κεντρικό στοιχείο της ΕΣΕ· επισημαίνει, εντούτοις, ότι ενδέχεται να μην πληρούν τις προδιαγραφές που συνδέονται με την ιδιαίτερη φύση των συνεταιρισμών·
7. Επισημαίνει ότι αρκετά Κράτη Μέλη δεν έχουν μεταφέρει άρθρα της Οδηγίας που αφορούν δικαιώματα εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων περί φύλου, ότι αυτό έχει προκαλέσει ένα σύνολο κενών αναφορικά με την παρακολούθηση

και την εφαρμογή των διαδικασιών συμμετοχής των εργαζομένων, και τονίζει την ανάγκη επανόρθωσης ώστε να αποτραπεί η κατάχρηση των όσων προβλέπει η ΕΣΕ· εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι οι βασικοί κανόνες αναφορικά με τη συμμετοχή των εργαζομένων στα διοικητικά όργανα δεν θέτουν τη συμμετοχή των εργαζομένων ως απαίτηση·

8. Εκφράζει την ικανοποίησή του για το ότι ορισμένα Κράτη Μέλη όχι μόνο έχουν μεταφέρει ορθώς την Οδηγία, αλλά έχουν στην ουσία προχωρήσει και πέρα από τις απαιτήσεις της·
9. Καλεί, παρόλα αυτά, την Επιτροπή να παρακολουθεί στενά την εφαρμογή της Οδηγίας 2003/72/ΕΚ, έτσι ώστε να αποτραπεί ενδεχόμενη κατάχρησή της με σκοπό την παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων· ζητά από την Επιτροπή να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την ορθή μεταφορά του άρθρου 13 της Οδηγίας·
10. Σημειώνει ότι το Άρθρο 17 της Οδηγίας απαιτεί από την Επιτροπή να αποτιμήσει την εφαρμογή της και, εφόσον κριθεί απαραίτητο, να την αναθεωρήσει· τονίζει ότι η περιορισμένη χρήση του Καταστατικού δεν διευκολύνει την ορθή αξιολόγηση της Οδηγίας·
11. Παρατηρεί ότι η αναθεώρηση της Οδηγίας δεν θα πρέπει να προηγηθεί του Καταστατικού, ζητά να εξετασθεί η εισαγωγή των διατάξεων για τη συμμετοχή των εργαζομένων απευθείας στο Καταστατικό για λόγους απλοποίησης και ευφυέστερης ρύθμισης·
12. Τονίζει ότι κατά την αναθεώρηση της Οδηγίας πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των εργαζομένων στους συνεταιρισμούς, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να αποτελούν τόσο εργοδότες όσο και εργαζομένους της ίδιας εταιρείας· ζητά από την Επιτροπή να αναπτύξει μέσα ώστε να διευκολύνει το καθεστώς της ιδιοκτησίας συνεταιρισμών από τους εργαζομένους και τους επωφελουμένους τους· αποβλέπει στο να θεωρηθεί ως δεδομένη η συμμετοχή εργαζομένων στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις σε όλα τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης· υποστηρίζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή των εργαζομένων σε διασυννοριακές επιχειρηματικές μορφές, αντί της παραμονής στο επίπεδο του ελάχιστου κοινού παρονομαστή·
13. Εκφράζει την ικανοποίησή της για τα συμπεράσματα της μελέτης που αφορά την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ)¹, ιδίως όσον αφορά τα μέτρα που προτείνονται για την προώθηση της ΕΣΕ με αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ΕΣΕ μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε συμβούλους του συνεταιριστικού δικαίου και κοινωνικούς φορείς, καθώς και με την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των συνεταιρισμών σε διασυννοριακό επίπεδο·
14. Καλεί την Επιτροπή και τα Κράτη Μέλη να παροτρύνουν τους συνεταιρισμούς να αυξήσουν τη συμμετοχή των γυναικών στις ειδικές διαπραγματευτικές ομάδες (special negotiating bodies) και να εφαρμόσουν πολιτικές διαφορετικότητας έτσι ώστε

1 Αριθ. Σύμβασης SI2.ACPROCE029211200 της 8ης Οκτωβρίου 2009.

να διασφαλισθεί η ισότητα των φύλων στον επαγγελματικό και ιδιωτικό βίο και, ιδίως, να αυξηθεί η συμμετοχή των γυναικών σε ανώτερες διοικητικές θέσεις· καλεί την Επιτροπή να συνεκτιμήσει την οπτική γωνία του φύλου όταν παρακολουθεί την ορθή εφαρμογή της Οδηγίας, καθώς και κατά τη μελλοντική αναθεώρηση του κανονισμού για τις ΕΣΕ·

15. Προτρέπει την Επιτροπή να συμπεριλαμβάνει τις ΕΣΕ στους σχετικούς ευρωπαϊκούς κανονισμούς έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι οι γυναίκες θα εκπροσωπούνται καλύπτοντας στα ανώτερα επίπεδα διοίκησης και τα συμβούλια των εταιρειών δημοσίου ενδιαφέροντος και των εισηγμένων εταιρειών, στην περίπτωση κατά την οποία οι εταιρείες δεν θα επιτύχουν οικειοθελώς τους στόχους του 30% έως το 2015 και του 40% έως το 2020·

Το μέλλον του Καταστατικού

16. Τονίζει ότι λόγω της πολυπλοκότητάς του, το Καταστατικό δεν ικανοποιεί τις ανάγκες των συνεταρισμών και ότι θα πρέπει να απλοποιηθεί προκειμένου να καταστεί πιο κατανοητό, φιλικότερο προς τον χρήστη, ευκολότερα εφαρμόσιμο, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τα δικαιώματα της πληροφόρησης, διαβούλευσης και συμμετοχής όλων των εργαζομένων, χωρίς να υποβαθμίζεται η ποιότητα·
17. Επισημαίνει την πολυμορφία των παραδόσεων και των νόμων που διέπουν τους συνεταρισμούς εντός της ΕΕ· τονίζει ότι το Καταστατικό θα πρέπει να ορίζει αυτόνομο νομικό πλαίσιο για τις ΕΣΕ παράλληλα με την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία για τους συνεταρισμούς και ότι, συνεπώς, δεν θα λαμβάνει χώρα άμεση εναρμόνιση·
18. Υπογραμμίζει ότι το Καταστατικό της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας δεν πρέπει να καταστεί ελκυστικότερο με την υποβάθμιση των κριτηρίων· θεωρεί ότι η επανεξέταση του Καταστατικού πρέπει να προάγει την αναγνώριση αυτού του τύπου εταιρείας στην ΕΕ· υπογραμμίζει ότι η οικονομική σημασία των συνεταριστικών εταιρειών, η ανθεκτικότητά τους στην κρίση και οι αξίες επί των οποίων εδράζονται αποτελούν επίκαιρες αξίες για τη σημερινή Ευρώπη και δικαιολογούν αναθεώρηση του Καταστατικού· τονίζει ότι οι μελλοντικές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και τα μέτρα για τις ΕΣΕ πρέπει να εστιάζουν στη διαφάνεια, την προστασία των δικαιωμάτων των άμεσα ενδιαφερομένων και το σεβασμό των ηθών και παραδόσεων των Κρατών Μελών· επισημαίνει ότι ορισμένοι εθνικοί συνεταρισμοί έχουν δυστυχώς περιορισμένα κίνητρα χρήσης του Καταστατικού, λόγω της υφιστάμενης δομής εταιρείας συμμετοχών (holding)· τονίζει ότι πρέπει να ενισχυθεί η δυνατότητα της συγχώνευσης εθνικών συνεταρισμών από διάφορα Κράτη Μέλη·
19. Εμμένει στην πλήρη συμμετοχή όλων των άμεσα ενδιαφερομένων στη διαδικασία αναθεώρησης, ιδιαιτέρως των κοινωνικών φορέων που εμπλέκονται στο συνεταριστικό και συνδικαλιστικό κίνημα, αναδεικνύοντας επίσης την ανάγκη της έγκαιρης ολοκλήρωσης της διαδικασίας·

Αύξηση της απασχόλησης στους συνεταιρισμούς και τις ΕΣΕ, και ενίσχυση του συνεταιρισμού ως καταλυτικού παράγοντα της κοινωνικής οικονομίας

20. Αναμένει από την Επιτροπή να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής της Οδηγίας
21. Αποδοκιμάζει το γεγονός ότι η Επιτροπή αγνόησε, στο μεγαλύτερο μέρος τους, τις συστάσεις του Κοινοβουλίου σχετικά με τους συνεταιρισμούς¹ υπενθυμίζει ότι το ψήφισμα² επέτασσε:
- την αναγνώριση και συνεκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών πολιτικών,
  - τη λήψη μέτρων για να εξασφαλιστεί η συμπερίληψη των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στις μελέτες του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων,
  - την ενίσχυση του διαλόγου με τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας,
  - τη βελτίωση του νομικού πλαισίου των Κρατών Μελών για τέτοιες επιχειρήσεις
22. Υπενθυμίζει ότι, στο πλαίσιο της ανακοίνωσης COM(2004)0018, η Επιτροπή δεσμεύεται να προβεί σε δώδεκα ενέργειες, μεταξύ των οποίων:
- στη στήριξη των άμεσα ενδιαφερομένων και στην οργάνωση διαρθρωμένης ανταλλαγής πληροφοριών,
  - στη διάδοση των βέλτιστων πρακτικών για τη βελτίωση της νομοθεσίας των Κρατών Μελών,
  - στη συλλογή στατιστικών στοιχείων σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με τους συνεταιρισμούς,
  - στην απλοποίηση και αναθεώρηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας περί συνεταιρισμών,
  - στη θέσπιση εξειδικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και στη συμπερίληψη αναφορών σε συνεταιρισμούς στα χρηματοπιστωτικά μέσα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων
23. Αποδοκιμάζει το γεγονός ότι μόλις τρεις από τις εν λόγω δεσμεύσεις έχουν υλοποιηθεί, και χωρίς ιδιαίτερο αποτέλεσμα³ τονίζει ότι τέτοιου είδους ελλείμματα περιορίζουν το αναπτυξιακό δυναμικό των συνεταιρισμών
24. Επισημαίνει ότι το έλλειμμα πόρων οδηγεί σε έλλειμμα αποτελεσμάτων τονίζει την επείγουσα ανάγκη για βελτιώσεις στους κόλπους της Επιτροπής όσον αφορά την οργάνωση και τους πόρους που διατίθενται στην κοινωνική οικονομία, λόγω της ισχύουσας διασποράς αρμοδιοτήτων και έλλειψης προσωπικού ασχολούμενου με την κοινωνική οικονομία στην Επιτροπή
25. Τονίζει ότι οι πολιτικές της ΕΕ σε όλους τους τομείς πρέπει να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες και την προστιθέμενη αξία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, και δη να προσαρμόσουν την ισχύουσα νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων, κρατικών ενισχύσεων και χρηματοπιστωτικών ρυθμίσεων

1 Αριθ. Σύμβασης SI2.ACPROCE029211200 της 8ης Οκτωβρίου 2009.

26. Καλεί τα Κράτη Μέλη να προωθήσουν ευνοϊκότερες συνθήκες για τους συνεταιρισμούς, όπως πρόσβαση σε πιστωτικά και φορολογικά κίνητρα
27. Ζητά από την Επιτροπή να λάβει υπόψη τη λογιστική μορφή των συνεταιρισμών στη νομοθεσία περί κεφαλαιακών απαιτήσεων, λογιστικών προτύπων και προτύπων πληροφόρησης· επισημαίνει ότι οι συνεταιρισμοί, ιδίως δε οι συνεταιριστικές τράπεζες, επηρεάζονται, στο σύνολό τους, από τη νομοθεσία που διέπει την εξαγορά συνεταιριστικών μετοχών και τα αδιαίρετα αποθεματικά
28. Επισημαίνει τις ιδιαίτερες προκλήσεις που δημιουργήσε η ψηφιακή επανάσταση και με τις οποίες είναι αντιμέτωπος ο τομέας των μέσων ενημέρωσης, ιδιαιτέρως δε οι εκδότες ως συνεταιρισμοί
29. Προτρέπει την Επιτροπή να αναπτύξει ένα ανοικτό πλαίσιο συντονισμού για την κοινωνική οικονομία περιλαμβάνοντας και τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν κύριους παράγοντες στον τομέα αυτό, όπου θα συμμετέχουν τόσο τα Κράτη Μέλη όσο και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, προκειμένου να ενθαρρύνει τις ανταλλαγές βέλτιστων πρακτικών και να επιτύχει σταδιακά μεγαλύτερη προσοχή στη φύση των συνεταιρισμών από τα Κράτη Μέλη, ιδίως όσον αφορά μέτρα φορολογίας, δανεισμού, διοικητικών επιβαρύνσεων και επιχειρηματικής υποστήριξης
30. Χαιρετίζει το γεγονός ότι η Πράξη για την Ενιαία Αγορά αναγνωρίζει την ανάγκη προαγωγής της κοινωνικής οικονομίας και προτρέπει την Επιτροπή να θέσει σε εφαρμογή την πολυαναμενόμενη «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα» στη βάση των συνεταιριστικών αρχών¹
31. Καλεί την Επιτροπή να εξετάσει την περίπτωση ενός Ευρωπαϊκού Έτους Κοινωνικής Οικονομίας
32. Ζητά τη λήψη μέτρων επιχειρηματικής υποστήριξης, και συγκεκριμένα συμβουλευτικής των επιχειρήσεων, κατάρτισης του προσωπικού και πρόσβασης στη χρηματοδότηση συνεταιρισμών, ιδίως για εξαγορές από τους εργαζομένους ή τους πελάτες, τα οποία, αν και υποτιμημένα, αποτελούν μέσα διάσωσης επιχειρήσεων σε καιρούς κρίσης και μεταβίβασης οικογενειακών επιχειρήσεων
33. Τονίζει την αυξανόμενη σημασία των συνεταιρισμών στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών και των δημοσίων αγαθών· τονίζει την ανάγκη της εξασφάλισης αξιοπρεπών εργασιακών συνθηκών και της αντιμετώπισης των θεμάτων υγιεινής και ασφάλειας στον τομέα αυτό ανεξάρτητα από το καθεστώς εργοδοσίας
34. Τονίζει την ανάγκη της συνεισφοράς των συνεταιρισμών στον κοινωνικό διάλογο σε επίπεδο ΕΕ
35. Αναδεικνύει το δυναμικό της ΕΣΕ στην προαγωγή της ισότητας των φύλων με την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων σε διάφορα επίπεδα, με ιδιαίτερη προσοχή στην εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, τη δράση προώθησης της επιχειρηματικότητας και των προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης· σημειώνει ότι η ισότητα των φύλων αναφορικά με τη λήψη αποφάσεων σε διάφορα επίπεδα είναι οικονομικά επωφέλης και επίσης ότι δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες που επιτρέπουν

1 <http://www.ica.coop/coop/principles.html>.

σε άτομα με δεξιότητες και ταλέντο να αναλαμβάνουν διοικητικά και εποπτικά καθήκοντα τονίζει, περαιτέρω, ότι ορισμένες πτυχές της συνεταιριστικής εργασίας παρέχουν ευελιξία που διευκολύνει την εναρμόνιση του οικογενειακού και επαγγελματικού βίου· ζητά από την Επιτροπή να σχεδιάσει έναν μηχανισμό ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών ισότητας φύλων μεταξύ των Κρατών Μελών

36. Τονίζει ότι η ΕΣΕ μπορεί να απαντήσει στις ανάγκες των γυναικών, βελτιώνοντας το επίπεδο διαβίωσής τους με την παροχή πρόσβασης σε αξιοπρεπείς ευκαιρίες εργασίας, ταμειυτήρια και δανειοδοτικά ιδρύματα, στέγη και κοινωνικές υπηρεσίες, εκπαίδευση και κατάρτιση
37. Αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο, την Επιτροπή και στις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των Κρατών Μελών.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

προς την Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων
σχετικά με το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού
όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων (2011/2116(INI))

Εισηγήτρια: Evelyn Regner

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων καλεί την Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων, ως αρμόδια επί της ουσίας, να συμπεριλάβει στην πρόταση ψηφίσματός της τις ακόλουθες προτάσεις:

1. Εκφράζει την απογοήτευσή της για την καθυστερημένη μεταφορά της Οδηγίας 2003/72/ΕΚ στα περισσότερα Κράτη Μέλη· συγχαίρει την Επιτροπή για την ταχεία δράση της όσον αφορά τη δρομολόγηση διαδικασιών λόγω παράβασης υποχρέωσης
2. Εκφράζει την ικανοποίησή της που ορισμένα Κράτη Μέλη όχι μόνο έχουν μεταφέρει ορθώς την Οδηγία, αλλά έχουν στην ουσία προχωρήσει και πέρα από τις απαιτήσεις της Οδηγίας
3. Καλεί, παρόλα αυτά, την Επιτροπή να παρακολουθεί στενά την εφαρμογή της Οδηγίας 2003/72/ΕΚ, έτσι ώστε να αποτραπεί ενδεχόμενη κατάχρησή της με σκοπό την παραβίαση των δικαιωμάτων των εργαζομένων· ζητά από την Επιτροπή να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την ορθή μεταφορά του άρθρου 13 της Οδηγίας

4. Επισημαίνει την αποτυχία της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ), όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι ΕΣΕ που έχουν συσταθεί από τις 8 Μαΐου του 2010 είναι μόνο δεκαεπτάρ¹ σημειώνει ότι αυτή η έλλειψη επιτυχίας προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση στα Κράτη Μέλη με μακρά παράδοση συνεταιριστικών κινήματων
5. Εκφράζει την ικανοποίησή της για τα συμπεράσματα της μελέτης που αφορά την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας (ΕΣΕ)¹, ιδίως όσον αφορά τα μέτρα που προτείνονται για την προώθηση της ΕΣΕ με αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ΕΣΕ μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε συμβούλους του συνεταιριστικού δικαίου και κοινωνικούς φορείς, καθώς και με την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των συνεταιρισμών σε διασυνοριακό επίπεδο
6. Ζητά από την Επιτροπή να αναθεωρήσει τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 προκειμένου να απλουστευθεί και να μειωθεί ο αριθμός των παραπομπών στην εθνική νομοθεσία και να θεσπιστούν ουσιαστικότεροι ευρωπαϊκοί κανόνες² θεωρεί ότι η εν λόγω αναθεώρηση θα πρέπει να τηρεί τις υψηλότερες εθνικές προϋποθέσεις που ήδη ισχύουν, ιδίως όσον αφορά το εργατικό δίκαιο, και ότι η απλούστευση δεν θα πρέπει να υπονομεύει τις βασικές εγγυήσεις διαφάνειας.

---

1 Σύμβαση αριθ. SI2.ACPROCE029211200, της 8ης Οκτωβρίου 2009.

Δράσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας

Απόστολος Ιωακειμίδης

Γενική Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ορισμός

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας είναι μια κατηγορία εταιρειών υπό την έννοια της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ε.Ε., οι οποίες λειτουργούν διαφορετικά από τις παραδοσιακές κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις. Πράγματι, οι επιχειρήσεις αυτές χαρακτηρίζονται από έντονο πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των μελών τους και έντονο ενδιαφέρον για την τοπική κοινωνία εντός της οποίας δραστηριοποιούνται. Κοινό χαρακτηριστικό της λειτουργίας τους είναι, πάνω από όλα, η μη αναζήτηση κέρδους ως απόδοσης της επένδυσης των μετόχων της επιχείρησης.

Αυτό ακριβώς το στοιχείο, δηλ. η πάση θυσία μεγιστοποίηση του κέρδους, είναι ένα από τα κυριότερα αίτια της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης, η οποία είχε –και εξακολουθεί να έχει– καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία πολλών χωρών, ιδίως του ευρωπαϊκού Νότου.

Η κρίση και το ανανεωμένο ενδιαφέρον για τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα, αλλά βαθμιαία παραμελήθηκαν λόγω του κυρίαρχου φιλελεύθερου μοντέλου. Πρόσφατα, όμως, η κρίση οδήγησε σε αλλαγή νοοτροπίας. Η κρίση οδήγησε στη μετατόπιση της προσοχής των κέντρων λήψης αποφάσεων σε πιο μακροπρόθεσμους στόχους και προς τον άνθρωπο αντί του κεφαλαίου, και συνέβαλε στην επάνοδο των κοινωνικών επιχειρήσεων στο προσκήνιο.

Κατά κάποιο τρόπο, η κρίση δίνει την ευκαιρία στις κοινωνικές επιχειρήσεις να αποδείξουν την ικανότητά τους να συμβάλλουν στην ευημερία, την κοινωνική ισότητα και τη δικαιοσύνη.

Η σημασία του τομέα

Από τις γυναίκες του χωριού που δημιουργούν ένα συνεταιρισμό για να πωλούν με αποτελεσματικότερο τρόπο στους τουρίστες τα σπιτικά κέικ, γλυκά, μαρμελάδες ή τις δαντέλες, έως την ομάδα αποταμιευτών που ιδρύουν ένα ταμείο αλληλοβοήθειας για να εξασφαλίσουν μια ικανοποιητική σύνταξη, ή την οργάνωση που παρέχει αξιόλογες υπη-

ρεσίες φροντίδας παιδιών σε άπορους γονείς, η κοινωνική οικονομία αγγίζει ένα τεράστιο αριθμό ατόμων σε όλη την Ευρώπη. Εκπροσωπούν δύο εκατομμύρια οικονομικές οντότητες, δηλαδή το 10% του συνολικού αριθμού των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και απασχολούν περισσότερους από 11 εκατομμύρια μισθωτούς (το ισοδύναμο του 6% του ενεργού πληθυσμού της Ε.Ε.).

Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Οι οντότητες της κοινωνικής οικονομίας είναι επιχειρήσεις και, υπό την ιδιότητά τους αυτή, υπάγονται στη δικαιοδοσία της Επιτροπής, η οποία στοχεύει στην προώθηση των επιχειρήσεων ανεξαρτήτως της επιχειρηματικής μορφής ή του τομέα δραστηριότητάς τους. Κατά την τελευταία 25ετία, η πολιτική της Επιτροπής αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός δίκαιου πεδίου δράσης έτσι ώστε οι επιχειρήσεις αυτές να μπορέσουν να ανταπυχθούν και να ευημερήσουν παράλληλα με τις επιχειρήσεις επενδυτικού κεφαλαίου που αποσκοπούν στη δημιουργία κέρδους.

Η Επιτροπή προσπαθεί να επιλύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διάφοροι τύποι επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας εξαιτίας του επιχειρηματικού μοντέλου και των στόχων τους, του τρόπου λειτουργίας και της νοοτροπίας τους, σε τομείς όπως πολιτική ανταγωνισμού, εταιρική νομοθεσία, κρατική βοήθεια, κρατικές προμήθειες, κοινωνικές υπηρεσίες, φορολόγηση, στατιστική, λογιστική, χρηματοδότηση κλπ.

Ιστορία

Το ενδιαφέρον της Επιτροπής για τον εν λόγω τομέα ανάγεται στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Το 1989, τα βασικά στοιχεία μιας πολιτικής καταγράφηκαν σε ειδική Ανακοίνωση, ενώ χρηματοδοτήθηκαν διάφορα έργα, συνέδρια, μελέτες και άλλες δραστηριότητες επί μια σχεδόν οκταετία. Κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα η Επιτροπή δημιούργησε και χρηματοδότησε επί σειρά ετών τη λειτουργία μιας συμβουλευτικής ομάδας σε θέματα κοινωνικής οικονομίας, η οποία εξελίχθηκε και μετατράπηκε σε σημαντική ανεξάρτητη ένωση, την Ευρώπη της Κοινωνικής Οικονομίας.

Κατά την εν λόγω αρχική περίοδο, και χάρη στην υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, χρηματοδοτήθηκαν πολλές δραστηριότητες μέσω ενός ειδικού πιλοτικού έργου ονόματι «Τρίτος Τομέας», το οποίο ήταν ο πρόδρομος του πολύ επιτυχημένου προγράμματος EQUAL, που διήρκεσε έως το 2008. Μέχρι τότε, η Επιτροπή είχε ήδη καταθέσει τις δικές της προτάσεις κανονισμών που ρύθμιζαν τα πρότυπα καταστατικά του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού, της Ευρωπαϊκής Ένωσης Προσώπων και της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Αλληλασφάλισης.

Σήμερα ο όρος «κοινωνική οικονομία» χρησιμοποιείται με δύο τρόπους: (α) ως όρος αναφερόμενος σε επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό συγκεκριμένες νομικές μορφές, ανεξαρτήτως αντικειμένου δράσης, των οποίων το κέρδος δεν προκύπτει από επενδυτικό κεφάλαιο· (β) ως όρος αναφερόμενος μόνο σε επιχειρήσεις κοινωφελούς δράσης, ανεξαρτήτως νομικής μορφής, όπου το κέρδος (εφόσον υπάρχει) επανεπενδύεται στην επι-

χείρηση προκειμένου να συμβάλει στην καλύτερη επίτευξη των σκοπών της. Επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε διάφορες δράσεις που έχουν αναληφθεί μέχρι σήμερα στον τομέα των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, κάνοντας μια αυθαίρετη διάκριση μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων ως νομικών μορφών, αφενός, και ως επιχειρήσεων που δεν διανέμουν κέρδη, αφετέρου.

Συνεταιρισμοί, Ταμεία Αλληλασφάλισης, Ενώσεις Προσώπων:

τα μέχρι στιγμής επιτεύγματα

Το 2003 το Συμβούλιο υιοθέτησε κανονισμό για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία Κοινωνικής Οικονομίας. Το 2010, μελέτη επί του τρόπου υλοποίησης του κανονισμού κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κανονισμός αυτός είναι πολύπλοκος και χρειάζεται απλοποίηση. Μια δημόσια διαβούλευση συμφώνησε με αυτή τη διαπίστωση και επεσήμανε το γεγονός ότι η ορατότητα είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για τον επιχειρηματία που επιθυμεί να δημιουργήσει μια επιχείρηση κοινωνικής οικονομίας.

Το 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια Ανακοίνωση που συνιστούσε διάφορες δράσεις για την προώθηση των συνεταιρισμών στην Ε.Ε. Διοργανώθηκαν αρκετές συναντήσεις εργασίας που εξέτασαν νομικά θέματα που προκύπτουν από το εν λόγω κείμενο, ενώ το 2006 δημοσιεύθηκε εγχειρίδιο σχετικά με θέματα σύνταξης δορυφορικών λογαριασμών (satellite accounts) εκ μέρους συνεταιρισμών και ταμείων αλληλασφάλισης. Το 2009 το εν λόγω εγχειρίδιο χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή στατιστικών δεδομένων από πέντε εθνικές αρχές, οι οποίες και επιδοτήθηκαν για το έργο αυτό.

Σε ό,τι αφορά τις οδηγίες που αφορούσαν τραπεζικές εργασίες, ασφαλιστικές εργασίες και εταιρικό δίκαιο, οι συνεταιρισμοί και τα ταμεία αλληλασφάλισης, λόγω της ειδικής φύσης τους, εξαιρέθηκαν από τους γενικούς κανόνες που ισχύουν για τις εταιρείες επενδυτικού κεφαλαίου. Το ίδιο ίσχυε και για το κεφάλαιο των συνεταιρισμών, το οποίο χαρακτηρίστηκε, για λογιστικούς σκοπούς, ως ενεργητικό και όχι ως παθητικό. Επιπλέον, θα λαμβάνεται υπόψη η φύση του συνεταιρισμού στους τομείς της χορήγησης κρατικής βοήθειας και της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού.

Σχετικά με τις ενώσεις προσώπων (οργανισμοί που δεν διανέμουν κέρδη), και ακολουθώντας την πρόταση για μια Ευρωπαϊκή Ένωση Προσώπων (1993), η Επιτροπή υιοθέτησε (1997) μια Ανακοίνωση σχετικά με την προώθηση των μη κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων.

Το πεδίο δεν είναι όμως σπαρμένο μόνο με επιτυχίες: ένα σχέδιο Ανακοίνωσης (2003) σχετικά με την προώθηση των ταμείων αλληλασφάλισης δεν υιοθετήθηκε ποτέ, ενώ το 2006 η Επιτροπή απέσυρε τις προτάσεις της για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλληλασφάλισης και την Ευρωπαϊκή Ένωση Προσώπων λόγω έλλειψης προόδου σε νομοθετικό επίπεδο.

Επιπλέον, το γεγονός ότι μέχρι σήμερα έχουν δημιουργηθεί μόνο 17 Ευρωπαϊκοί Συνεταιρισμοί (πιθανότατα 20 σε λίγο) αποδεικνύει ότι το ενδιαφέρον για τον κανονισμό είναι μάλλον περιορισμένο.

Συνεταιρισμοί, Ταμεία Αλληλασφάλισης, Ενώσεις Προσώπων: προσεχείς δράσεις

Τα αποτελέσματα και οι συστάσεις της μελέτης σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις θα συζητηθούν το 2012 σε δύο μεγάλες διασκέψεις κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Έτους των Ηνωμένων Εθνών για τους Συνεταιρισμούς (τον Απρίλιο στις Βρυξέλλες και το Σεπτέμβριο στην Κύπρο). Αυτές οι διασκέψεις θα δώσουν την ευκαιρία στην Επιτροπή να παρουσιάσει μια πλήρη αναφορά προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή & την Επιτροπή των Περιφερειών, η οποία θα συνοδεύεται, αν χρειαστεί, από προτάσεις για τροποποιήσεις του Κανονισμού που διέπει την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία.

Σχετικά με τα ταμεία αλληλασφάλισης, και ανταποκρινόμενη σε αιτήματα των ενδιαφερομένων φορέων, η Επιτροπή χρηματοδοτεί μια μελέτη η οποία θα εξετάσει και θα διερευνήσει λύσεις στα προσκόμματα που αντιμετωπίζουν τα εν λόγω ταμεία κατά την προσπάθειά τους να αναπτυχθούν σε εθνικό επίπεδο ή και πέρα από εθνικά σύνορα. Η μελέτη θα συμβάλει στη διαμόρφωση ιδεών για την ανάγκη μελλοντικών δράσεων.

Όσον αφορά τα ιδρύματα, η Επιτροπή θα προτείνει πριν από το τέλος του 2011 ένα νέο σχέδιο κανονισμού για το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Κοινωνικού Χαρακτήρα, προκειμένου να διευκολύνει τη διασυννοριακή λειτουργία και τις διασυννοριακές δραστηριότητες εξεύρεσης χρηματοδότησης των εν λόγω ιδρυμάτων. Μετά την υιοθέτηση του ως άνω κειμένου, η Επιτροπή θα παρουσιάσει εν καιρώ ένα νέο κείμενο σχετικά με τις ευρωπαϊκές ενώσεις.

Επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας

Όπως προαναφέρθηκε, σε αυτόν τον τομέα υπήρξαν μια Ανακοίνωση (1997), μια μελέτη των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας (2007) και ένα συνθετικό έγγραφο εργασίας για την κοινωνική καινοτομία (2010). Επ' αφορμή της επικείμενης Πρωτοβουλίας Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, θα υιοθετηθεί ένα σύνολο νέων μέτρων που θα αποβλέπουν στη δημιουργία νομικού και διοικητικού περιβάλλοντος ευνοϊκού προς την ανάπτυξη επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.

Θα υπάρξει επέκταση παλαιών δράσεων (σε τομείς όπως η κρατική βοήθεια, οι κοινωνικές υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος και η φορολόγηση), καθώς και ανάληψη νέων πρωτοβουλιών, όπως η δημιουργία νέου τύπου ταμείων κοινωνικών επενδύσεων για τη μόχλευση ανενεργών αποταμιεύσεων (UCITS), η δημιουργία χρηματιστηρίων κοινωνικών επιχειρήσεων, η συγκεκριμένη αναφορά σε κοινωνικές επιχειρήσεις από διάφορα Ευρωπαϊκά Ταμεία, η εξέταση της τρέχουσας δεοντολογικής σήμανσης (ethical labelling) για την προαγωγή της παρουσίας των κοινωνικών επιχειρήσεων, η ευρύτερη χρήση κοινωνικών κριτηρίων στις διατάξεις κρατικών προμηθειών, καθώς επίσης και μια συνολικότερη πολιτική σε θέματα επιχειρηματικής κοινωνικής ευθύνης.

Τέλος, η Επιτροπή διοργανώνει μια μεγάλη διάσκεψη με σκοπό τη συζήτηση για το πώς θα πρέπει να σχεδιαστεί μια διαδικασία λήψης αποφάσεων που θα συμβάλει στην ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Κοινωνική Οικονομία

Karine Pfluger

SOCIAL ECONOMY EUROPE

Ένας διαφορετικός τύπος επιχειρηματικότητας

Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας¹ είναι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς που δραστηριοποιούνται σε διαφόρους τομείς. Χαρακτηρίζονται κυρίως από τους στόχους και την ιδιαίτερη μορφή της επιχειρηματικότητάς τους.

Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, εταιρείες αμοιβαίας βάσεως, ενώσεις και ιδρύματα. Οι επιχειρήσεις αυτές δραστηριοποιούνται ιδιαιτέρως σε ορισμένους τομείς όπως κοινωνική προστασία, κοινωνικές υπηρεσίες, υγεία, τραπεζικές εργασίες, ασφαλιστικές εργασίες, γεωργική παραγωγή, προστασία του καταναλωτή, κοινοτική εργασία, οικοτεχνία/χειροτεχνία, στέγαση, υπηρεσίες εφοδιασμού, υπηρεσίες γειτονιάς, εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και δραστηριότητες πολιτισμού, αθλητισμού και ελεύθερου χρόνου.

Νέες πρωτοβουλίες αναπτύσσονται για την αντιμετώπιση νέων αναγκών (βιώσιμη ανάπτυξη, αυξανόμενη έλλειψη συμμετοχής των δημοσίων υπηρεσιών, κοινωνική ένταξη, αλληλεγγύη μεταξύ γενεών).

Ορισμένες από τις παραπάνω πρωτοβουλίες έχουν ήδη εξασφαλίσει νομοθετική αναγνώριση, όπως επιχειρήσεις με κοινωφελείς στόχους (Βέλγιο), κοινωνικοί συνεταιρισμοί (Ιταλία), συνεταιριστικές επιχειρήσεις που υπηρετούν το γενικό συμφέρον (Γαλλία) κλπ.

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες υπάγονται στην κατηγορία της ανάπτυξης ευρωπαϊκών πολιτικών (σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, απασχόλησης, επιχειρήσεων και επιχειρηματικότητας, εκπαίδευσης, έρευνας, τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, διοίκησης επιχειρήσεων κλπ.), στις οποίες συμβάλλουν ενεργά.

Η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει το 10% των ευρωπαϊκών εταιρειών και το 10% της ολικής απασχόλησης. Στην κοινωνική οικονομία, η επιτυχία των επιχειρήσεων δεν μετράται μόνο με το κριτήριο της οικονομικής επιτυχίας –η οποία είναι βεβαίως απαραί-

² Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας περιλαμβάνει τις διάφορες ονομασίες που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές χώρες, όπως αλληλέγγυα οικονομία (solidarity-based economy, économie solidaire), ο τρίτος τομέας (The third sector), Συνεταιρισμοί, Ταμεία Αλληλασφάλισης, Ενώσεις Προσώπων και Ιδρύματα (CMAF: Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations) κλπ.

τητη για την επίτευξη των στόχων τους ως εταιρειών αμοιβαίας βάσεως και με το κριτήριο της αλληλεγγύης – αλλά πρέπει πάνω απ’ όλα να κρίνεται από τη συμβολή τους στην αλληλεγγύη, την κοινωνική συνοχή και την ενίσχυση των τοπικών δεσμών.

Χαρακτηριστικά ειδικά γνωρίσματα

Η νομική μορφή μιας οντότητας της κοινωνικής οικονομίας ποικίλλει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Όμως, οι επιχειρήσεις αυτές διαφέρουν από τις κεφαλαιουχικές εταιρείες κατά τα εξής ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- Υπεροχή του ατόμου και του κοινωνικού στόχου έναντι του κεφαλαίου.
- Εθελοντική και ανοικτή συμμετοχή.
- Δημοκρατικός έλεγχος εκ μέρους των μελών².
- Συνδυασμός των συμφερόντων των μελών/χρηστών και/ή του γενικού συμφέροντος.
- Υπεράσπιση και εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης και ευθύνης.
- Αυτόνομη διαχείριση και ανεξαρτησία από κρατικές αρχές.
- Το πλεόνασμα χρησιμοποιείται για την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης και για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μελών ή για το γενικότερο συμφέρον.

Μια αδιαφιλονίκητη πραγματικότητα

Η κοινωνική οικονομία:

- βασίζεται στις αρχές της αλληλεγγύης και της ατομικής συμμετοχής σε μια διαδικασία ενεργού συμμετοχής του πολίτη στα κοινά,
- δημιουργεί υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας και καλύτερη ποιότητα ζωής, προσφέροντας συγχρόνως ένα κατάλληλο πλαίσιο για νέες μορφές επιχειρηματικότητας και εργασίας,
- διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή,
- είναι κοινωνικά υπεύθυνη,
- είναι παράγοντας δημοκρατίας,
- συμβάλλει στη σταθερότητα και τον πλουραλισμό των οικονομικών αγορών,
- είναι σύμφωνη με τις προτεραιότητες και τους στρατηγικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως κοινωνική συνοχή, πλήρης απασχόληση και καταπολέμηση της φτώχειας, συμμετοχική δημοκρατία, καλύτερη διακυβέρνηση, βιώσιμη ανάπτυξη.

Η κοινωνική οικονομία διαθέτει ευρεία κοινωνική βάση και εκφράζεται με διάφορες νομικές μορφές, ενώ συγχρόνως αποδεικνύει ότι είναι ανταγωνιστική και ικανή να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται σε νέες κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις.

Αποτελεί, συνεπώς, βασική συνιστώσα της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών. Λαμβάνει θέσεις και υποβάλλει γνώμες στις κρατικές αρχές σχετικά με την ανάπτυξη, υλοποίηση και αξιολόγηση των πολιτικών που επηρεάζουν τη ζωή του πολίτη.

Η κοινωνική οικονομία συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη μιας πλουραλιστικής κοινωνίας που παρέχει ευκαιρίες για μεγαλύτερη συμμετοχή, περισσότερη δημοκρατία και περισσότερη αλληλεγγύη.

² Δεν έχει εφαρμογή σε ιδρύματα, επειδή δεν έχουν μέλη.

Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Karine Pfluger

SOCIAL ECONOMY EUROPE

Καλημέρα, είμαι η Karine Pflüger, εργάζομαι για τη SOCIAL ECONOMY EUROPE. Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω τον κ. Τρεμόπουλο που εισηγήθηκε αυτή τη δημόσια ακρόαση και με προσκάλεσε.

Θα εκθέσω σήμερα την κατάσταση της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

- παρουσιάζοντας καταρχήν τους φορείς και την έννοια της κοινωνικής οικονομίας,
- δείχνοντας στη συνέχεια με ποιον τρόπο λαμβάνεται υπόψη η κοινωνική οικονομία από τους διάφορους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Οι φορείς

Η SOCIAL ECONOMY EUROPE είναι ο οργανισμός που αντιπροσωπεύει την Κοινωνική Οικονομία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Δημιουργήθηκε το Νοέμβριο του 2000 με την ονομασία CEP-CMAF. Τα μέλη της αντιπροσωπεύουν τις 4 οικογένειες της κοινωνικής οικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- Cooperatives Europe για τους συνεταιρισμούς,
- AIM (Διεθνής Ένωση Αλληλοβοηθητικών/Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων Υγείας) για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία,
- AMICE (Ένωση Αλληλοβοηθητικών Συνεταιρισμών Ασφαλιστών και Ασφάλισης στην Ευρώπη) για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία,
- CEDAG (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εθελοντικών Οργανισμών) για τις ενώσεις,
- European Foundation Centre (Ευρωπαϊκό Κέντρο Ιδρυμάτων) για τα ιδρύματα,

2 εθνικά μέλη:

- το CEPES (Ισπανική Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας) για την Ισπανία,
- το CEGES (Γαλλικό Συμβούλιο Επιχειρήσεων, Υπαλλήλων και Ενώσεων Κοινωνικής Οικονομίας) για τη Γαλλία,

και 3 μέλη δίκτυα:

- το REVES (Ευρωπαϊκά Δίκτυα Πόλεων και Περιφερειακών Περιοχών για την Κοινωνική Οικονομία) που συνδέει τις τοπικές αρχές με τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας,

- το ENSIE (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Κοινωνικών Υπαλλήλων) που αντιπροσωπεύει τις επιχειρήσεις ένταξης,
- το FEDES που αντιπροσωπεύει τους εργοδότες της κοινωνικής οικονομίας.

Ο χάρτης της κοινωνικής οικονομίας¹

Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας είναι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς παρόντες σε όλους τους τομείς. Χαρακτηρίζονται προπαντός από τους σκοπούς τους και από έναν διαφορετικό τρόπο επιχειρείν.

Οι νομικές μορφές των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να διαφέρουν από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Παρόλα αυτά, οι επιχειρήσεις αυτές γενικά διαφέρουν από τις κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους, οι οποίες έχουν σχέση με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, ιδίως τα εξής:

- προτεραιότητα των ατόμων και του κοινωνικού αντικειμένου έναντι του κεφαλαίου,
- εθελοντική και ανοιχτή συμμετοχή,
- δημοκρατικός έλεγχος από τα μέλη,
- συνδυασμός των συμφερόντων των μελών-χρηστών με το γενικό συμφέρον,
- υπεράσπιση και εφαρμογή των αρχών της αλληλεγγύης και της ευθύνης,
- διαχειριστική αυτονομία και ανεξαρτησία από τις δημόσιες αρχές,
- το μεγαλύτερο μέρος του πλεονάσματος προορίζεται για την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης, προς το συμφέρον της εξυπηρέτησης των μελών και προς το γενικό συμφέρον.

Θα εξετάσω τώρα τους διάφορους ευρωπαϊκούς θεσμούς και τον τρόπο με τον οποίο θεωρούν την κοινωνική οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)

Ανάμεσα στις προτεραιότητες του Προέδρου για την περίοδο 2010-2013² σημειώνεται ότι: «Μέσα σε μια οικονομία της αγοράς επίσης, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη την ποικιλομορφία των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, βρίσκουμε μορφές οι οποίες, από πολλές απόψεις, προσφέρουν πρότυπα περισσότερο βιώσιμα από αυτά των εισηγμένων στο χρηματιστήριο παραδοσιακών επιχειρήσεων, π.χ. οι συνεταιρισμοί, τα αλληλασφαλιστικά ταμεία και οι ενώσεις. Βρίσκουμε επίσης ένα ηθικό (δεοντολογικό) επιχειρησιακό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο η επιχείρηση δεν είναι μόνο ένα μέσο που ευνοεί την κοινωνική συμμετοχή, αλλά προσφέρει και άλλες προοπτικές. [...] Εξάλλου, αυτός ο τύπος επιχείρησης μπορεί να προσφέρει ένα αντίβαρο στο αμιγές μοντέλο της αγοράς σε ό,τι αφορά την πραγματοποίηση κοινωνικών στόχων».

1 Χάρτης της κοινωνικής οικονομίας: στην ιστοσελίδα του SOCIAL ECONOMY EUROPE <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article262>

2 «Όλοι μαζί για μια βιώσιμη Ευρώπη - Πρόγραμμα εργασίας του Προέδρου και προτεραιότητες 2010-2013». Στην ιστοσελίδα της ΕΟΚΕ: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/cese_programme-nilsson_el.pdf

Ας σημειωθεί ότι η μελέτη της ΕΟΚΕ για την κοινωνική οικονομία στα κράτη μέλη (που εκπόνησε το CIRIEC³) δίνει μια καλή πρώτη εικόνα αυτών των διαφόρων μορφών επιχείρησης.

Η ΕΟΚΕ αποφάσισε, λοιπόν, τις εξής δύο δράσεις:

- Να επισύρει την προσοχή στις διάφορες μορφές επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας.
- Να επισύρει την προσοχή στο διεθνές έτος συνεταιριστικών επιχειρήσεων 2012.

Επιπλέον, η κατηγορία «κοινωνική οικονομία⁴» συγκεντρώνει 35 μέλη (εκ των οποίων 34 της Ομάδας III -διάφορες δραστηριότητες- και 1 της Ομάδας I -εργοδότες) προερχόμενα από συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικά ταμεία, ενώσεις, ιδρύματα και ΜΚΟ με κοινωνικούς σκοπούς. Εκπρόσωπός τους είναι ο κ. Miguel Ángel Cabra de Luna.

Η Επιτροπή των Περιφερειών

Μια πρόσφατη (Μάρτιος 2011) γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα: «Η ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού»⁵ σημειώνει στο κεφάλαιο «Κοινωνική οικονομία, κοινωνική καινοτομία και πειραματισμός» ότι η Επιτροπή των Περιφερειών «*επικροτεί τη συμβολή της κοινωνικής οικονομίας, του εθελοντισμού και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης από την άποψη της προστιθέμενης αξίας που αποφέρουν στις υπάρχουσες καθολικές δημόσιες υπηρεσίες*». Επιπλέον, «*αναγνωρίζει τη σημασία της στήριξης της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών εργαστηρίων ως μέσων για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και της βιωσιμότητας της απασχόλησης*».

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Η διακομματική ομάδα «Κοινωνική οικονομία»⁶

Η διακομματική ομάδα «Κοινωνική οικονομία» συστάθηκε το 1990. Επιτρέπει στους βουλευτές όλων των πολιτικών ομάδων να έχουν πληροφόρηση για την κοινωνική οικονομία. Οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνται περίπου ανά δύο μήνες και καταλήγουν στη διατύπωση απόψεων. Η διακομματική ομάδα είναι τόπος αλληλεπίδρασης με τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας. Μέλη του γραφείου είναι: οι δύο συμπρόεδροι (κ. Mauro και κ. Tarabella) και οι αντιπρόεδροι (κ. Giegold, κ. Nedelcheva, κ. Toia, Κ. Vergiat).

---

3 Μελέτη του CIRIEC "L'économie sociale dans l'Union Européenne" («Η κοινωνική οικονομία μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση») (2007). Στην ιστοσελίδα της ΕΟΚΕ: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.publications.3296> (Γαλλικά)

4 Πληροφορίες για την κατηγορία «κοινωνική οικονομία». Στην ιστοσελίδα της ΕΟΚΕ: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.social-economy-category> (Αγγλικά και Γαλλικά)

5 Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα: «Η ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» (2011/C 166/04): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:166:0018:0022:EL:PDF>

6 Σελίδα της διακομματικής ομάδας «κοινωνική οικονομία» στην ιστοσελίδα του SOCIAL ECONOMY EUROPE: <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique59> (Αγγλικά και Γαλλικά)

Γραπτή δήλωση (10/03/2011)⁷

Οι Marc Tarabella (Σ&Δ, Βέλγιο), Regina Bastos (ΕΛΚ, Πορτογαλία), Renate Weber (Συμ. Φιλ. & Δημ. Ευρ., Ρουμανία), Pascal Canfin (Πράσινοι/ΕΕΣ, Γαλλία) και Marie-Christine Vergiat (Ευρ. Ενωτ. Αρ./Αρ. Πρ. Βορ. Χωρών, Γαλλία) έχουν υποβάλει γραπτή δήλωση σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού καταστατικού για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία, τις ενώσεις και τα ιδρύματα, η οποία συγκέντρωσε 386 υπογραφές.

Περιεχόμενο:

(Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) παρατηρεί ότι είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν οι συνθήκες ισότητας μεταχείρισης που θα επιτρέπουν στις ενώσεις, τα αλληλασφαλιστικά ταμεία και τα ιδρύματα να διαθέτουν μέσα και δυνατότητες ισοδύναμες προς αυτές που διαθέτουν οι άλλες οργανωτικές και νομικές δομές, παρέχοντας έτσι ευρωπαϊκή διάσταση στην οργάνωση και τις δραστηριότητές τους.

(Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) αναθέτει στην Επιτροπή να πράξει τα δέοντα ώστε να υποβάλλει προτάσεις για ευρωπαϊκά καταστατικά που θα αφορούν σε ενώσεις, αλληλασφαλιστικά ταμεία και ιδρύματα, να προτείνει μια μελέτη σκοπιμότητας και μια αξιολόγηση του αποτελέσματος των καταστατικών των ενώσεων και των ταμείων αλληλασφάλισης, καθώς και να ολοκληρώσει την εκτίμηση του αποτελέσματος του καταστατικού των ιδρυμάτων, εν ευθέτω χρόνω.

Η «έκθεση Toia» (19/02/2009)⁸

Πρόκειται για ένα ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την κοινωνική οικονομία, το οποίο ψηφίσθηκε με πολύ μεγάλη πλειοψηφία (580 ψήφοι υπέρ, επί συνόλου 651 ψήφων). Με το ψήφισμα αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να δράσει σε συγκεκριμένα σημεία και απαριθμεί τα αναγκαία μέσα για να επιτευχθούν οι αναφερόμενοι στόχοι.

Περιεχόμενο:

Σχετικά με την κοινωνική οικονομία:

- λαμβάνοντας υπόψη ότι η κοινωνική οικονομία αναπτύχθηκε μέσω ιδιαίτερων οργανωτικών ή/και νομικών επιχειρηματικών μορφών όπως οι συνεταιρισμοί, οι ενώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης, τα σωματεία, οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανώσεις, τα ιδρύματα και άλλες μορφές που υπάρχουν σε κάθε κράτος μέλος⁹
- Η κοινωνική οικονομία αντιστοιχεί σε διάφορες ονομασίες που χρησιμοποιούνται στα διάφορα κράτη μέλη, όπως «αλληλέγγυα οικονομία» ή «τρίτος τομέας».
- Μολονότι ο όρος «κοινωνική οικονομία» δεν χρησιμοποιείται σε όλα τα κράτη μέλη, οι σχετικές δράσεις έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά παντού στην Ένωση.

7 Δήλωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 10ης Μαρτίου 2011 σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού καταστατικού για τα αλληλασφαλιστικά ταμεία, τις ενώσεις και τα ιδρύματα (P7_TA-PROV(2011)0101). Στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0101+0+DOC+XML+V0//EL>

8 Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19ης Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία (2008/2250(INI)). Στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0062+0+DOC+XML+V0//EL>

Η αναγνώριση: πρώτο βήμα για πολιτική υπόσταση

- *Αναγνώριση της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας.*
Η ποικιλία εταιρικών μορφών έχει αναγνωριστεί μέσα στη Συνθήκη, επομένως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να λάβει υπόψη και να προωθήσει στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πολιτικών την προσέγγιση «επιχειρώ διαφορετικά» της κοινωνικής οικονομίας.
- *Νομική αναγνώριση, ευρωπαϊκοί κανόνες για τις ενώσεις, τα ιδρύματα και τα ταμεία αλληλασφάλισης.*
Η ίση μεταχείριση όλων των επιχειρήσεων πρέπει να εξασφαλίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επομένως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει:
  - να προσφέρει ευρωπαϊκό καταστατικό στα ιδρύματα, τα αλληλασφαλιστικά ταμεία και τις ενώσεις,
  - να ορίσει σαφείς κανόνες, οι οποίοι θα προσδιορίζουν τις οντότητες που θα επιτρέπεται να δραστηριοποιούνται νόμιμα ως επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας.
- *Στατιστική αναγνώριση.*
Ό,τι δεν μετράται δεν είναι ορατό, επομένως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να υποστηρίξει:
  - τη δημιουργία εθνικών μητρώων και συναφών δορυφορικών λογαριασμών
  - τη συλλογή δεδομένων από την EUROSTAT.
- *Αναγνώριση της ιδιότητας του κοινωνικού εταίρου.*
Η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει 1 εκατομμύριο επιχειρήσεις και περισσότερο από 6 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, επομένως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει:
  - να αναγνωρίσει τις συνιστώσες της κοινωνικής οικονομίας στον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο εντός και μεταξύ των τομέων,
  - να προωθήσει τη συμμετοχή τους στους φορείς διαλόγου.

Ας σημειωθεί ότι η Cooperatives Europe άρχισε ήδη να εργάζεται προς αυτή την κατεύθυνση και η FEDES συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του CEEP (Ευρωπαϊκό Κέντρο Επιχειρήσεων Δημόσιας Συμμετοχής και Επιχειρήσεων Γενικού Οικονομικού Ενδιαφέροντος).
- *Αναγνώριση της κοινωνικής οικονομίας ως βασικού παράγοντα για την υλοποίηση των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας.*
Αυτοί οι στόχοι σχετίζονται με:
  - την οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ,
  - την απασχόληση,
  - το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο (συνδυασμός βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, και συνεχούς βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας),
  - την οικονομική, κοινωνική, εδαφική και περιβαλλοντική συνοχή,
  - την καινοτομία (τεχνολογική, κοινωνική, διοικητική και περιβαλλοντική).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- Η κοινωνική οικονομία στην Πράξη για την Ενιαία Αγορά⁹ του Απριλίου 2011

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζεται ως ένας από τους 12 μοχλούς για την τόνωση της ανάπτυξης και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης. Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι: «Για να αναπτυχθεί και να επιτύχει τους στόχους του, ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας στην εσωτερική αγορά πρέπει να διέπεται από ειδικό νομοθετικό πλαίσιο».

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι: «Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προσπάθειας για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η Επιτροπή θα υποστηρίξει την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως μέσου ενεργού ένταξης διευκολύνοντας την πρόσβαση σε χρηματοδοτικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό».

Βασική Δράση: Νομοθεσία που θα δημιουργεί ένα πλαίσιο διευκόλυνσης για την ανάπτυξη επενδυτικών κεφαλαίων αλληλεγγύης, που θα ενίσχυαν το αποτέλεσμα των εθνικών πρωτοβουλιών, ανοίγοντας στα κεφάλαια αυτά τις ευκαιρίες της ενιαίας αγοράς (πρόσβαση σε ευκαιρίες επένδυσης και σε επενδυτές εγκατεστημένους σε όλα τα κράτη μέλη).

Επιπλέον, πολλά κείμενα αναφέρονται στην κοινωνική οικονομία:

- Στήριξη της ανάπτυξης των μικρών επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας με βάση τον ευρωπαϊκό μηχανισμό μικροχρηματοδοτήσεων Progress¹⁰: Στόχος είναι η επέκταση της μικροπίστωσης στις ευάλωτες ομάδες και η διευκόλυνση της δημιουργίας επιχειρήσεων.
- Οδηγός ΕΕ για τις τη συνεκτίμηση κοινωνικών πτυχών στις δημόσιες συμβάσεις¹¹: Η Επιτροπή σημειώνει ότι θα ήταν «χρήσιμο να εξασφαλιστεί ότι οι πρακτικές σύναψης εμπορικών συμφωνιών είναι ανοικτές σε φορείς όπως οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας και στον τομέα εθελοντικών και κοινοτικών οργανώσεων, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής που προσλαμβάνουν».
- Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού¹²: Η Πλατφόρμα προσφέρει: «ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για την κοινωνική και

9 Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Η Πράξη για την Ενιαία αγορά. Δώδεκα δράσεις για την τόνωση της ανάπτυξης και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης «Μαζί για μια νέα ανάπτυξη» - {SEC(2011) 467 τελικό}, σελίδες 14 και 15 (στη γαλλική εκδοχή). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0206:FIN:FR:PDF> (Γαλλικά και άλλες γλώσσες, όχι Ελληνικά)

10 Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ένας προϋπολογισμός για την «Ευρώπη 2020» - Μέρος II: Δελτία πολιτικής - {SEC(2011) 867 τελικό} - {SEC(2011) 868 τελικό}, σελ. 37 (στη γαλλική εκδοχή) http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/documents/fin_fw1420/MFF_COM-2011-500_Part_II_fr.pdf (Γαλλικά και άλλες γλώσσες, όχι Ελληνικά)

11 «Κοινωνικές Αγορές: Οδηγός για τη συνεκτίμηση κοινωνικών πτυχών στις δημόσιες συμβάσεις», σελίδες 22. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=el

12 Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική

εδαφική συνοχή» και έχει ως άξονα τις «συμπράξεις και τον έλεγχο του δυναμικού της κοινωνικής οικονομίας».

- Εμβληματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020 - Ένωση καινοτομίας»¹³: Η Επιτροπή σημειώνει ότι είναι αναγκαίο: «Εμπλέκοντας όλους τους παράγοντες και όλες τις περιφέρειες στον κύκλο της καινοτομίας: όχι μόνο τις μεγάλες εταιρείες αλλά και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων του δημόσιου τομέα, της κοινωνικής οικονομίας και των ίδιων των πολιτών («κοινωνική καινοτομία»)»
Η κοινωνική καινοτομία προσδιορίζεται ως εξής: «Η κοινωνική καινοτομία είναι ένα σημαντικό νέο πεδίο που πρέπει να τροφοδοτηθεί. Πρόκειται για την αξιοποίηση της ευρηματικότητας που έχουν φιλανθρωπικές οργανώσεις, ενώσεις και κοινωνικοί επιχειρηματίες για να βρίσκουν νέους τρόπους κάλυψης εκείνων των κοινωνικών αναγκών που δεν ικανοποιούνται από την αγορά ή από τον δημόσιο τομέα».
- Δημόσια διαβούλευση σχετικά με μια «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα: προώθηση των επενδύσεων στην κοινωνική επιχειρηματικότητα»¹⁴ που θα προσφέρει κριτήρια προσδιορισμού του «κοινωνικού επιχειρείν».
- «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα» θα ακολουθήσει.

Ευχαριστώ!

και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: «Ευρωπαϊκό πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή»

- (COM/2010/0758 τελικό), σελίδες 6 και 21-23. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0758:el:NOT>

13 Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: «Εμβληματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020 Ένωση καινοτομίας» - (SEC(2010) 1161), σελ. 8, 12 και 24 (στη γαλλική εκδοχή) http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_fr.pdf (Γαλλικά, Αγγλικά κλπ., όχι Ελληνικά)

14 «Διαβούλευση για την προαγωγή των κοινωνικών επενδύσεων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας», σελίδα 5. http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2011/social_investment_funds_en.htm

Μουτουαλισμός: Μια μοναδική νομική υπόσταση για την κοινωνία

Ελένη Σπανοπούλου

Δημοσιογράφος, Αντιπρόεδρος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων Υγείας και Κοινωνικής Προστασίας (AIM)

Κυρίες και Κύριοι, Αγαπητοί Φίλοι,
Έλληνα Πράσινα Οικοδεσπότη μας, κύριε Τρεμόπουλε,

«Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική» και χαίρομαι, γιατί σήμερα σ' αυτή τη γλώσσα και σ' αυτό το χώρο σας απευθύνω το λόγο, σε μια δημόσια ακρόαση, στην οποία κλήθηκα να παρουσιάσω –όχι φυσικά ως πανάκεια, αλλά, ως σημαίνουσα πρόταση σε καιρούς δύσκολους– την έννοια και τη σημασία της Αλληλεγγύης και της Αυτοδιαχείρισης, όπως την αντιλαμβανόμαστε εμείς στην AIM εδώ στις Βρυξέλλες και όπως την αντιλαμβάνονται και την εισπράττουν εκατομμύρια ασφαλισμένοι/μέλη μας στην Ευρώπη, αλλά και ανά τον κόσμο, στον ευαίσθητο τομέα της Υγείας και της Κοινωνικής Ασφάλισης.

Βιώνουμε όλοι μια βαθειά κοινωνική κρίση. Οι ανισότητες και ο κοινωνικός αποκλεισμός διευρύνονται. Η Αλληλεγγύη υποχωρεί. Ο ατομικισμός επανέρχεται δριμύτερος. Το αίτημα της κοινωνικής ανασφάλειας μεγαλώνει επικίνδυνα και κυριαρχεί η πικρή αίσθηση ότι όλοι οι κόποι, οι προσπάθειες και οι οικονομίες πήγαν χαμένες... Σ' αυτό το δραματικά επιδεινούμενο περιβάλλον, ΟΙ ΑΞΙΕΣ της ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ και της ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ, ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ του ΜΟΥΤΟΥΑΛΙΣΜΟΥ, αποκτούν άλλη διάσταση.

Πρόσφατη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με θέμα «Ο ρόλος των Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων Υγείας στον 21ο αιώνα», έδειξε ότι τα Α.Τ.Υ. είναι πιο ανθεκτικά από τις μετοχικές ασφαλιστικές εταιρείες ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης.

Η AIM, η Διεθνής Ένωση οργανώσεων υγείας και κοινωνικής προστασίας, και η AMICE –η Ένωση Α.Τ.Υ. και συνεταιρισμών ασφάλισης στην Ευρώπη– συμφωνούν απόλυτα με αυτή την παραδοχή, που είναι άλλωστε απολύτως εναρμονισμένη με την ανθρωποκεντρική Ευρωπαϊκή Φιλοσοφία και Ιστορία. Με την παρουσίασή μου εδώ, σήμερα, θα προσπαθήσω να εξηγήσω γιατί συμβαίνει αυτό και πως ένας σημαντικός πόλος της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως ο Μουτουαλισμός, μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση αδιεξόδων, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων, όπως αυτή που ζούμε όλοι σήμερα.

ΑΙΜ και AMICE: Ποιοι είμαστε και ποιούς εκπροσωπούμε

Η Διεθνής Ένωση Αυτοδιαχειριζόμενων Αλληλοβοηθητικών Ταμείων Υγείας (ΑΙΜ), που ιδρύθηκε το **1950**, συγκεντρώνει **41** εθνικές ομοσπονδίες αυτόνομης ασφάλισης υγείας και οργανώσεις κοινωνικής προστασίας από **27** χώρες, κυρίως στην Ευρώπη, όλες λειτουργώντας σύμφωνα με τις αρχές της **Αλληλεγγύης** και με σαφώς μη-κερδοσκοπικό προσανατολισμό.

Σε παραγωγική και ουσιαστική συνεργασία με την ΑΙΜ, λειτουργεί η AMICE – η Ένωση Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων και Συνεταιρισμών Ασφάλισης στην Ευρώπη. Η AMICE παρέχει μια πλατφόρμα δράσης για τα Α.Τ.Υ. και τους Ασφαλιστικούς Συνεταιρισμούς στην Ευρώπη. Και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο Αυτοδιαχειριζόμενος και ο Συνεταιριστικός τομέας αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο των ασφαλιστικών οργανισμών στην Ευρώπη και περίπου το 25% των ασφαλιστών. Με περισσότερα από **100** άμεσα μέλη και **1.600** έμμεσα μέλη, η Amice εκπροσωπεί αξιόπιστα ένα σημαντικό μέρος του ασφαλιστικού κλάδου.

Τα μέλη της ΑΙΜ παρέχουν κάλυψη, κυρίως, απέναντι στον κίνδυνο ασθενείας σε **230** εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως και σε περισσότερους από 160 εκατομμύρια στην Ευρώπη με τους εξής 3 τρόπους:

- Είτε **συμμετέχοντας απευθείας στη διαχείριση της υποχρεωτικής Ασφάλισης Υγείας** (Βέλγιο, Γερμανία, Ολλανδία, Τσεχία, Πολωνία, Ελλάδα, Γαλλία). Για παράδειγμα, οι Βελγικές και Ολλανδικές οργανώσεις Κοινωνικής Ασφάλισης και Υγείας καλύπτουν το σύνολο του πληθυσμού, ενώ τα 150 Γερμανικά ασφαλιστικά ταμεία προσφέρουν υποχρεωτική ασφάλιση υγείας στο 90% του Γερμανικού πληθυσμού.
- Είτε **παρέχοντας συμπληρωματική ασφάλιση Υγείας** (Γαλλία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Ιταλία, Σλοβενία αλλά και σε Βέλγιο, Ολλανδία). Η Γαλλία είναι ένα δυναμικό παράδειγμα των μελών μας, όπως και η Γερμανία, το Βέλγιο και η Ολλανδία. Οι Γάλλοι Μουτουαλιστές ενώνουν τις δυνάμεις τους σε 600 αυτοδιαχειριζόμενα αλληλασφαλιστικά ταμεία Υγείας και καλύπτουν με συμπληρωματική ασφάλιση 38 εκατ. πολίτες.
- Ή **με απευθείας παροχή υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικών υπηρεσιών μέσα από ίδιες εγκαταστάσεις** (Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα), για παράδειγμα, η Γαλλική Συνομοσπονδία Α.Τ.Υ. (FNMF) διαθέτει ένα δίκτυο αποτελούμενο από 2.500 κέντρα Περίθαλψης-Υγείας.

Αλληλεγγύη και δημοκρατία στην ισότιμη παροχή περίθαλψης και κοινωνικής προστασίας

Βασικός Καταστατικός σκοπός της ΑΙΜ είναι η προάσπιση και η προώθηση, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, των κοινωνικών αξιών και των βασικών αρχών που μοιράζονται τα μέλη της. Κι αυτό το επιτυγχάνει με:

- **Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.** Ανεξάρτητα εάν είναι πλούσιος ή φτωχός, ο καθένας θα πρέπει να έχει πρόσβαση στην ίδια, υψηλής ποιότητας περίθαλψη υγείας, χωρίς κανενός είδους διακρίσεις.

- **αλληλεγγύη και μη αποκλεισμό**, ως βασικά μέσα για την εξασφάλιση της πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη για όλους. Ανεξάρτητα από την κατάσταση της υγείας ή την οικονομική δυνατότητα να πληρώσουν, χωρίς διακρίσεις,
- μη- κερδοσκοπικό προσανατολισμό.

Πρωταρχικός στόχος της AIM είναι: η ανάπτυξη και η υπεράσπιση της πρόσβασης όλων σε υψηλής ποιότητας και προσίτη υγειονομική περίθαλψη και κοινωνική προστασία, με βάση την Αλληλεγγύη και τη Δημοκρατία.

Μαζί με συνεταιρισμούς, ενώσεις και ιδρύματα, τα αυτοδιαχειριζόμενα ταμεία υγείας (Α.Τ.Υ.) αποτελούν βασικό κομμάτι της Κοινωνικής Οικονομίας. Η ιστορία των Α.Τ.Υ. δείχνει ότι έχουν πολύ μεγάλο παρελθόν και **έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην εμφάνιση προτύπων πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας.**

Και τα πρότυπα αυτά είναι σήμερα πλήρως αποδεκτά και αξιοζήλευτα από τα υπόλοιπα δημόσια προβληματικά και ιδιωτικά κερδοσκοπικά συστήματα ασφάλισης στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο, μηδέν των ΗΠΑ εξαιρουμένων. Είναι γνωστό άλλωστε, ότι μέχρι τον 20ο αιώνα, τα αλληλοβοηθητικά ταμεία υγείας παρείχαν τις πρώτες μορφές κοινωνικής προστασίας για όσους βρίσκονταν σε κίνδυνο στην Ευρώπη.

Μουτουαλισμός: μια μοναδική νομική υπόσταση

Για περισσότερο από έναν αιώνα, τα Α.Τ.Υ. αποδείχθηκαν ως το «όχημα» που ανταποκρίνεται καλύτερα εκεί όπου υπάρχει αδυναμία κάλυψης κοινωνικών αναγκών, θέτοντας το γενικό συμφέρον και τους κοινωνικούς στόχους ως πρωταρχικούς εταιρικούς σκοπούς. Αυτό έχει αποδειχθεί για μια ακόμη φορά και στην τρέχουσα συγκυρία της οικονομικής κρίσης.

Η ιδιαιτερότητα των Αυτοδιαχειριζόμενων Αλληλοβοηθητικών Ταμείων Υγείας, έγκειται κυρίως στο σεβασμό προς τις αξίες και τις αρχές διακυβέρνησης που τα διέπουν: Τα Α.Τ.Υ. είναι «κοινωνίες» που βασίζονται σε πρόσωπα και δεν έχουν μετόχους. Δεν αμοιβούν επενδυτές μετοχικού κεφαλαίου με καταβολή μερισμάτων.

Τα Μουτουαλιστικά ταμεία είναι ιδιωτικές, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που δεσμεύονται στο να διασφαλίζουν ελεύθερη εγγραφή, διά βίου ασφάλιση και στη βάση της μη-επιλογής των κινδύνων. Λειτουργούν ουσιαστικά, σύμφωνα με την αρχή της αυτοδιοίκησης, όπου τα μέλη ή οι εκπρόσωποί τους μετέχουν άμεσα στη χάραξη της πολιτικής και της οικονομικής διαχείρισης, του κόστους και του είδους παροχών και υπηρεσιών ποιότητας στους ασφαλισμένους τους.

Η AIM εργάζεται συστηματικά με πολυεπίπεδο επιστημονικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα και με στοχευμένες δράσεις στο να κινητοποιεί σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο τα μέλη της, ώστε να προσφέρουν υπηρεσίες, οι οποίες βασίζονται σε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική και ένα όραμα πολιτικής τα οποία τοποθετούν την ευημερία των πολιτών και το γενικό συμφέρον στο επίκεντρο της δραστηριότητάς τους.

Αντί να στοχεύει και να επικεντρώνεται σε μια βραχυπρόθεσμη κερδοφορία, η διαχείριση ενός Α.Τ.Υ. εμβαθύνει σε ευρύτερες πτυχές, όπως η ηθική, η δημοκρατική διακυβέρ-

νηση και η ευρύτερη κοινωνική ευθύνη, και μπορεί να επιδοθεί σε έντονη αλληλεπίδραση με τα μέλη-ασφαλισμένους σε ό,τι αφορά τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους.

Για τα αυτοδιαχειριζόμενα ασφαλιστικά ταμεία υγείας είναι προφανές ότι η μουτουαλιστική δομή αποτελεί μια ζωντανή εναλλακτική λύση απέναντι σε άλλες νομικές δομές που σήμερα βάλλονται από την οικονομική κρίση –πολύ συχνά για λόγους που σχετίζονται με την ανάγκη να παρουσιάσουν υψηλά ποσοστά απόδοσης στους μετόχους ή δυσκολεύονται να αναπτυχθούν εξαιτίας, λόγου χάριν, δυσκίνητων κρατικών μηχανισμών.

Οι εξαιρετικές αποδόσεις και επιδόσεις, άλλωστε, του αυτοδιαχειριζόμενου ασφαλιστικού προτύπου κατά την περίοδο της κρίσης παρουσιάστηκαν σε διάφορες τρέχουσες έρευνες, όπως:

- Η μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το «ρόλο των Α.Τ.Υ. τον 21ο αιώνα», που έδειξε πως τα Α.Τ.Υ. είναι πιο ανθεκτικά σε σχέση με τις ασφαλιστικές εταιρείες μετόχων σε περιόδους κρίσης.
- Η πρόσφατη έκθεση του Μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Sven Giegold (Γερμανία) για την Κοινωνική Οικονομία.
- Η Έκθεση του οίκου αξιολόγησης “Moody’s”.

Πιστεύουμε πως οι συνήθεις βασικές διαφορές μεταξύ των μετοχικών και των αυτοδιαχειριζόμενων φορέων ασφάλισης υγείας που επηρεάζουν την πιστοληπτική τους ικανότητα στο τρέχον, γεμάτο προκλήσεις, περιβάλλον, είναι οι ακόλουθες:

- Ισχυρότερη κεφαλαιοποίηση.
- Μικρότερη επικέντρωση σε επιχειρήσεις κινδύνου και προσφορά προϊόντων.
- Μικρότερη οικονομική δημοσιοποίηση και κίνδυνος τίτλου.
- Μειωμένη πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές, αλλά και μικρότερη εξάρτηση από αυτές.
- Μεγαλύτερη ευθυγράμμιση των ιδιοκτητών και των πιστωτών / ασφαλισμένων με μακροπρόθεσμο προσανατολισμό.

Μελλοντικές προκλήσεις για τα Αλληλοβοηθητικά Συστήματα Υγείας

Λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική ύφεση και τη χρηματοπιστωτική κρίση, τα συστήματα Υγείας όλων των χωρών, συμπεριλαμβανομένων των ΑΤΥ, αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις τις οποίες και οφείλουν με προσοχή και ασφάλεια να διαχειριστούν. Όπως:

- **Τις αυξανόμενες δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης:** οι ευρωπαϊκές χώρες δαπάνησαν το 2009 κατά μέσο όρο 9,7% του ΑΕΠ για έξοδα υγειονομικής περίθαλψης. Λόγω της οικονομικής ύφεσης, υπήρξε μια ισχυρή αύξηση των δαπανών υγείας. Στην Ιρλανδία, το μερίδιο του ΑΕΠ που διατέθηκε για την υγεία, πέρασε από το 7,5% στο 9,5% και στην Ισπανία από 8,4% σε 9,5%.
- **Την αύξηση των δημοσιονομικών περιορισμών,** που οδηγούν σε ανισότητες και στον περιορισμό του «καλαθιού» για την υγεία, την αυξανόμενη προσωπική «εκτός τσέπης» πληρωμή και τη μετακίνηση στη συμπληρωματική ασφάλιση υγείας.
- **Τις δημογραφικές αλλαγές και τη γήρανση του πληθυσμού.**

Δυστυχώς και τα 3 παραπάνω σημεία αφορούν ιδιαίτερα και ολοένα πιο εντατικά την πατρίδα μου την Ελλάδα που αγωνίζεται σκληρά, προκειμένου να βγούμε από την κρίση.

Δίνουμε μια σκληρή μάχη επιβίωσης, την ίδια στιγμή που γέροντες, παιδιά και χρονίως πάσχοντες αγοράζουν όλο και πιο ακριβά τις υπηρεσίες Υγείας, ενώ τα κρούσματα αυτοκτονιών, κατάθλιψης, αυτοάνοσων ή καρκινικών νοσημάτων αυξάνονται συνεχώς. Το πρόβλημα και το φαινόμενο, όπως όλοι γνωρίζετε δεν είναι μόνο ελληνικό.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η μεγαλύτερη πρόκληση είναι το πώς θα διατηρηθεί η **καθολική πρόσβαση** σε υψηλής ποιότητας και προσιτή οικονομικά υγειονομική περίθαλψη και μακροχρόνια φροντίδα, ενώ ταυτόχρονα πώς θα διασφαλισθεί ότι το σύστημα θα παραμείνει σε βάθος χρόνου οικονομικά βιώσιμο.

Οι προτάσεις – αιτήματα της AIM προς τα θεσμικά όργανα και τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε.

Υπάρχει αδήριτη ανάγκη για την κατάρτιση ενός Ευρωπαϊκού Καταστατικού για τα Αυτοδιαχειριζόμενα - Αλληλοβοηθητικά Ασφαλιστικά Ταμεία Υγείας.

Σε σύγκριση με τις κερδοσκοπικές εταιρείες ασφάλισης υγείας, τα Αυτοδιαχειριζόμενα Ταμεία Υγείας δεν κάνουν επιλογή των κινδύνων. Ως εκ τούτου, τα Α.Τ.Υ. θα κληθούν σε περίοδο κρίσης να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερο πλέγμα κινδύνων και δυσκολιών. Γι' αυτό, είναι λογικό να τους παραχωρηθούν υποστηρικτικά ορισμένα πλεονεκτήματα, ώστε να ξεπεραστεί το μειονέκτημα αυτό στη διάρκεια της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που βιώνουμε όλοι.

Ωστόσο, σύμφωνα με τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς, οι ειδικές αυτές «αγωγές» ή βοήθειες για τα Α.Τ.Υ. αμφισβητούνται ολοένα και περισσότερο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Κατά τη γνώμη μας, η εσωτερική αγορά και η **νομοθεσία της Ε.Ε.** θα πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά το ζήτημα, ώστε να **προωθηθεί η πολλαπλότητα των επιχειρησιακών μοντέλων Κοινωνικής Ασφάλισης**, ως βασικό ζήτημα πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Κομισιόν οφείλει να έχει ως Μέτρο τον Άνθρωπο. Έτσι, πιστεύουμε ότι θα πρέπει να μειώσει την παροχή προνομίων προς το παραδοσιακό καπιταλιστικό επιχειρηματικό μοντέλο και να παράσχει ίσους όρους ανταγωνισμού για όλες τις επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων Κοινωνικής Οικονομίας.

Καλούμε την Κομισιόν να αναλάβει άμεση δράση προώθησης της μελέτης για τα Αυτοδιαχειριζόμενα Αλληλοβοηθητικά Ταμεία Υγείας, η οποία είχε ήδη εξαγγελθεί στην ανακοίνωση για την **Ενιαία Πράξη Αγοράς**, τον Οκτώβριο του 2010.

Εκτός από τη μελέτη, καλούμε την Επιτροπή να καταλήξει σε μια συγκεκριμένη νομική πρόταση για τους Ευρωπαϊκούς αυτοδιαχειριζόμενους φορείς, ώστε να καταστεί δυνατό για τα Α.Τ.Υ. να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις οικονομικές και κοινωνικές τους δυνατότητες.

Όπως αναφέρεται, άλλωστε, στην **Έγγραφη Δήλωση του Ευρωκοινοβουλίου το Μάρτιο του 2011**, υπάρχει ανάγκη για δημιουργία ενός «ισότιμου πεδίου ανταγωνισμού» που θα παρέχει στα αυτοδιαχειριζόμενα ασφαλιστικά ταμεία υγείας, αλλά και στις ενώσεις

και τα ιδρύματα, ισοδύναμα μέσα και ευκαιρίες με εκείνα που διαθέτουν οι μετοχικές εταιρείες.

Η απουσία ενός Ευρωπαϊκού Καταστατικού για τα Α.Τ.Υ. της Ευρώπης, θα άφηνε τον μπουτουαλιστικό τομέα σε μη-ανταγωνιστική κατάσταση. Σήμερα, η μόνη διέξοδος για κάθε μπουτουαλιστικό φορέα που επιθυμεί να αναπτυχθεί μετακινούμενος σε άλλο Κράτος-μέλος είναι, ο «απομυτουαλισμός» και η πλήρης ή εν μέρει αποχώρηση από το προτιμώμενο μπουτουαλιστικό μοντέλο! Κι αυτό δεν φαίνεται να είναι ούτε σωστό, ούτε δίκαιο!

Ένα Ευρωπαϊκό Καταστατικό για την Αυτοδιαχείριση στην Περίθαλψη είναι η λύση που θα ενώσει πραγματικά εκατομμύρια Ευρωπαίους και θα ενοποιήσει την Περίθαλψη τους. Γιατί θα συμβάλει:

- **Στη Διατήρηση της καθολικής αλληλεγγύης και των μη-κερδοσκοπικών συστημάτων Υγείας και μακροχρόνιας Περίθαλψης:** είναι λιγότερο ακριβά σε σχέση με τα κατακερματισμένα κερδοσκοπικά συστήματα, όπως πχ. των ΗΠΑ.
- **Στην Αύξηση της αποτελεσματικότητας και της απόδοσης των συστημάτων Υγείας,** ιδίως μέσω της χρήσης της αποδεικτικής ιατρικής, της Αξιολόγησης των νέων Τεχνολογιών Υγείας και της ανάλυσης του κόστους αποτελεσματικότητας.
- **Στην Τοποθέτηση της Πρόληψης στο επίκεντρο της δράσης της ΕΕ για την Υγεία:** στην Ευρώπη πολλές χρόνιες ασθένειες μπορούν –εν μέρει– να προληφθούν, καθώς αποτελούν συχνά αποτέλεσμα του καπνίσματος, της κακής διατροφής, της ανεπαρκούς σωματικής άσκησης και της επιβλαβούς κατανάλωσης αλκοόλ.

Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί φίλοι, τίποτε δεν βλάπτει περισσότερο την Υγεία και την Κοινωνική Δικαιοσύνη από την αδιαφορία. Είναι καιρός να νοιαστούμε όλοι!

Όπως είμαι βέβαιη ότι όλοι γνωρίζετε, η ΕΥΡΩΠΗ, η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΙΝΑΙ ΟΛΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ...

Η πατρίδα μου ζει, μέρα με τη μέρα, με την αγωνία για το μέλλον της και η Ευρώπη έχει το μεγαλύτερο φόβο της αποτυχίας μεταξύ των μελών της. Μαχόμαστε σθεναρά ενάντια στο παρελθόν μας, ενάντια στα λάθη μας. Αγωνιζόμαστε για τη ζωή μας και τη ζωή των παιδιών μας, αλλά περισσότερο από όλα, δυστυχώς, συνειδητοποιούμε πως η παγκοσμιοποίηση θα έχει θύματα παγκοσμίως και ζητά παγκόσμιες θυσίες!

Γι' αυτό τώρα, περισσότερο από ποτέ, η ιδέα της **Κοινωνικής Αλληλεγγύης** είναι μια θεμελιώδης –si ne qua non– προϋπόθεση για όλους μας. Τι σημαίνει αυτό; Ότι δεν έχουμε δικαίωμα να αδιαφορήσουμε.

Είναι καιρός να αναρωτηθούμε: Τι είδους κόσμος είναι ο κόσμος μας; Η Ευρωπαϊκή μας παρουσία; Το παγκόσμιο μέλλον μας; Έχουμε απάντηση σε μια τέτοια ερώτηση;

Επιτρέψτε μου, παρακαλώ, να απαντήσω αναζητώντας βοήθεια στην Τέχνη που τόσους αιώνες στήριξε το Ευρωπαϊκό Ιδεώδες του Ανθρωπισμού και καλώντας σε βοήθεια την Ποίηση:

Ο Νομπελίστας, Έλληνας ποιητής, **Γιώργος Σεφέρης** έγραψε:

«Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν υποταχτείτε.
Υποταχθήκαμε και βρήκαμε τη στάχτη.
Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν εγκαταλείψετε τη ζωή σας.
Εγκαταλείψαμε τη ζωή μας
Και βρήκαμε τη στάχτη...
Βρήκαμε τη στάχτη. Μένει να ξαναβρούμε τη Ζωή μας».

Και ο Γερμανός ποιητής **Friedrich Hoelderlin** ρωτά: «Σε έναν τέτοιο κόσμο πώς μπορεί ένας ποιητής να βοηθήσει;»

Για εμάς όλους στην AIM, η απάντηση έρχεται από το Γάλλο ποιητή **Paul Eluard**:
«Υπάρχουν λέξεις ζωντανές
και αυτές είναι λέξεις αθώες
Αγάπη, Δικαιοσύνη, η λέξη Ελευθερία,
η λέξη Θαλπωρή και η λέξη Εμπιστοσύνη...»

Αυτός είναι ο ΚΟΣΜΟΣ και το ΜΗΝΥΜΑ της AIM!

Φίλοι μου, σας έδωσα σήμερα τις λέξεις μου. Παρακαλώ, δώστε τα χέρια για να συνεχίσουμε να ονειρευόμαστε και να διατηρήσουμε τον μπουτουαλιστικό κόσμο της Ισότητας και της Αλληλεγγύης, όπου η ανθρώπινη ύπαρξη δεν είναι προϊόν, αλλά όραμα...

Γιατί πέρα και πάνω από όλα, όπως έγραψε ο William Shakespeare: «Είμαστε όλοι από το ίδιο υλικό που είναι φτιαγμένα τα όνειρα...»

ΔΙΑΔΩΣΤΕ ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΟΥΤΟΥΑΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ!

Όσο υπάρχει ακόμη καιρός εννών...

Σας ευχαριστώ όλους!

Οι συνεταιριστικές προτάσεις

Klaus Niederlander

Διευθυντής Cooperatives Europe (Κοινή πλατφόρμα των συνεταιρισμών στην Ευρώπη)

Δομή της Παρουσίασης

1. Συνοπτική παρουσίαση των Συνεταιρισμών Ευρώπης¹
2. Τρέχουσα κρίση και αναλογίες με το παρελθόν
3. Η συνεταιριστική απάντηση στην κρίση και θέματα πολιτικής

Η τρέχουσα κρίση

Χρηματοοικονομική και οικονομική κρίση (τράπεζες & κυβερνήσεις, πραγματική οικονομία εταιρειών & πολιτών).

Κοινωνική & πολιτική κρίση (ανεργία, λιτότητα, δυσαρέσκεια, διαμαρτυρίες).

Περιβαλλοντική κρίση (απώλεια της βιολογικής και πολιτιστικής ποικιλότητας, καταστροφή, υπερθέρμανση του πλανήτη).

Κρίση ταυτότητας των πολιτών (μόνο καταναλωτές;)

Βασικός παράγοντας είναι η **απώλεια / έλλειψη του μόνου σκληρού νομίσματος**, δηλ. της **ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ** (μεταξύ πολιτών και θεσμών).

Η κρίση είναι μια ψυχολογική κατάσταση χωρίς επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση!!!

Συνεπώς, η συνέχιση των μέχρι τώρα πρακτικών δεν αποτελεί πραγματική επιλογή, παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες των κυβερνήσεων και, ιδίως, των μεγάλων επιχειρήσεων.

Η συνεταιριστική εμπειρία από την αντιμετώπιση της κρίσης

Συνεπώς, ποια μαθήματα προσφέρει η εμπειρία των συνεταιρισμών, ως ενός από τους βασικούς παράγοντες της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας, για την αντιμετώπιση της κρίσης;

---

¹ Ο ευρωπαϊκός βραχίονας της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας.

Οι συνεταιρισμοί γεννήθηκαν από μια μεγάλη οικονομική και κοινωνική κρίση – την πρώτη βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη, του 19ου αιώνα.

Από τη δεκαετία του 1850, οι συνεταιρισμοί έχουν καταθέσει έμπρακτα χιλιάδες τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης σε πολλούς τομείς της οικονομίας (γεωργία, τραπεζικές εργασίες, λιανεμπόριο, στέγαση).

Αναπτύχθηκαν σε παγκόσμιο κίνημα το οποίο παρέχει απασχόληση σε 100 εκατομμύρια ανθρώπους, 20% περισσότερο απ' ό,τι οι πολυεθνικές εταιρείες. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, έχουν μερίδιο αγοράς ανερχόμενο σε 20%, 40% ή ακόμη και 60% σε κλασικούς τομείς της οικονομίας (γεωργία, τραπεζικές εργασίες, λιανεμπόριο, στέγαση).

Αποτελεί δική μας ευθύνη η αντιμετώπιση της κρίσης και η εξεύρεση καινοτόμων λύσεων. Ποιός είναι όμως ο κατάλληλος τρόπος δράσης;

Μέσω ενός ανθρωποκεντρικού επιχειρηματικού μοντέλου

Στόχος των συνεταιρισμών είναι η ικανοποίηση των αναγκών των μελών του, όχι δηλαδή μόνο των μετόχων, αλλά και των καταναλωτών, των εργατών/εργαζομένων τους, των παραγωγών ή και του ευρύτερου κοινού.

Ο όρος **ανάγκες** δηλώνει όχι μόνο τις **οικονομικές** ανάγκες (απασχόληση, ανταγωνιστικότητα, καλύτερες τιμές), αλλά και τις **κοινωνικές** ανάγκες (έλεγχος εξ ιδίων, ίση μεταχείριση, αυτονομία), τις **περιβαλλοντικές** ανάγκες (διατήρηση της τοπικής βιοποικιλότητας, ενεργειακή αυτονομία), τις **πολιτιστικές** ανάγκες (διατήρηση της πολιτιστικής ποικιλότητας).

Η ποικιλία αναγκών απαιτεί ποικιλία απαντήσεων, καθώς η **μεγιστοποίηση** μιας ανάγκης (π.χ. οικονομική ανάγκη / κέρδη) οδηγεί εντέλει στη μη ικανοποίηση άλλων αναγκών.

Συνεπώς, η λειτουργία του συνεταιριστικού κινήματος βασίζεται στην **βιωσιμότητα**, δηλαδή στη **βέλτιστη** χρήση των φυσικών πόρων, που σπανίζουν, για την ταυτόχρονη ικανοποίηση διάφορων αναγκών. Για το σκοπό αυτόν απαιτείται ποικιλία συνεταιριστικών μορφών, δομών και ιδεών. Συνεπώς, συνεταιρισμοί παρατηρούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Κεντρική ιδέα είναι η βέλτιστη ικανοποίηση του μέγιστου δυνατού αριθμού αναγκών, όχι η μέγιστη ικανοποίηση περιορισμένου αριθμού αναγκών.

Για τους συνεταιρισμούς, **ποικιλομορφία σημαίνει μεγαλύτερη αντοχή στην κρίση, καθώς επίσης και μεγαλύτερο δυναμικό ανάπτυξης.**

Συνεπώς, πώς μπορεί αυτή η αντοχή να συνδυαστεί με τη βιώσιμη ανάπτυξη;

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφέρω **τρία βασικά ανθρωποκεντρικά στοιχεία του τρόπου λειτουργίας ενός συνεταιρισμού**, τα οποία κάνουν και τη διαφορά στον τρόπο λειτουργίας μιας επιχείρησης και τον τρόπο συμπεριφοράς των ιδιοκτητών της!

Και, βεβαίως, τα στοιχεία αυτά στοχεύουν στη μεγιστοποίηση της δύναμης των ανθρώπων, δηλαδή των μελών του συνεταιρισμού.

1. **Αυτοβοήθεια μέσω ιδιοκτησίας.** Οι συνεταιρισμοί ανήκουν στα μέλη τους, τα οποία μοιράζονται τα κέρδη, αλλά και τους κινδύνους.
2. **Έλεγχος εξ ιδίων διά της δημοκρατικής διακυβέρνησης.** Οι συνεταιρισμοί διοικούνται από αιρετά μέλη τους βάσει της αρχής «ένα μέλος = μια ψήφος», όχι «ένα ευρώ = μια ψήφος».
3. **Αυτονομία μέσω του τοπικού ριζώματος.** Οι συνεταιρισμοί είναι κυρίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τοπικό / περιφερειακό επίπεδο και δεν είναι ανώνυμοι, αλλά έχουν στενούς δεσμούς με τον τοπικό κοινωνικό ιστό, γεγονός που οδηγεί σε ισχυρή αίσθηση συλλογικού πνεύματος και συνεργατικής κοινωνικής ευθύνης.

Συνεταιριστικές λύσεις στην Ευρώπη: τρέχουσες και αναδυόμενες

1. **Διατήρηση της απασχόλησης.** Παραδείγματα στους τομείς της συνεταιριστικής βιομηχανίας και των υπηρεσιών σε έναν αριθμό ευρωπαϊκών κρατών όπως η Γαλλία, όπου οι υπάλληλοι ανέλαβαν τη διοίκηση της επιχείρησής τους με στήριξη από την τοπική κοινωνία.
2. **Αντοχή στην οικονομική κρίση.** Παράδειγμα των συνεταιριστικών τραπεζών, όπου καμία από αυτές δεν ζήτησε ποτέ τα χρήματα του φορολογούμενου πολίτη, καμία δεν χρεοκόπησε και όπου όλα τα οικονομικά τους προβλήματα λύθηκαν εσωτερικά (μέσω του ταμείου αλληλοβοήθειας των συνεταιριστικών τραπεζών στη Γερμανία).
3. **Καινοτόμες λύσεις προερχόμενες από πολίτες.** Παραδείγματα στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των κοινωνικών υπηρεσιών – η επόμενη γενιά συνεταιρισμών που ικανοποιούν μη υλικές ανάγκες των μελών τους, ειδικότερα σε τομείς από τους οποίους έχουν αποσυρθεί οι κρατικές αρχές, όπως η φροντίδα των ηλικιωμένων, η διαχείριση σχολείων, καθώς επίσης και η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές εκ μέρους εταιρειών που ανήκουν σε μέλη του τοπικού πληθυσμού (Σκανδιναβία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο κλπ.).
4. **Τοπικές υποδομές ανταγωνιστικού επιπέδου.** Συνεργασία μεταξύ συνεταιριστικών επιχειρήσεων και μελών συνεταιρισμών από διάφορους τομείς για τη στήριξη νέας συνεταιριστικής ανάπτυξης (οι μεγαλύτεροι σε μέγεθος στηρίζουν τους μικρότερους) και ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού μέσω τοπικών δικτύων (για πολιτιστικές και λοιπές κοινωνικές δραστηριότητες).

Συνεταιριστικές προτάσεις προς τα ευρωπαϊκά κέντρα λήψης αποφάσεων

Η κρίση έχει πλέον καταδείξει ότι απαιτείται μια **νέα ισορροπία μεταξύ των κύριων κοινωνικών συντελεστών**, οι οποίοι σε τελική ανάλυση ελέγχονται στο σύνολό τους από τους ευρωπαίους πολίτες, δηλαδή μεταξύ κυβερνήσεων / δημόσιου τομέα, των επιχειρήσεων / ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας / του μη-κερδοσκοπικού τομέα, για τη δημιουργία της **οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμης Ευρώπης** του αύριο – η οποία ονομάζεται «κοινωνική οικονομία» από ορισμένα συνεταιριστικά μας μέλη, ιδίως του Νότου, τα οποία διαθέτουν ήδη μακρόχρονη εμπειρία στον τομέα αυτό.

Θα απαιτηθούν **νέες ή αναδιαρθρωμένες πολιτικές** για την επίτευξη της νέας ισορροπίας ανάμεσα σε πολιτικές που χαράσσονται εκ των άνω και πολιτικές που αναδύονται από τα κάτω, ειδικότερα διά της ενδυνάμωσης των τελευταίων, ως βάση για την οικοδόμηση μιας βιώσιμης οικονομικής & κοινωνικής υποδομής στην Ευρώπη.

Από τη συνεταιριστική άποψη, η επίτευξη θετικού αποτελέσματος εξαρτάται από την υλοποίηση των εξής τριών βασικών στοιχείων σε όλα τα επίπεδα:

- Ένα δίκαιο πεδίο δράσης για όλους τους οικονομικούς παράγοντες, που θα οδηγήσει σε ανθεκτικότερο σύστημα.
- Ένα αποτελεσματικό πλαίσιο πολιτικής (ρύθμιση, φορολογία, νομοθεσία) & ένα σύστημα υποστήριξης (οικονομικής, τεχνικής & ανθρωπίνων πόρων / ανθρώπινο) επικεντρωμένο στον αντίκτυπο και τη βιωσιμότητα, τα οποία θα βοηθήσουν στην αναβάθμιση υφιστάμενων βιώσιμων τοπικών & περιφερειακών λύσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Μια νέα σχέση εταίρων μεταξύ των οικονομικών φορέων (κερδοσκοπικών και μη κερδοσκοπικών) & των κέντρων λήψης αποφάσεων (τοπικών, εθνικών και ευρωπαϊκών) βασιζόμενη στη διαφάνεια, την υπευθυνότητα και το όφελος που παρέχουν στην κοινωνία.

Δεν υπάρχει τίποτε το νέο στο τι πρέπει να γίνει, αλλά ελπίζω πως η παρουσίασή μου κατέστησε σαφές το πώς πρέπει να γίνει αυτό, μέσω της συνεταιριστικής εμπειρίας.

Αναμένω μια ζωηρή συζήτηση στη συνέχεια. Σας ευχαριστώ!

Τα χαρακτηριστικά των οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας

Patrick de Boucquois

Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Ενώσεων Γενικού Συμφέροντος (CEDAG)

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε, ευχαριστώ που μου δίνετε την ευκαιρία να εκφράσω τις απόψεις μου.

Τι είναι η CEDAG, για να ξέρετε για τι μιλάω: είναι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Ενώσεων Γενικού Συμφέροντος. Το δίκτυο αυτό ιδρύθηκε το 1989 και τα μέλη του έχουν μια ισχυρή φωνή. Είναι δίκτυο μη κερδοσκοπικών οργανισμών σε όλη την Ευρώπη [και] έχουμε 30 μέλη. Στην ουσία πρόκειται για εθνικές πλατφόρμες από 18 χώρες, συμπεριλαμβανομένων και τριών γειτονικών και σε ενταξιακή διαδικασία χωρών.

Ποια είναι η αποστολή μας

Καταρχήν, έχουμε ως στόχο την καλύτερη αναγνωρισιμότητα του μη κερδοσκοπικού τομέα στην Ε.Ε. και στην ουσία αυτό σημαίνει: καλύτερη κατανόηση. Παραδείγματος χάρη, αν ρωτήσετε οποιονδήποτε τι είναι, πιστεύω ότι όλοι θα πουν ότι πρόκειται για οργανισμό ο οποίος δεν παράγει κέρδος αλλά αυτό δεν αληθεύει, διότι αν δεν έχεις κέρδος, δεν επιβιώνεις. Προφανώς και μπορούμε να κάνουμε κέρδος.

Ας δούμε τώρα τα χαρακτηριστικά και ποιες είναι οι διαφορές μας από τους υπόλοιπους παράγοντες της κοινωνικής οικονομίας: Στην ουσία έχουμε μέλη τα οποία υποχρεωτικά δεν μπορούν να καρπωθούν, δεν μπορούν να ωφεληθούν από το κέρδος.

Η CEDAG είναι μέλος και σε άλλες πλατφόρμες, όπως το Social Economy Europe, που σας μίλησε η κυρία Karine Pflüger πριν, και οι άλλες πτυχές της CEDAG είναι: η προαγωγή του κοινωνικού διαλόγου, της συμμετοχής – και οι ενώσεις, όπως ξέρετε, είναι πάρα πολύ σημαντικοί μοχλοί όσον αφορά τη συμμετοχική δημοκρατία, διότι στις σύγχρονες δημοκρατίες έχουμε την αντιπροσώπευση, αλλά θέλουμε και την συμμετοχική δημοκρατία. Και είναι εξαιρετικά σημαντική η συζήτηση που γίνεται αυτή τη στιγμή, διότι το άρθρο 11 της Συνθήκης της Λισσαβόνας αφορά τη συμμετοχική δημοκρατία και αυτό που είναι εκπληκτικό είναι ότι οι περισσότερες συζητήσεις εστιάζουν στο εδάφιο 4, που αφορά την δημοκρατία, που δεν είναι το πιο σημαντικό σημείο του άρθρου.

Επίσης, ενημερώνουμε τα μέλη μας για θέματα ενδιαφέροντος σε ευρωπαϊκό επίπεδο και είμαστε ένα φόρουμ για την διανομή, για τη διάχυση ιδεών.

Επίσης, έχουμε κάποιες διακηρύξεις, τρεις ή τέσσερις, τις οποίες θεωρώ ότι είναι η ουσία της δράσης μας. Καταρχήν, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε, να αποδεχτούμε ότι οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί είναι απλώς ένα μέρος της κοινωνικής οικονομίας, διότι οι συνεταιρισμοί έχουν πολύ πιο μεγάλο ρόλο να διαδραματίσουν, διότι αντιπροσωπεύουν καλύτερα την κοινωνική οικονομία. Φυσικά, όλοι οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί δεν είναι μέλη της κοινωνικής οικονομίας.

Επίσης, έχουμε ένα μεγάλο μερίδιο όσον αφορά την απασχόληση σε αρκετές χώρες, που φτάνει το 15% της συνολικής απασχόλησης, άρα είναι πολύ σημαντικός παράγοντας της οικονομίας. Παραδείγματος χάρη, τα σχολεία, τα νοσοκομεία είναι οι πιο μεγάλοι εργοδότες τοπικά, δεν έχουνε μόνο κόστος, αλλά επενδύουν σε κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο. Και γιατί είναι σημαντικό, να σας το υπενθυμίσω, διότι η δήλωση αυτή συνδέεται με το ερώτημα που μας απευθύνθηκε για το αν η κοινωνική οικονομία είναι απάντηση στην παρούσα κρίση. Αυτό που προκάλεσε την κρίση στην ουσία είναι το χρηματοοικονομικό engineering και οι ανισότητες. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν ένα καταφύγιο, αν θέλετε, κατά των δύο αυτών δεινών, λόγω της ίδιας τους της φύσης, διότι βασίζονται στο άτομο, δεν βασίζονται στους μετόχους και διότι διέπονται από έναν δημοκρατικό χαρακτήρα όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ίσως, λοιπόν, είμαστε η απάντηση σε έναν από τους παράγοντες που προκάλεσαν την κρίση.

Επίσης, οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας συχνά συμμετέχουν σε αυτό που ονομάζουν οι οικονομολόγοι «οικονομικοί σταθεροποιητές». Αυτοί, σε ορισμένες περιπτώσεις, λειτούργησαν προνοητικά, προληπτικά και απέτρεψαν την κρίση.

Η δεύτερη διακήρυξη είναι σχετικά με την δέσμευση μη διανομής. Στην ουσία, όσον αφορά τις κοινωνικές επιχειρήσεις και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λέμε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι «να, υπάρχουν επιχειρήσεις που δεν έχουν το κέρδος ως βασικό τους κριτήριο, απλά έχουν ένα κριτήριο αναδιανομής». Η αλήθεια είναι ότι, αν λάβει κανείς σοβαρά υπόψη αυτό το θέμα της μη διανομής κέρδους, τότε υποχρεούμαστε να πούμε ότι μόνο αυτού του είδους οι επιχειρήσεις είναι εγγυητές, ότι παραμένει σεβαστή αυτή η αρχή. Παράδειγμα, στις συζητήσεις για τις κοινωνικές επιχειρήσεις κάποιοι λένε, παράδειγμα, μια επιχείρηση η οποία δε διανέμει πάνω από το 50% του κέρδους της, τότε έχουμε αυτό το κριτήριο που τηρείται, της μη διανομής. Εάν, όμως, έχετε μια επιχείρηση με κεφάλαιο, μετοχικό κεφάλαιο, τότε τι γίνεται; Μπορείς να πουλήσεις τη μετοχή. Άρα, εάν δεν έχουμε πλήρη εναρμόνιση, εφαρμογή, τότε αυτά είναι όλα κουβέντες του αέρα.

Η ιδιαιτερότητα των οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας

Φανταστείτε ότι είστε μια παραδοσιακή επιχείρηση, με κέρδος δηλαδή, και θέλετε να παράσχετε υπηρεσίες ενός κοινωνικού περιεχομένου και δε χρησιμοποιείτε το πλήρες δυναμικό σας για να αυξήσετε την αξία σας, απλά θέλετε να προσφέρετε υπηρεσίες εκπαίδευσης κλπ. Αυτό γίνεται και θα γίνει στόχος εξαγοράς από μια επιχείρηση. Άρα, η ίδια η μορφή της κεφαλαιοκρατικής οργάνωσης υπεισέρχεται και αυτό είναι το θέμα.

Άρα, το θέμα δεν είναι τι είδους υπηρεσίες προσφέρετε, αλλά το τι είστε, το τι είσαι ως

επιχείρηση. Είσαι μέσα ή εκτός της αγοράς; Εάν ανήκετε στην κοινωνική οικονομία, οι περισσότερες πιθανότητες λένε ότι θα είστε και μια κοινωνική επιχείρηση εκτός του τυπικού μοντέλου.

Τώρα, αν δούμε τα πράγματα ευρύτερα, μιλάμε για κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά, πέραν αυτού, χρειαζόμαστε και κάποιους κανονισμούς, κάποιες ρυθμίσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τι λέει; Ότι θέλουμε να προάγουμε αυτές τις κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά θεσμοθετώντας καλύτερες κανονιστικές ρυθμίσεις. Ωραία. Θέλουμε τέτοιες επιχειρήσεις, άρα πρέπει να ορίσουμε ποιοι είναι οι περιορισμοί, ποιες οι δυνατότητες, αλλά, εάν πάρεις το ένα μονοπάτι, δεν μπορείς να πάρεις και το άλλο, κι εδώ έχουμε, έτσι, μια ανακολουθία, αν θέλετε, όσον αφορά την προσέγγιση που γίνεται αυτή τη στιγμή.

Τα καταστατικά για τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς: δεν είμαι υπέρ ενός τέτοιου καταστατικού, το θέμα όμως είναι ότι, αν δεν ορίσουμε ακριβώς τι είναι μη κερδοσκοπικός οργανισμός, έχουμε πρόβλημα, είναι ένα σημαντικό εργαλείο – και ο κύριος Ιωακείμης ανέφερε τους λόγους που δεν είχαμε, έτσι, μεγάλη πρόοδο όσον αφορά τους συνεταιρισμούς. Όμως, οι ευρωπαϊκές εταιρείες, κι αυτές είναι λιγιστές.

Εν πάση περιπτώσει, όταν μιλάμε για τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας, πολύ συχνά αναφερόμαστε στην εργασία σε κοινωνικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ως στόχο την πρόσβαση σε απασχόληση για ανθρώπους που προέρχονται από ευαίσθητες κατηγορίες του πληθυσμού, αλλά δεν είναι μόνο αυτό: προσφέρουμε και υψηλές υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας κλπ.

Εξεπλάγην όταν είδα την πρόσκληση ενός γενικού διευθυντή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όπου έλεγε ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις ήταν μέρος της κοινωνικής οικονομίας. Νομίζω ότι ισχύει μάλλον το αντίθετο. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ευρύτατη έννοια, αλλά ο πυρήνας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Επομένως, όλα αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να ληφθούν πολύ πιο σοβαρά υπόψη, αν θέλουμε πραγματικά να πετύχουμε και να έχουμε ένα ευρωπαϊκό μοντέλο που λέγεται «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο».

Σας ευχαριστώ.

Οι τοπικές κοινότητες και τα συνεργατικά εγχειρήματα ως θεμέλια στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας

Erdmuthe Klaer

Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας Ευρωπαϊκού Δικτύου Πόλεων και Περιφερειών
για την Κοινωνική Οικονομία (REVES)

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει σειρά προκλήσεων που συνδέονται με διάφορους διαπλεκόμενους τύπους κρίσης που προκλήθηκαν από το επικρατούν κοινωνικο-οικονομικό σύστημα, το οποίο θέτει την (μη βιώσιμη) ανάπτυξη, το κέρδος και τον ανταγωνισμό πάνω από την ανθρώπινη ευημερία και την προστασία των φυσικών πόρων.

Η Ευρώπη, όμως, δεν ξεκινάει από το μηδέν. Είναι μια πλούσια ήπειρος, και οι περιφέρειές της διαθέτουν πολλούς πόρους (και όχι μόνο από δημοσιονομική άποψη). Πολλά πράγματα, όμως, εξαρτώνται από το εάν και πώς χρησιμοποιούνται οι εν λόγω πόροι.

Στο σημείο αυτό η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (που θα αναφέρεται εφεξής, χάριν συντομίας, ως «κοινωνική οικονομία») έχει τη δυνατότητα να ηγηθεί. Μπορεί να εντοπίσει διάφορους πόρους, να τους συνδυάσει και να τους ενεργοποιήσει και, ακόμη περισσότερο, να καταθέσει προτάσεις για την κατάλληλη και βιώσιμη χρήση των πόρων αυτών για την ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών της κοινότητας (πραγματικών αναγκών, σε αντιδιαστολή με αυτές που υποδεικνύονται από τις αγορές). Η κοινωνική οικονομία δεν είναι πυροσβεστήρας: είναι παράδειγμα ενός εναλλακτικού μοντέλου βιώσιμης δημιουργίας πλούτου με σκοπό την ανθρώπινη ευημερία, σύμφωνα με το οποίο οι οικονομικές δραστηριότητες οφείλουν να υπηρετούν την κοινωνία.

Ένα παράδειγμα μπορεί να αποσαφηνίσει το ως άνω σκεπτικό. Το Κοινοτικό Ίδρυμα Μεσσήνης (Fondazione di Comunità di Messina) ιδρύθηκε το 2009 από διάφορους τοπικούς παράγοντες, όπως συνεταιρισμοί, ενώσεις και λοιπές μορφές κοινωνικής οικονομίας, δομές ηθικής χρηματοδότησης και τραπεζικών εργασιών, την τοπική συνομοσπονδία εργοδοτών, που εκπροσωπεί παραδοσιακές, μη κοινωνικές, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, εκπροσώπους της πανεπιστημιακής κοινότητας και απλούς πολίτες.

Όπως δηλώνει και το όνομά του, στόχος του Ιδρύματος είναι να συμβάλει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας της πόλης της Μεσσήνης μέσω της στήριξης και της υλοποίησης ποικίλων, αλλά συνδεδεμένων έργων. Με τη βοήθεια διαφόρων φορέων και προσώπων (μάντζερ επιχειρήσεων, οικονομολόγων και τραπεζικών στελεχών, κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, ερευνητών), το Κοινοτικό Ίδρυμα διαθέτει όχι μόνο ένα δικό του σημαντικό ταμείο, αλλά και μια πολύτιμη παρακαταθήκη διαφόρων δεξιοτήτων που συμβάλλουν ή μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη και/ή προώθηση των έργων.

Οι πρωτοβουλίες του Κοινοτικού Ιδρύματος περιλαμβάνουν και το έργο «Φως και Ελευθερία» (Luce e Libertà), στόχος του οποίου είναι να βοηθήσει την έξοδο ατόμων με ψυχικά νοσήματα από ψυχιατρικά ιδρύματα και να συμβάλει στην κοινωνική και επαγγελματική επανένταξή τους. Εδώ, το έργο αξιοποιεί ένα σημαντικό φυσικό πόρο του ιταλικού Νότου: τον ήλιο. Μέρος της εν λόγω ομάδας ανθρώπων εκπαιδεύεται και απασχολείται στην εγκατάσταση ηλιακών πάνελ.

Για την υλοποίηση των στόχων του, το Ίδρυμα κατάφερε να ενεργοποιήσει διάφορους τύπους πόρων μέσω της ανάπτυξης συνεργασίας με ποικίλους παράγοντες, όπως οι παρακάτω:

Η εκπαίδευση των προσώπων της ομάδας-στόχου διεξάγεται από (*κοινωνικούς*) *συνεταιρισμούς*, οι οποίοι επίσης προσπαθούν να βοηθήσουν αυτά τα άτομα να βρουν τελικά δουλειά στην εισαγωγική βαθμίδα της αγοράς εργασίας, είτε ως μέλη/ εργαζόμενοι συνεταιρισμού, είτε ως εργαζόμενοι μιας παραδοσιακής, μη κοινωνικής επιχείρησης, είτε (όπου αυτό είναι δυνατό) ως ιδρυτές της δικής τους κοινωνικής επιχείρησης.

Μια *παραδοσιακή, μη κοινωνική επιχείρηση*, που είναι ο κύριος προμηθευτής ηλιακών πάνελ στην Ιταλία –δεν υπάρχει προς το παρόν τέτοια επιχείρηση στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας–, συμφώνησε να προμηθεύει το Ίδρυμα με ηλιακά πάνελ σε ειδικές (μειωμένες) τιμές. Ως αντάλλαγμα, η επιχείρηση θα μπορεί να αναφέρεται στη συμφωνία αυτή στον κοινωνικό της ισολογισμό (*bilancio sociale*).

Η *Περιφερειακή Διοίκηση Υγείας*, η οποία διοικεί τα ψυχιατρικά νοσοκομεία και χρηματοδοτεί την παραμονή και υποστήριξη των ασθενών, συνεχίζει να καλύπτει την ψυχιατρική υποστήριξη των ασθενών και εκτός νοσοκομείου (κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, οι δικαιούχοι του έργου συγκατοικούν σε διαμερίσματα που βρίσκονται σε διάφορα σημεία της πόλης και των περιχώρων). Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι παρέχεται στους ασθενείς χρόνος για να αποφασίσουν οι ίδιοι αν επιθυμούν να συμμετέχουν στην πρωτοβουλία (για να ενισχυθεί η δυνατότητα αυτοδιάθεσής τους).

Τα ηλιακά πάνελ, τα οποία παραμένουν ιδιοκτησία του Ιδρύματος, εγκαθίστανται στις στέγες κτιρίων της *Περιφερειακής Διοίκησης Υγείας*, λοιπών *περιφερειακών δημοσίων υπηρεσιών* και *ιδιωτικών κατοικιών*. Τα εν λόγω κτίρια επωφελούνται από την παραγόμενη ενέργεια. Οποιαδήποτε ποσά που προκύπτουν από την πώληση ενέργειας η οποία δεν χρησιμοποιείται αλλά διοχετεύεται στο ηλεκτρικό δίκτυο της πόλης, καταλήγουν στο Ταμείο του Ιδρύματος και αποτελούν τον στυλοβάτη για την αιφορία της πρωτοβουλίας.

Με τα κεφάλαια που συγκεντρώθηκαν (αρχικό κεφάλαιο περίπου 5 εκατ. ευρώ και επιπλέον ετήσιο κέρδος 170.000 ευρώ από την πώληση του πλεονάσματος της ενέργειας που παράγεται από τα εγκατεστημένα ηλιακά πάνελ), το Ίδρυμα διασφαλίζει επί 20 χρόνια την πληρωμή ενός δίκαιου μισθού σε 57 άτομα με ψυχικά νοσήματα.

Η πρωτοβουλία οδήγησε σε μια κατάσταση από την οποία κερδίζουν όλοι, μεταξύ αυτών και οι δημόσιες αρχές, οι οποίες θα πλήρωναν ένα πολύ μεγαλύτερο ποσό για τη νοσηλεία των εν λόγω ατόμων σε ψυχιατρικά νοσοκομεία.

Επιπλέον, οι ενέργειες συντονισμού και ανάπτυξης εκ μέρους του Ιδρύματος μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία και/ή την ενδυνάμωση σχέσεων μεταξύ διαφόρων φορέων και πολιτών της τοπικής κοινωνίας. Επίσης, γεννήθηκαν καινοτόμες ιδέες για άλλα έργα. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί πάλι ότι στόχος του Κοινοτικού Ιδρύματος δεν είναι η στήριξη συγκεκριμένων έργων, αλλά η ανάληψη πρωτοβουλιών ικανών να δημιουργούν συνεργίες και να αλληλοενισχύονται, έτσι ώστε να δημιουργούνται δίκτυα αλληλεγγύης μεταξύ διαφόρων ομάδων και παραγόντων.

Η επιτυχία του ως άνω παραδείγματος οφείλεται προφανώς στο συνεργατικό σχήμα το οποίο το Ίδρυμα κατόρθωσε να δημιουργήσει και στη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. Για παράδειγμα, η συνεργατική αυτή δομή δεν αποκλείει τις παραδοσιακές, μη κοινωνικές επιχειρήσεις – τουναντίον μάλιστα. Λόγω, όμως, της ύπαρξης του τοπικού δικτύου και της γνώσης των τοπικών πόρων και αναγκών, η κοινωνική οικονομία μπορεί να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες με στόχους και τρόπους λειτουργίας που τηρούν τις κύριες αρχές της κοινωνικής οικονομίας.

Είναι προφανές ότι οι τοπικές ρίζες και τα έργα του Ιδρύματος αποτελούν βασικά στοιχεία της επιτυχίας του και της ικανότητάς του να ανταποκρίνεται, με τρόπο που βασίζεται στην καινοτομία και τη συνεργασία, σε διάφορες ανάγκες του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της Μεσσήνης. Αυτό δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι οι δραστηριότητες περιορίζονται στην εξυπηρέτηση των αναγκών του πληθυσμού της Μεσσήνης. Το Ίδρυμα έχει αναπτύξει και εξακολουθεί να αναπτύσσει διαφορετικές μορφές συνεργασίας με κοινότητες σε άλλες πόλεις και άλλες χώρες. Πρέπει τέλος να αναφερθεί ότι το Ίδρυμα ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα πολυετών ανταλλαγών μεταξύ των ιδρυτών του και των συναδέλφων τους σε άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε. στο πλαίσιο του δικτύου REVES, το οποίο προωθεί τις ανταλλαγές και τον πειραματισμό σε θέματα συνεργασίας μεταξύ φορέων κοινωνικής οικονομίας και τοπικών/περιφερειακών αρχών.

Στόχος του δικτύου REVES και των μελών του είναι επίσης η γνωστοποίηση πρωτοβουλιών όπως αυτή του Κοινοτικού Ιδρύματος Μεσσήνης στα κέντρα λήψης αποφάσεων και την κοινωνία των πολιτών σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Τα κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια έχουν ζωτική σημασία για την αξιοποίηση του δυναμικού των συνεργατικών σχημάτων που βασίζονται στην κοινωνική οικονομία. Το Δίκτυο δεν υποστηρίζει μόνο την ευρύτερη αναγνώριση του ρόλου της κοινωνικής οικονομίας σε πολιτικά εγχειρήματα όπως η Πρωτοβουλία της Ε.Ε. για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, η Πράξη για την Ενιαία Αγορά ή τις διάφορες στρατηγικές απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης, αλλά προσπαθεί επίσης να συμβάλει στην προώθηση της δημιουργίας συνεργατικών σχημάτων που βασίζονται στην κοινωνική οικονομία στο πλαίσιο της πολιτικής της συνοχής της Ε.Ε. (ΕΚΤ, ΕΤΠΑ κλπ). Απαιτείται, βεβαίως, σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης για έργα βασιζόμενα στην κοινωνική οικονομία, βελτίωση των στατιστικών στοιχείων σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση της κοινωνικής οικονομίας στα διάφορα κράτη-μέλη κλπ., κλπ., αλλά αυτά δεν αρκούν για την πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού των αντίστοιχων παραγόντων και για την προώθηση της βιώσιμης (τοπικής) ανάπτυξης και ευημερίας.

Είναι δυνατή η ανάπτυξη επιτυχών και βιώσιμων πολιτικών –πράγμα που επιβεβαιώνεται και από την εμπειρία των εδαφικών συμφώνων που αναβιώνουν υπό την αιγίδα της

Ευρωπαϊκής Επιτροπής– σε τοπικές κοινωνίες (π.χ. δήμοι), όπου φορείς της κοινωνικής οικονομίας, σε συνεργασία με άλλα μέλη της τοπικής κοινωνίας, κινητοποιήθηκαν όχι μόνο για την υλοποίηση αλλά και για τη χάραξη πολιτικών και στρατηγικών, χρησιμοποιώντας τις εξειδικευμένες γνώσεις τους σε προβλήματα και δυνατότητες (όπως οι πόροι) σε τοπικό επίπεδο. Για παράδειγμα, το Κοινοτικό Ίδρυμα Μεσσήνης είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας Χωρικής Εδαφικής Κοινωνικής Ευθύνης (TSR®: Territorial Social Responsibility), κατά την οποία τοπικές κυβερνήσεις, αλλά και άλλοι τοπικοί φορείς ενός δήμου ή μιας περιφέρειας συνεργάζονται για την αναθεώρηση στρατηγικών και πολιτικών βάσει αξιών / αρχών / προτεραιοτήτων που διαμορφώθηκαν από την τοπική κοινότητα στο πλαίσιο μιας διαδικασίας ευρείας συμμετοχής.

Το μέλλον της Ευρώπης θα εξαρτηθεί επομένως σε μεγάλο βαθμό και από το θάρρος των κυβερνήσεων να αλλάξουν τα συστήματα διακυβέρνησης και να επιτρέψουν την ισότιμη συμμετοχή συντελεστών όπως η κοινωνική οικονομία (και μαζί της, και οι τοπικές κοινωνίες).

Περισσότερα για το Δίκτυο REVES και τη Διαδικασία TSR®:

Website: www.revesnetwork.eu

E-mail: office@revesnetwork.eu

Facebook: <http://www.facebook.com/pages/Reves-Aisbi/203751483021880>

Youtube: <http://www.youtube.com/user/REVESNETWORK?blend=2&ob=5>

Η κοινωνική οικονομία ως κινητήρια δύναμη της μετάβασης

Arnaud Pinxteren

βουλευτής περιφέρειας Βρυξελλών, Ecolo

Ευχαριστώ. Ξέρετε, επειδή είμαι από τις Βρυξέλλες, σας καλωσορίζω ιδιαίτερα. Θέλω να ευχαριστήσω τους οργανωτές, που μου έδωσαν την ευκαιρία να μιλήσω για την Κοινωνική Οικονομία και να καταθέσω τις απόψεις μου σχετικά. Επί ενός θέματος που δεν το έχουμε ακόμα προσεγγίσει, δηλαδή τον σύνδεσμο μεταξύ της Κοινωνικής Οικονομίας, όλων των προτύπων, των μοντέλων, και της οικολογικής μετάβασης της οικονομίας μας.

Άρα, ξεκινάμε από τη δική μας προσέγγιση, ως πολίτες των Βρυξελλών θα σας δείξω ποιος είναι ο σύνδεσμος μεταξύ των δύο εννοιών και ποια είναι τα παραδείγματα τα οποία θα μπορούσαμε να προωθήσουμε για να τεθεί σε εφαρμογή αυτή η μετάβαση. Με άλλα λόγια, το ευρύτερο πλαίσιο το ξέρουμε, έχουμε περιβαλλοντική κρίση, οικονομική, τραπεζική, χρηματοοικονομική και κοινωνική, με δραματικούς τόνους, η οποία προέρχεται λόγω του ότι έχουμε περικοπή όλων των δαπανών αλληλεγγύης, και ειδικά γι' αυτό τονίζω ότι ακούμε συχνά ότι γίνονται κάποιες προσαρμογές προκειμένου να βρεθεί λύση στην περιβαλλοντική, οικονομική, κοινωνική κρίση, να γίνει πιο «πράσινη» η οικονομία, να γίνει πιο κοινωνική και τονίζουμε, επίσης, και την κοινωνική ευθύνη των εταιρειών.

Κατά την άποψή μου, η «πράσινη» οικονομία ή η κοινωνικά υπεύθυνη οικονομία δεν είναι η λύση, όταν παραμένουμε εγκλωβισμένοι σε παρωχημένες λογικές και, όταν λειτούργουμε έτσι, δεν λύνουμε δύο βασικά προβλήματα, όπως την παραγωγικότητα και τον καπιταλισμό.

Προντακτισμός είναι η συσσώρευση αγαθών ως θεωρία για την ευεξία και την ανάδειξη της κατανάλωσης ως της μόνης μορφής χειραφέτησης.

Αυτές λοιπόν οι δύο αρχές, στην ουσία εμβαθύνουν τις κοινωνικές αδικίες και δεν θα μας επιτρέψουν να βγούμε από το αδιέξοδο. Αντιθέτως, χρειαζόμαστε μια οικολογική μετάβαση η οποία θα έχει ως στόχο να θέσει σε αμφιβολία τον τρόπο παραγωγής θα θέσει σε αμφιβολία τις αρχές, τις υφέρπουσες αρχές, αναθεώρηση της ευημερίας, οικονομικής ή χρηματοοικονομικής ευημερίας, και εντοπισμός των εναλλακτικών λύσεων, με σκοπό την ευεξία, την ευδαιμονία. Με στόχο να φτάσουμε σε μια κοινωνία που διέπεται από την αλληλεγγύη, τη χειραφέτηση και την αειφόρο ανάπτυξη.

Έχουμε τρεις άξονες στη θεωρία μας. Είχαμε προβληματιστεί για να δούμε πώς θα μπορούσαμε να μετουσιώσουμε στην πραγματικότητα τις θεωρίες αυτές. Δεν πρόκειται να έχουμε μια επαναστατική μέθοδο, απλά, σταδιακά, χωρίς ριζικές μεταβολές, βασιζόμενοι στους τρεις άξονες, να έχουμε μια πιο πράσινη παραδοσιακή οικονομία, προώθηση των οικονομικών και κοινωνικών εναλλακτικών λύσεων, ανάγκη να αναθεωρήσουμε τα σχήματα εδαφικής και οικονομικής ανάπτυξης (εδώ, ειδικά, έχουμε σκεφτεί ποιο θα ήταν ένα ενιαίο περιφερειακό πρότυπο αειφόρου ανάπτυξης ως εναλλακτική [κατεύθυνση] της οικονομίας, που θα μπορούσε να μεταλαμπαδιστεί και σε άλλες περιοχές, εκτός του Βελγίου φυσικά).

Όσον αφορά ειδικά τις εναλλακτικές οικονομικές και κοινωνικές λύσεις, εδώ εστιάζουμε στον μετασχηματισμό, αν θέλετε, του οικονομικού συστήματος, βασιζόμενοι στην κοινωνική οικονομία, τις ενώσεις σε μετάβαση, τις βιοτεχνίες και το εμπόριο. Η Κοινωνική Οικονομία, τα έχουμε ήδη ακούσει αυτά, αντιπροσωπεύει το 10% του ΑΕΠ του Βελγίου, εδώ είναι αντίστοιχο του μέσου όρου σε άλλες χώρες, δεν πρόκειται να επανέλθω στα ειδικά χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας, γιατί όλοι τα γνωρίζετε. Ξέρετε, όμως, και ποιο είναι το όφελος που προκύπτει από τον κλάδο αυτό που στοχεύει στο συλλογικό όφελος, στο συλλογικό κέρδος, βασιζόμενοι στην τοπική πραγματικότητα. Η συμμετοχή, εδώ, είναι θέμα που τίθεται, η βασική αξία, που είναι η απασχόληση έναντι του κεφαλαίου.

Θεωρούμε ότι όλα τα στοιχεία που ακούσαμε αποδεικνύουν ότι η Κοινωνική Οικονομία είναι μια απόλυτα αξιόπιστη εναλλακτική λύση, είναι ένα άλλο μοντέλο το οποίο υπάρχει και αποτελεί την απόδειξη ότι μπορούμε να δώσουμε άλλο προσανατολισμό στην οικονομία μας, ούτως ώστε να είναι στην υπηρεσία της ανθρωπότητας.

Το πρόβλημα, όμως, που αντιμετωπίζουμε στην κοινωνία μας εδώ στο Βέλγιο είναι ότι μειώνουμε την Κοινωνική Οικονομία. Ως εργαλείο κοινωνικής ένταξης, προσπαθούμε να προσελκύσουμε άνεργους, να τους βάλουμε στην αγορά εργασίας και δεν κάνουμε τίποτε άλλο, απλά βάζουμε κάποιες ετικέτες αν θέλετε.

Θέλω να σας δώσω κάποια συγκεκριμένα παραδείγματα για κάποιους κλάδους που αφορούν ειδικά τη θεωρία που προάγουμε εδώ, π.χ. τον κλάδο των απορριμμάτων, την ενέργεια, την προσχολική εκπαίδευση κλπ.

Όσον αφορά το EcoPower, εδώ έχουμε το παράδειγμα συγκεκριμένων ενεργών συνεταιριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, έχουμε πολλά τέτοια παραδείγματα και στην φλαμανδόφωνη κοινότητα στο Βέλγιο. Ο πελάτης, επειδή είναι μέλος του συνεταιρισμού, πληρώνει μόνο ό,τι ποσότητα χρησιμοποιεί, συμμετέχει στην απελευθέρωση του κλάδου της ενέργειας. Είναι μια μέθοδος που ακολουθείται η οποία είναι ανοιχτή σε όλους. Ο συνεταιρισμός, λοιπόν, είναι ανοιχτός σε όλους, αρκεί να αγοράσει κανείς ένα μερίδιο ύψους 250€. Μέχρι τώρα έχουμε 40.000 συνεταιριζόμενους. Ο συνεταιρισμός δραστηριοποιείται σε κλάδους όπως τις μονώσεις, την ενεργειακή απόδοση, την ενημέρωση του κοινού όσον αφορά την εξοικονόμηση ενέργειας κλπ. Θεωρώ ότι το παράδειγμα αυτό είναι αρκετά αξιόλογο και πρέπει να προωθηθεί.

Λειτουργούμε λοιπόν με τους συνεταιρισμούς, εστιάζουμε σ' αυτούς, όχι με άλλες εταιρείες, και θεωρώ ότι αυτό είναι ένα σημείο το οποίο μπορεί να αποτελέσει έμπνευση και για άλλους κλάδους.

Επίσης, είχα στο μυαλό μου να σας δείξω ένα βιντεάκι και να σας δώσω ένα παράδειγμα εντελώς διαφορετικό, διότι εδώ έχουμε ένα σύνολο μικρών πρότζεκτ, πρότζεκτ για την προσχολική ηλικία, τους παιδικούς σταθμούς, που διέπεται από πνεύμα συμμετοχής. Κάθε γονέας που στέλνει το παιδί του στον παιδικό σταθμό, προσφέρεται να παρέχει υπηρεσίες στον σταθμό μισή μέρα την εβδομάδα και, έτσι, το κόστος της δομής μειώνεται κάτω από το μέσο όρο, και όσοι δεν έχουν τον τρόπο να πληρώσουν για την φύλαξη του παιδιού τους από τον σταθμό μπορούν να συμμετέχουν και να έχουν τα παιδιά τους πρόσβαση στον βρεφονηπιακό σταθμό.

Τέλος, το ότι μοιραζόμαστε τον χρόνο απασχόλησης επέφερε την αναθεώρηση της αξίας της εργασίας, διότι στέλνουμε το παιδί μας στον σταθμό, αλλά δεν είναι για να το αφήνουμε το παιδί πέντε μέρες την εβδομάδα, απλά, με τον ίδιο τρόπο, επί τη ευκαιρία, αναρωτιόμαστε για το πώς λειτουργεί ο σταθμός, ποιες είναι οι αρχές που τον διέπουν, ποιο είναι το πνεύμα του και συνεισφέρουμε ενεργά.

Η Κοινωνική Οικονομία, για μένα, μπορεί να αποτελέσει το μοχλό μιας νέας ευημερίας. Άρα, δεν είναι μόνο η απάντηση η Κοινωνική Οικονομία, απλά είναι αναπόσπαστο μέρος της λύσης. Η λύση αυτή αναπότρεπτα θα περάσει από συγκεκριμένες δράσεις που θα μας επιτρέψουν να αμυνθούμε υπέρ ενός συγκεκριμένου μοντέλου. Ένα συχνό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε είναι η συσπείρωση στόχων, συσπείρωση εργαζομένων και συνδικάτων για την εκπόνηση ενός νέου μοντέλου. Θα πρέπει όλοι να έχουμε μια δράση συμμαχίας και όχι ανταγωνισμού.

Επίσης, αδήριτη ανάγκη, τοπικά, περιφερειακά και ευρωπαϊκά, να έχουμε τα νομοθετικά όργανα που επιτρέπουν την παρουσία κάποιων ειδικών οντοτήτων, ειδικά των συνεταιρισμών, στην αγορά. Ελπίζουμε ότι θα υπάρξει, κάποια στιγμή, μια πλήρης αμφισβήτηση του τρόπου παραγωγής των κλασικών επιχειρήσεων – ξέρετε, υπάρχουν πάρα πολύ υψηλά κονδύλια που κυκλοφορούν ανάμεσα στις εταιρείες κοινωνικού τύπου που προανέφερα. Στόχος μας δεν είναι να παρακινήσουμε, αν θέλετε, την ανάπτυξη, αλλά προτείνουμε ένα άλλο μοντέλο, παράδειγμα ανάπτυξης το οποίο οι περιφέρειες και οι δήμοι να υποστηρίξουν.

Σας ευχαριστώ.

Ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση

Julien Fortin

Δίκτυο RREUSE (Reuse and Recycling European Union Social Enterprises)
Ευρωπαϊκή Ένωση Κοινωνικών Επιχειρήσεων για την Επαναχρησιμοποίηση και την Ανακύκλωση

Χαίρετε, κυρίες και κύριοι, ευχαριστούμε πάρα πολύ τους διοργανωτές που μας προσκάλεσαν στη διάσκεψη αυτή, σας ευχαριστούμε πολύ για το ενδιαφέρον που δείχνετε για την Κοινωνική Οικονομία και Οικονομία Αλληλεγγύης.

Εγώ είμαι σήμερα εδώ εκ μέρους του Δικτύου RREUSE το οποίο είναι ένα δίκτυο το οποίο αφορά δύο όρους, τις κοινωνικές επιχειρήσεις του τομέα της χρήσης εκ νέου και της ανακύκλωσης στην Ευρώπη. Αυτές οι επιχειρήσεις αποφάσισαν να ομαδοποιηθούν πριν από περίπου 10 χρόνια, στις αρχές του 2000. Στα πλαίσια μιας ευρωπαϊκής συνομosπονδίας θα μπορούσε να γίνει ένας συνομιλητής δημόσιας πολιτικής για την πρόληψη και τη διαχείριση των αποβλήτων.

Συγκεκριμένα, οι εμπλεκόμενοι που ομαδοποιήθηκαν έθεσαν δύο βασικούς στόχους: την εκπροσώπηση των κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των αποβλήτων, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά επίσης και στην ανάπτυξη σχεδίων για την επαγγελματικοποίηση αυτού του τομέα.

Συγκεκριμένα λοιπόν, η εκπροσώπηση δημιουργήθηκε, όπως σας είπα, στις αρχές της δεκαετίας του 2000, το 2001 συγκεκριμένα, με τέσσερα εθνικά δίκτυα τα οποία βρέθηκαν από κοινού. Πρόκειται για μια κοινωνική επιχείρηση, ουσιαστικά μια μη κυβερνητική οργάνωση, η RREUSE, η οποία δημιούργησε τη γραμματεία της το 2003 στις Βρυξέλλες, με στόχο βεβαίως να ακουστεί η φωνή της. Θα σας μιλήσω γι' αυτή την εκπροσώπηση, την αντιπροσωπεία και για την πτυχή του επαγγελματισμού του τομέα.

Αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποφάσισαν να τοποθετηθούν σε κάποιες δημόσιες πολιτικές, όσον αφορά την πρόληψη και τη διαχείριση των αποβλήτων. Υπάρχει μια ευρωπαϊκή οδηγία η οποία ισχύει, οι χώρες οι οποίες ασχολούνται για την πρόληψη και τη διαχείριση των αποβλήτων-απορριμμάτων... Ασχολούνται με διάφορες θεματικές, πώς μπορούμε να εναρμονίσουμε, ας πούμε, τις διάφορες ενέργειες για την ανανέωση των υλικών με τα υλικά που μπορεί να προέρχονται από ένα σπίτι, πώς μπορούμε να κάνουμε πιο επαγγελματικό το προσωπικό το οποίο ασχολείται μ' αυτές τις δομές, πώς μπορούμε να θέσουμε από κοινού τις πρακτικές των διαφόρων χωρών και των διαφόρων πρωταγωνιστών, που έχουν ο καθένας την ιδιαιτερότητά του – γιατί, όπως σας είπα, θα ενσωματωθούν σε εθνικές δημόσιες πολιτικές οι οποίες θα αφορούν και το τοπι-

κό και το περιφερειακό επίπεδο και, επειδή κάθε περιοχή έχει τις ανάγκες της, κάθε κοινωνική επιχείρηση θα πρέπει να ανταποκριθεί στις τοπικές περιφερειακές ανάγκες για την πρόληψη και τη διαχείριση των απορριμμάτων, και θα πρέπει να έχουν μια εναρμόνιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι όπως έχουν εναρμόνιση στο επίπεδο της κάθε χώρας.

Επίσης, υπάρχει και η βούληση να καταδειχθεί ότι αυτός ο τομέας μπορεί να διαχειριστεί τα απορρίμματα με πολύ επαγγελματικό τρόπο, με τρόπο ποιότητας, και να μπορεί να εγγυάται ότι κάνει το καλύτερο δυνατό και ουσιαστικά παρέχει τις καλύτερες δυνατός υπηρεσίες με τις καλύτερες δυνατές συνθήκες.

Το RREUSE αποτελείται από 10 μέλη (Βέλγιο, Γαλλία, Αυστρία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Ισπανία, Μεγ. Βρετανία, Φιλανδία, Ελλάδα και Ιρλανδία) – αυτά ήταν τα δεδομένα για το 2010. Για το 2011 έχουμε εξέλιξη, έχουμε νέα μέλη, όπως την Ιταλία και την Σλοβενία. Έχουμε λοιπόν άνοιγμα και προς τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Αυτά τα δίκτυα είναι τα μέλη του RREUSE. Είναι μέλη επίσης της Κοινωνικής Οικονομίας που πραγματοποιούν αυτό το θέμα της ανακύκλωσης και οι οποίοι έχουνε βεβαίως ιδιαιτερότητες: ειδικές δομές για τα ηλεκτρικά απόβλητα ή δομές που ασχολούνται με την κλωστοϋφαντουργία ή γενικότερη επεξεργασία απορριμμάτων. Μπορείτε να βρείτε την λίστα με όλα τα μέλη στην ιστοσελίδα του RREUSE.

Αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις, αυτό το δίκτυο των κοινωνικών επιχειρήσεων υπάρχει για να προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη, γιατί θέλει να δημιουργήσει και να εφαρμόσει αυτούς τους θεμελιώδεις κοινωνικούς πυλώνες, μιλάμε για ανάπτυξη του οικονομικού πυλώνα, μια υπηρεσία η οποία προσφέρεται στον πληθυσμό και διάθεση υλικών με χαμηλό κόστος για τους πολίτες. Από τη στιγμή, επίσης, που μπορούμε να προφυλάσσουμε τους φυσικούς πόρους, βεβαίως ασχολούμαστε και με το περιβάλλον.

Για να επανέλθω στο σημερινό μας θέμα, όσον αφορά την απασχόληση, διαπιστώνουμε ότι έχουμε 42.000 εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης στο δίκτυο αυτό. Όπως σας είπα, το δίκτυο είναι κοινωνικής οικονομίας, αλλά δεν ομαδοποιεί όλους τους εμπλεκόμενους του τομέα της διαχείρισης αποβλήτων, είναι ένα μικρό άνοιγμα. Για παράδειγμα, στη Γαλλία, ξέρω να σας πω ότι έχουμε το 50% των εμπλεκόμενων που είναι εκτός πεδίου, εκτός δηλαδή της αξιολόγησης που μόλις έγινε. Δηλαδή, σε επίπεδο δημοσίων πολιτικών, κάνουμε και μια δουλειά προκειμένου να ευαισθητοποιήσουμε τους πρωταγωνιστές της κοινωνικής οικονομίας που ασχολούνται με τα απορρίμματα.

42.000 εργαζόμενοι, λοιπόν, οι οποίοι είναι πλήρους απασχόλησης. 120.000 άνθρωποι είναι εκπαιδευόμενοι και εθελοντές. Άρα, μιλάμε για περίπου 150.000 άτομα που εργάζονται σ' αυτόν τον τομέα στους κόλπους του RREUSE στην Ευρώπη. 150.000 άνθρωποι δίνουν την ευκαιρία να αποφεύγουμε την απόρριψη 710.000 τόνων υλικού, τα οποία υλικά μπορούμε και τα ανακυκλώνουμε και τα χρησιμοποιούμε εκ νέου, είτε για οικιακούς εξοπλισμούς, είτε για έπιπλα, είτε για οτιδήποτε άλλο.

Η δραστηριότητα αυτού του ευρωπαϊκού δικτύου πρακτικά:

Έχουμε διάφορα είδη απορριμμάτων-αποβλήτων που αποφεύγονται, δηλαδή ηλεκτρικά,

ηλεκτρονικά, υφάσματα, ένδυση και επίσης οργανικά απόβλητα γίνεται δουλειά και στον τομέα της κομποστοποίησης. Υπάρχει η χρήση και δραστηριότητα της ανακύκλωσης.

Τα κέντρα επαναχρησιμοποίησης προτείνουν κάποια αγαθά τα οποία δεν αφορούν μόνο τους ανθρώπους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, αυτό το 'χουμε συνειδητοποιήσει εδώ και κάμποσα χρόνια, ότι υπάρχει δηλαδή ένα ενδιαφέρον από την πλευρά της αγοράς και των καταναλωτών γι' αυτά τα προϊόντα υπάρχει δηλαδή πληθυσμός ο οποίος «φεύγει» από τα καταστήματα και απευθύνεται προς εμάς. Αυτή η ποικιλία, λοιπόν, βοηθά αυτές τις κοινωνικές επιχειρήσεις να προωθούν τα προϊόντα τους και έτσι προωθείται και μια αλλαγή συμπεριφοράς, έτσι ώστε να καταφέρουμε τους στόχους μας, που είναι περιβαλλοντικοί και κοινωνικοί.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως σας είπα λοιπόν, πέρα από τον στόχο της εκπροσώπησης, υπάρχει και ισχυρή βούληση να ενταχθούμε σε δημόσιες πολιτικές. Οι υπηρεσίες κοινωνικής οικονομίας στον τομέα των αποβλήτων υπάρχουν πολύ πριν τη δομή του RREUSE και αυτό το ευρωπαϊκό δίκτυο είναι ένας κλάδος, ένας τομέας, ιστορικά κοινής ωφέλειας, φιланθρωπικός, και θέλουμε να συμπεριλάβουμε τώρα πλέον και την περιβαλλοντική πτυχή. Αυτό αποτελεί ένα από τα δυνατά στοιχεία σήμερα του δικτύου και γι' αυτό οι δομές της κοινωνικής οικονομίας του δικτύου RREUSE συμμετέχουν στη δημιουργία δομών και ασχολείται πάρα πολύ με την κοινωνική οικονομία και οικονομία αλληλεγγύης. Μας ενδιαφέρει η ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων, η μείωση των αποβλήτων, η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, η διοργάνωση εκστρατειών, γιατί ακριβώς έχουμε την ευκαιρία να διαδώσουμε ένα σημαντικό μήνυμα για τη μείωση των αποβλήτων σ' ένα ευρύ κοινό. Έτσι, τον Νοέμβριο θα έχουμε την ευρωπαϊκή εβδομάδα μείωσης των αποβλήτων, τη χρήση των εθνικών εργαλείων που θα συνδυαστούν σε δράσεις ανάλογες, μέλη εθνικών δικτύων, μέλη του RREUSE. Συνειδητοποιούμε ότι έχουμε μια πραγματική δύναμη με τέτοιες πρωτοβουλίες, όπως είναι αυτή η εβδομάδα τον Νοέμβριο, προκειμένου να περάσουμε κάποια ισχυρά μηνύματα. Και, βεβαίως, υπάρχει και το θέμα του επαγγελματισμού, της πιο επαγγελματικής στάσης.

Για να καταδείξουμε τι έχει γίνει μέχρι σήμερα, να σας πω ότι έχει γίνει μια δουλειά πάνω στην ευρωπαϊκή οδηγία για τα απόβλητα και έχουμε και την ενσωμάτωση συγκεκριμένων τροπολογιών, κυρίως πρόσφατα όσον αφορά την Οδηγία «Απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού», γιατί υπάρχει μια βούληση να είμαστε πιο ορατοί και να ενσωματωθούμε σ' αυτή τη δουλειά. Άρα, τι χρειαζόμαστε; Χρειαζόμαστε ένα σαφή στόχο. Εάν η εκ νέου χρήση αφορά την ανακύκλωση μόνο, δεν πρόκειται να φανεί η αξία μας, δεν πρόκειται να δουλέψουμε πάνω σ' αυτή τη δημόσια πολιτική με τον κατάλληλο τρόπο, εξ ου και το ενδιαφέρον να έχουμε παρουσία και σ' αυτό το επίπεδο, προκειμένου να ζητήσουμε να ληφθεί υπόψη η επαναχρησιμοποίηση.

Θα περάσω στο επόμενο κομμάτι, που αφορά τα οφέλη και μια καινοτομία η οποία δημιουργείται στις περιοχές.

Μείωση των αποβλήτων, επικοινωνία ως προς τους στόχους, τόσο οικονομικούς όσο και πολιτικούς, της δραστηριότητας, δουλειά πάνω στην ευρωπαϊκή οδηγία, καθώς επίσης

και έρευνα ως προς τους διάφορους τομείς ανάπτυξης της δραστηριότητας των αποβλήτων και της επαναχρησιμοποίησης.

Να μιλήσω και για την χρήση των πόρων, μια βιώσιμη χρήση των πόρων, μείωση της κατανάλωσής μας, διότι αυτή η μείωση της κατανάλωσης περνά μέσα από την εκ νέου χρήση των υλικών, άρα αποφεύγεται η νέα παραγωγή ενός αντικειμένου και, σε κοινωνικό επίπεδο, αναπτύσσεται μια αγορά η οποία προσφέρεται σε δομές κοινωνικής οικονομίας, που επιτρέπει σε άτομα με δυσκολίες να έχουν πρόσβαση στα αγαθά. Βλέπουμε σε ευρωπαϊκό επίπεδο ότι έχουμε το 16% του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, το 9% είναι άνεργοι και έχουμε και την αγορά μεταχειρισμένων, η οποία γίνεται όλο και πιο σημαντική. Άρα, δημιουργείται μια νέα ομάδα καταναλωτών.

Επαναλαμβάνομαι λιγάκι όσον αφορά τους διάφορους τομείς, αλλά καταλήγω σ' αυτό το οποίο μας αφορά περισσότερο, δηλαδή την καινοτομία καινοτομία που επιφέρεται από τους πρωταγωνιστές αυτού του τομέα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο και σε επίπεδο ευρωπαϊκής οδηγίας, ξεκινάμε από την ευαισθητοποίηση του πολίτη μέχρι την ανακύκλωση. Άρα, υπάρχει ένα μήνυμα το οποίο είναι πολύ ευρύ. Αυτό που επιτρέπει στους διάφορους εμπλεκόμενους να διαβάσουν το μήνυμα είναι η εγγύτητα που έχουν με τους πολίτες. Αυτή η εγγύτητα με τους πολίτες καθιστά τους εμπλεκόμενους στο επίκεντρο μιας δημόσιας πολιτικής.

Ένα παράδειγμα σχετικά με το τι γίνεται επί τόπου, με διάφορες αποκομιδές. Οι πρωταγωνιστές αυτού του δικτύου συλλέγουν, λοιπόν, τα απόβλητα από τον κόσμο, από τους πολίτες και από τους κατοίκους μιας συγκεκριμένης περιοχής, αξιολογούν αυτά τα απόβλητα, τα επαναφέρουν στην αρχική μορφή τους, όσο είναι δυνατόν, και τα επαναπωλούν, ενώ ταυτόχρονα διαβιβάζουν κι ένα μήνυμα προς τους πολίτες. Εδώ έχουμε δύο είδη αποκομιδής, μια πολύ καινοτόμα, που γίνεται με ηλεκτρικό ποδήλατο, που επιτρέπει ουσιαστικά να είμαστε πιο γρήγοροι, πιο ταχείς και να προσφέρουμε άμεσες υπηρεσίες στον πολίτη. Σε συνεργασία, λοιπόν, μπορούμε να επαναπροσανατολίσουμε τον πολίτη προς την χρήση εκ νέου των αντικειμένων.

Τοποθετούμαστε, λοιπόν, σ' αυτόν τον τομέα των αποβλήτων, προκειμένου να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε μια υπηρεσία εγγύτητας για τη διαχείριση των αποβλήτων. Επίσης, διαθέτουμε διαφορετικά είδη συλλογών, αποκομιδών, διαθέτουμε φορτηγά, κι εδώ πρόκειται για ιδιαιτερότητα, διότι η συλλογή μπορεί να γίνει σε κέντρα και σε αποθήκες όπου μαζεύονται όλα τα απόβλητα και μπορούμε να βγούμε από κει έχοντας συλλέξει αυτά τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ξανά και μπορούμε συγκεκριμένα να στοχεύσουμε σε αυτά. Ενώ, απ' την άλλη, να σας πω εν τάχει, κινούμαστε πολύ πιο γρήγορα σε αγροτικές περιοχές με συγκεκριμένα ανοίγματα.

Να μιλήσω επίσης για τις διάφορες καινοτομίες του κλάδου: Έχουμε δομές οι οποίες δουλεύουν την εικόνα τους γιατί, τελικά, δεν ασχολούμαστε μόνο με τα απόβλητα, αλλά μιλάμε και για προϊόντα. Συνεπώς, δουλεύουμε το θέμα των προϊόντων για να δώσουμε μια νέα ζωή σ' αυτά τα απόβλητα. Γίνεται, λοιπόν, σοβαρή δουλειά σε κάποιες δομές και υπάρχουν και συγκεκριμένες θέσεις, ας πούμε όσον αφορά τα χρώματα.

Τέλος βλέπουμε μια πρόοδο όσον αφορά τα μέλη του δικτύου - στη Φλάνδρα, ο κύριος

Γουίλαμ είναι ο διευθυντής. Αυτή η πρόοδος μας δείχνει την άνοδο όσον αφορά τη δύναμη που έχουν αυτές οι δραστηριότητες στα πλαίσια του δικτύου. Εδώ πρόκειται για μια δομή η οποία περιλαμβάνει κέντρα επανάχρησης, είναι μέλος του RREUSE, και υπάρχει μια καμπή η οποία δεν είναι πολύ σημαντική, πάντως υπάρχει σταθερή πρόοδος της απασχόλησης. Αυτή η σταθερή πρόοδος συνδέεται επίσης και με την εμπλοκή των πρωταγωνιστών του τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων και, έτσι, προσφέρονται υπηρεσίες στους πολίτες οι οποίες έχουν και οικονομικές συνέπειες πολύ θετικές.

Ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

Η αξία της κοινωνικής οικονομίας: ζητήματα και προοπτικές

Γεώργιος Θ. Τσομπάνογλου

Αναπληρωτής Καθηγητής, Διευθυντής, Εργαστήριο Κοινωνιολογίας της Εργασίας,
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη, Ελλάδα

Η τρέχουσα κρίση στην Ελλάδα, ενός μέλους της ΕΕ επί 30 και πλέον χρόνια, ανέσυρε στην επιφάνεια το χαρακτήρα του πολιτικο-διοικητικού συστήματος, το οποίο χειρίζεται την απασχόληση, τη μετανάστευση και τις συνδεόμενες μορφές κοινωνικής προστασίας. Ομοίως, οι πρόσφατες προσπάθειες θεσμοθέτησης της λειτουργίας των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας δεν έχουν ακόμα εφαρμοσθεί, ενώ η τρέχουσα νομοθεσία ρύθμισης των ιδρυμάτων, για παράδειγμα, ανάγεται στο έτος 1939. Οι δυσκολίες αναγνώρισης και ρύθμισης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να εκπηγάζουν από την οργάνωση του υφιστάμενου γενικού συστήματος ασφάλισης της απασχόλησης.

Η σχέση εργασίας είναι τοποθετημένη μέσα σε ένα διχοτομημένο εργασιακό σύστημα, όπου η απασχόληση είναι βέβαιη σε έναν μόνο τομέα (τον δημόσιο), ενώ στον άλλο (ιδιωτικό) ελέγχεται από ένα επισφαλές σύστημα εργασιακής ασφάλισης, ένα διαφορετικό σύστημα υγείας και μια διαφορετική πολιτική οργάνωση. Αυτή η απουσία ενός ενοποιημένου, εθνικού συστήματος εργασίας δεν επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός εθνικού συστήματος απασχόλησης (επαγγελματικών προσόντων) και επομένως ενός τρόπου για την υπέρβαση του νεποτισμού και του κομματοκρατικού πατερναλισμού, τα οποία έχουν καταλυτική επίδραση στις εργασιακές σχέσεις. Η διαίρεση αυτή συντηρείται από το πολιτικό και διοικητικό εργασιακό καθεστώς, το οποίο διαμορφώθηκε κάτω από τις εξαιρετικές πολιτικές συνθήκες που προέκυψαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η παρούσα εργασία διερευνά αυτή την άδηλη πραγματικότητα που διέπει την οργάνωση του συστήματος απασχόλησης στην Ελλάδα, τους πολιτικούς και διοικητικούς μηχανισμούς ελέγχου που κατά τα φαινόμενα αποσκοπούν στην «ανάσχεση» της κοινωνικής οικονομίας. Αυτό οδηγεί στην άδηλη κοινωνική οικονομία μιας κατακερματισμένης ιδιωτικής αγοράς εργασίας, η οποία ρυθμίζεται ξεχωριστά και διαφορετικά από τον ασφαλή «δημόσιο» τομέα απασχόλησης. Αυτό το μάλλον αναχρονιστικό πολιτικό σύστημα εργασίας διαιρεί και διχάζει τους εργαζομένους στην Ελλάδα και την κοινωνική οικονομία της αναπαραγωγής τους.

1. Προοίμιο. Πτυχές του μεταπολεμικού διοικητικού συστήματος ασφάλισης της απασχόλησης στην Ελλάδα

Ως γενική διαπίστωση, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών και των πολιτών τους δεν είναι ομοιόμορφες ή έστω ομοιογενείς στις διάφορες χώρες. Η πολιτική ιστορία, η ιστορική συνέχεια και ασυνέχεια των δημοκρατικών μορφών, οι καθιερωμένες έννοιες της κοινωνικής προστασίας και οι εκδοχές κοινωνικής «πρόνοιας», μαζί με τη συνδεδεμένη έννοια της κοινωνικής πολιτεϊότητας, συναπαρτίζουν και επομένως καθορίζουν τις μεθοδολογίες με τις οποίες είναι δυνατό να αποτιμηθεί η σχέση πολίτη και διοίκησης σε εθνικό και εν συνεχεία σε υπερεθνικό πεδίο. Είναι σημαντικό και αναγκαίο να σχεδιαστεί μια ορισμένη μεθοδολογία που να επιτρέπει την εξεύρεση στοιχείων για την άδηλη και συγκαλυμμένη πραγματικότητα, η οποία τελικά δείχνει ότι μια μερίδα πολιτών δε διαθέτει ουσιαστική κοινωνικο-οικονομική εκπροσώπηση, όπως παρατηρείται σε πολλές χώρες. Σε κάθε περίπτωση, η μεθοδολογία αυτή θα πρέπει να διαμορφωθεί με την εισαγωγή στοιχείων εθνικού χαρακτήρα στη συνολική πρόσφατη εξέλιξη της διεθνούς κοινωνικής επιστήμης. Στη δική μας περίπτωση, εθνικά στοιχεία εγκληματολογίας, κοινωνιολογίας του δικαίου, κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής διοίκησης, κοινωνιολογίας στο πλαίσιο της διοίκησης του ελληνικού κράτους και της ελληνικής κοινωνίας πρέπει να αρθρωθούν με επαγγελματικό τρόπο ως βασικά στοιχεία της δυνατότητας για διοίκηση.

Στην Ελλάδα, η σύγκρουση κοινωνίας (Gesellschaft) και δικαστικού συστήματος (Verfassung) από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά μεταφράστηκε σε ένα εξαιρετικά μη δημοκρατικό από κοινωνική και νομική άποψη καθεστώς, ριζωμένο μέσα σε έναν σχεδόν στρατιωτικό μηχανισμό «διοικητικής μέριμνας», ο οποίος μεριμνά μόνον για τους «πολιτικά ορθούς». Η μέριμνα (πολιτική και κοινωνική ένταξη, δηλαδή απασχόληση και κοινωνική ασφάλιση) ταυτιζόταν με το δικαίωμα εισόδου στην κρατική νομενκλατούρα, η οποία είχε καθιερωθεί ως κύριο πεδίο με εγγυημένη κοινωνική προστασία. Αυτό διασφαλιζόταν από τη συνολική προστασία που προσέφερε η μισθωτή απασχόληση με τα σαφώς προσδιορισμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματά και την ομαλότητα του εργασιακού βίου.

Η εμφύλια σύρραξη (1947-49) που στην Ελλάδα ακολούθησε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η Δικτατορία των Συνταγματαρχών (1967-74) σηματοδότησαν μια διάρρηξη του κοινωνικού συμβολαίου, το οποίο είναι ωστόσο απαραίτητο για τη στήριξη του κοινωνικού κράτους και των θεσμών του. Στους θεσμούς που οικοδομήθηκαν ύστερα από εκείνες τις ταραχώδεις περιόδους δεν περιλαμβάνονταν οι πάντες ως πραγματικοί πολίτες, αλλά όπως περιγράφηκε παραπάνω, αναπτύχθηκε μια πραγματικότητα «Δύο Ελλάδων» βασισμένη πάνω στην «προστατευόμενη» δημόσια σφαίρα (κρατική νομενκλατούρα) και στον «απροστάτευτο» ιδιωτικό (κοινωνικό) τομέα. Στη μεταχουντική περίοδο (1974-σήμερα), τόσο οι εσωτερικές όσο και οι εξωτερικές δυνάμεις επέβαλαν μια νέα πολιτική και διοικητική τάξη που μόνο εν μέρει ανανέωσε το κοινωνικό συμβόλαιο, ενώ η είσοδος (1981) στην ΕΕ επρόκειτο να διασφαλίσει αυτή τη μετάβαση στο δημοκρατικό καθεστώς.

Οι πηγές σύγκρουσης, λοιπόν, δεν εξαλείφθηκαν, με αποτέλεσμα να προκληθεί αρχικά για πολιτικούς και οικονομικούς κυρίως λόγους μια μαζική έξοδος εργατικού δυναμικού

προς τη Γερμανία, την Αυστραλία, τη Νότιο Αφρική, το Βέλγιο, τη Σουηδία, τις ΗΠΑ και τον Καναδά (1950-1980), και, δεύτερον, όσον αφορά την εσωτερική οργάνωση, ένα διχοτομημένο σύστημα: ένας δημόσιος (κρατικός) τομέας με μισθωτούς και προστατευόμενους πολίτες και ένας ιδιωτικός τομέας με αποκλεισμένους, μη μισθωτούς, σε ένα επισφαλές καθεστώς με «μη προστατευόμενους» πολίτες.

Μετά τον πόλεμο, οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες βίωσαν προοδευτικά την ανάπτυξη πολιτικών και κοινωνικών διοικήσεων, οι οποίες πήραν το προβάδισμα στην απασχόληση από τον στρατιωτικό τομέα που τότε επικρατούσε λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων. Ομοίως, ο τομέας της κοινωνικής προστασίας, που βρισκόταν υπό περιορισμούς «ασφαλείας» λόγω του προηγούμενου γενικευμένου πολέμου, άρχισε να συμπεριλαμβάνει, στην μεταπολεμική Ευρώπη, σιγά σιγά το σύνολο των εθνικών πληθυσμών. Αυτό γινόταν παράλληλα με τον εκδημοκρατισμό που σημειώθηκε στη μεταπολεμική θεσμική τάξη.

Η τάση για κοινωνική προστασία και μια επεκτατική και εν πολλοίς συμπεριληπτική εθνική πολιτική απασχόλησης, με γενικώς αποδεκτά τυποποιημένα επίπεδα ασφάλισης και ασφάλειας στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα, συνεπαγόταν την κοινωνική ρύθμιση των συγκρούσεων στα εργασιακά ζητήματα, λ.χ. η αντιμετώπιση του προβλήματος της μέριμνας των παιδιών, της περίθαλψης, της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και της γενικής παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και άλλων συνεπαγόταν την οργάνωση της αστικής διοίκησης σε τοπικό επίπεδο. Τάξη στο σπίτι σημαίνει τάξη στην οικογένεια, τους δρόμους, την εργασία, ικανότητα επιβολής νόμων και οδηγιών με συνέπεια. Η τάξη στην εργασία απαιτεί τακτοποιημένους χώρους εργασίας όπου ρυθμίζονται η υγιεινή και η ασφάλεια και επιβάλλονται προδιαγραφές εργασίας. Η ασφάλιση κατά της ανεργίας και η επαγγελματική κατάρτιση είναι βασικοί μηχανισμοί που προϋποθέτουν γραφειοκρατία «δρόμου» για το μοίρασμα του ελέγχου των δρόμων με την αστυνομία, προκειμένου να διατηρηθεί η κοινωνική ειρήνη. Εδώ, η «πολιτική» και η αστυνομία προσδιορίζονται από το γενικό συμφέρον, που εκφράζεται επίσης τοπικά ως έκφραση της κοινότητας.

Η ταραχώδης πολιτική ιστορία της Ελλάδας από το 1936 έως την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974 οδήγησε στον υδροκέφαλο χαρακτήρα του μηχανισμού στρατιωτικής ασφάλειας του κράτους, δίνοντας σχεδόν στρατιωτικό χαρακτήρα στην πολιτική (δημόσια) τάξη και προστασία. Φορείς όπως η Αστυνομία (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης), η Πυροσβεστική, η Ακτοφυλακή και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας ήταν τοποθετημένοι μέσα σε αυτόν τον μηχανισμό και αναπαράχθηκαν από τέτοια πρότυπα και διοικητικές ρυθμίσεις εκ μέρους του πολιτικού συστήματος.

Η εκ των άνω καθιέρωση των όρων του κράτους δικαίου, όπως προβλέπεται από το συνταγματικό και άλλα πολιτεύματα, δε σημαίνει αναγκαστικά και καθιέρωση του κράτους δικαίου στην πράξη. Καταρχάς, υπό συνθήκες «έκτακτης ανάγκης», η λειτουργία του διοικητικού δικαίου προστατεύεται από τους νόμους «απορρήτου», που αναπόφευκτα συσκοτίζουν τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις. Το ουσιαστικά στρατιωτικό Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανήκε σε αυτή την κατηγορία θεσμών. Η Ελλάδα δεν κατάφερε να θεσπίσει νόμο για την ελευθερία της πληροφόρησης. Πράγματι, η γενική πληροφόρηση εξακολουθεί να είναι δαπανηρή και εν πολλοίς αναξιόπιστη, όπως ισχύει και για τις στατιστικές απασχόλησης στις επιχειρήσεις, ο κύριος προμηθευτής των

οποίων είναι μια ιδιωτική εταιρεία που συνδέεται με μια τράπεζα (ICAP). Ομοίως, η παροχή γενικών κοινωνικών δικαιωμάτων και η αυτορρύθμιση των επαγγελματιών δεν είναι ακόμα στέρεα ρυθμισμένα, εν μέρει λόγω της διχοτόμησης του εργασιακού καθεστώτος σε *ιδιωτικές* και *δημόσιες* θέσεις εργασίας, πράγμα που θα διερευνηθεί περαιτέρω από την παρούσα εργασία.

Σε πολλά «μεταβατικά» καθεστώτα όπου η θεσμική τάξη επιβλήθηκε μονομερώς, ο τρόπος προσδιορισμού της γενικής προνοιακής ασφάλισης σήμαινε ότι οι πολιτικώς ορθοί είχαν διαφορετική μεταχείριση, αποκτώντας πρόσβαση στη μισθωτή εργασία του δημόσιου τομέα, ενώ οι υπόλοιποι έμελλε να παλεύουν στην «αγορά» του «ιδιωτικού» και εν πολλοίς επισφαλούς τομέα. Εκεί, εξωθεσμικές και μη οικονομικές κατηγοριοποιήσεις, όπως το «Έθνος», η φυλογενετική πτυχή της εθνότητας, επρόκειτο να διαδραματίσουν καίριο ρόλο ως παράγοντες εθνικής ενσωμάτωσης των αποκλειόμενων από τον μισθωτό και «κοινωνικό» τομέα (Tsobanoglou, 2001).

Εξού ο θεσμικός ορισμός των «φτωχών», των «ευαίσθητων» ομάδων πληθυσμού, όλων αυτών που τελούν σε «κατάσταση ανάγκης»: προσδιορίστηκε πολιτικά στην μεταπολεμική Ελλάδα (πολιτική ασφάλισης) ως απειλή για τους πολίτες στο προστατευμένο σύστημα «δημόσιες πρόνοιες». Η πολιτική παρέμεινε μια πολιτική ανάσχεσης με στρατιωτική νοοτροπία που αναζητούσε τους «πολιτικά επικίνδυνους». Ένα άμεσο αποτέλεσμα αυτού ήταν η ατροφία της κοινωνικής έρευνας και η συνακόλουθη αδυναμία χάραξης πολιτικών. Η ατροφία όμως της κοινωνικής επιστήμης υποδηλώνει κάτι βαθύτερο το οποίο προσδιορίζει τους κοινωνικούς όρους κατανόησης, αφού η γενική συγκρότηση της κοινωνικής πραγματικότητας δεν είναι εφικτή. Σε μια τέτοια κατάσταση το πολιτικό καθεστώς ορίζει από μόνο του και περιλαμβάνει στις αποσκευές του το «κοινωνικό» και την οικονομία του. Φυσικά, ο Ηγεμόνας σε αυτό το καθεστώς πολιτικού ελέγχου είναι το Κόμμα και οι πελατειακές πολιτικές του. Το πολιτικό κόμμα καθορίζει, με τα μέσα και τρόπους που ιδιοποιείται «διαφανώς», σχέσεις εργασίας και την ασφάλιση που συνδέεται με αυτές. Αυτό που χαρακτηρίζει αυτή την «κοινοτική» ρύθμιση (απασχόληση) είναι ένας πολιτικός καταμερισμός εργασίας με σχετική αναντιστοιχία δεξιοτήτων με «θέσεις εργασίας». Οι πολιτικοί έλεγχοι των κομμάτων στηρίζονται στα πλεονάσματα που μεταφέρονται από εκτός (άτυπη οικονομία) και προστίθενται στην σχέση φόρων και ενοικίων (tax/rent couple) η οποία είναι δομικά ασταθής. Τα κόμμα χρωματίζει την «εθνική» διοίκηση του τομέα εργασίας λόγω της οργάνωσης που συγκροτεί. Αυτή η «από πάνω προς τα κάτω» σχέση συναντά τις ανάγκες των πολιτών με μια διοίκηση η οποία δεν δύναται να συγκροτήσει γενικές υπηρεσίες για συλλογική κατανάλωση. Η διάθεση των «θέσεων εργασίας» –οι οποίες δεν είναι αντικειμενικά προσδιορισμένες αλλά υπόκεινται σε πολλαπλά συμπλέγματα εξουσίας, αμαλγαματοποιημένα και όχι οργανωμένα/συνθετοποιημένα– δεν επιτρέπει την ανάπτυξη «κοινωνικής» οργάνωσης η οποία συνδέεται με την κοινωνική αναπαραγωγή της εργασίας. Αυτή η οργανωσιακή φραγή, η οποία είναι εμφανής ως πολιτικός έλεγχος ενός αντικειμενικού σχηματισμού δεξιοτήτων της αγοράς εργασίας, δεδομένου ότι ρυθμίζει πελατειακά και την κατάρτιση. Σαν αποτέλεσμα η σχέση εργασίας και κατάρτισης, η μετάβαση από την εκπαίδευση στην εργασία είναι δυσχερείς για όλους, την εργασία, το κεφάλαιο και φυσικά το κράτος, που μάταια δεν βρίσκει την χαμένη του ανταγωνιστικότητα. Φυσικά η οργάνωση αυτή έχει ένα αντί-

στοιχο προνοιακό σύστημα που δεν έχει κοινωνικά χαρακτηριστικά γενικών κοινωνικών δικαιωμάτων. Αυτό το σύστημα αντιβαίνει στον σχηματισμό γενικών και εφαρμόσιμων κανόνων στην αγορά εργασίας και στις δεξιότητες που ανταποκρίνονται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της εθνικής μας οικονομίας και της σχέσης μας στον ευρωπαϊκό καταμερισμό εργασίας.

Η μεγάλη υπόγεια, εκτός βιβλίων οικονομία, παράλληλα με τον απόμακρο τυπικό τομέα, αφήνουν την παραγωγικότητα και τα εισοδήματα να ορίζονται στενά σαν κόστος εργασίας. Αυτό προκαλείται από το περιορισμένο μέρος των υπηρεσιών κοινωνικής αναπαραγωγής για υγεία, παιδεία, πολιτισμό και μεταφορές, που συνδέονται με τον δημόσιο τομέα. Η πλειονότητα τέτοιων υπηρεσιών βρίσκεται στην σφαίρα της «εμπορικής» δραστηριότητας στην οποία και ανήκουν επιχειρηματικά, σχηματίζοντας μια σοβαρή βάση για μια ιδιότυπη οικονομία που τρέφεται από την δράση για επιβίωση των εργαζομένων και όλων των «εκτός των τειχών».

Οι υπηρεσίες αυτές στερούνται ενός πλαισίου λειτουργίας με οργανωμένες δεξιότητες, δεν συνδέονται με το τοπικό κράτος, μια και είναι «ελεύθερες» υπηρεσίες. Γενικά το δημόσιο στην Ελλάδα φαίνεται να θεωρεί οτιδήποτε ιδιωτικό εκτός της πραγματικής του αρμοδιότητας, αφήνοντας απροστάτευτους πελάτες που χρησιμοποιούν βασικές υπηρεσίες. Οι ΟΤΑ στερούνται τεχνικών υποδομών για την τομεοποίηση των υπηρεσιών τους, από την δημοτική αστυνομία, τις υπηρεσίες υγείας για ευπαθείς ομάδες και τις επιχειρήσεις για διαχείριση περιβάλλοντος. Αυτή η αδυναμία να ανταποκριθεί σε υπηρεσίες γειννίας (proximity services), που αποτελεί την βάση λειτουργίας των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, οφείλεται στο αδύναμο τοπικό κράτος. Άλλη μια ιδιότητα του πελατειακού κράτους του οποίου η αδύνατη σχέση με την επιστήμη δεν επιτρέπει την συγκρότηση ενός συστήματος διάγνωσης αναγκών και της οργάνωσης των υπηρεσιών του με βάση τις δεξιότητες, δηλαδή την περιώνυμη αξιοκρατία που όλοι πλέον αναζητούν. Το διαιρεμένο δημόσιο και η μη βιώσιμη σχέση του με τις τοπικές κοινότητες δεν μπόρεσε να συγκροτήσει τις εταιρικές συμπράξεις (Local Partnerships) στην Ελλάδα, εκτός μερικών εξαιρέσεων και με περιορισμένα αποτελέσματα (Κοζάνη, Ημαθία, Δ. Αττική, Πειραιάς). Οι τοπικές εταιρικές συμπράξεις απετέλεσαν την βάση για την λειτουργία οριζοντίων υπηρεσιών κοινωνικής συνοχής στις οποίες οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί αποτελούν σημαντικό μέρος.

Ως γνωστόν, η διαχείριση των νόμων απαιτεί εμπιστοσύνη και μια συμφωνία η οποία συνιστά έναν τρόπο εθελούσιας δράσης ευθυγραμμισμένο με τους κανόνες και τις ηθικές αρχές της κοινότητας. Αναγνωρίζοντας το γραπτό δίκαιο, η πολιτεία αναγνωρίζει το δικαίωμα των πολιτών του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Ο ρόλος του είναι να αναλαμβάνει ρυθμιστικό ρόλο όταν δεν τηρούνται αυτές οι συμφωνίες.

Στα ελληνικά πεπραγμένα η κοινωνικο-διοικητική κατάσταση, όπως αυτή καθορίστηκε από την κομματοκρατία, χαρακτηρίζεται από μια γενική ανικανότητα του κρατικού μηχανισμού να εγκαταστήσει συνθήκες κοινωνικής δράσης, δηλαδή να εισάγει τη λαϊκή δημοκρατία (popular democracy) στην πολιτική και την επικοινωνία.

Η καθιέρωση της έννομης τάξης εισάγει ένα σύστημα περιεκτικής ρύθμισης βασιζόμενο στην ονομαστική (nominal) συμμετοχή. Χωρίς αυτό, ο οργανωτικός χώρος καταλαμβάνει

νεται από προσωπικές γνωριμίες και δεσμούς συγγένειας που αντιπροσωπεύουν την ελάχιστη πολιτική ένταξη των πολιτών η οποία είναι αναγκαία για μια ελάχιστη νομιμοποίηση. Αυτό διατηρείται από το αστικό κράτος (σύστημα πάτρων-πελάτη). Σε πρακτικό επίπεδο η Ελλάδα έχει μια μάλλον ισχυρή σύνδεση μεταξύ μιας υδροκεφαλικής δικαστικής/διοικητικής εξουσίας και των ενσωματωμένων σ' αυτήν κοινωνικών τάξεων. Ακριβώς λόγω αυτής της σχέσης μεταξύ έννομης τάξης και της κρατικής αστικής νομενκλατούρας στο δημόσιο, η κοινωνία πολιτών και των οργανισμών δεν είναι ισχυρή. Για το λόγο αυτό άτυπες (ιδιωτική προστασία) και τυπικές (Κόμμα) δομές πολιτικού πατερναλισμού κατέλαβαν το χώρο της κρατικής παρουσίας, η οποία έχει περιορισμένη κοινωνική βάση.

Γι' αυτό το λόγο δεν είναι περίεργο που το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο δεν εγκαθιδρύθηκε οργανωτικά πάνω στο εθνικό και περιφερειακό σύστημα υπηρεσιών της χώρας. Αυτό, κατά πάσα πιθανότητα, δηλώνει ότι οι αρχές της *προσθετικότητας* και της *επικουρικότητας* δεν συγκροτήθηκαν αποτελεσματικά στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να βιώνουμε σήμερα αυτήν την χωρίς κοινωνική προστασία δημόσια πολιτική.

Η θεσμοθέτηση των κοινωνικών επιστημών (Κοινωνιολογία, Πολιτική Επιστήμη, Ψυχολογία, Ανθρωπογεωγραφία), η οποία αναδύθηκε στις νοτιοευρωπαϊκές χώρες (Πορτογαλία, Ισπανία, Νότια Ιταλία) από τις νομικές σπουδές κατά τη δεκαετία του '80 και αποτέλεσε την βασική προϋπόθεση για τις προηγούμενες εξελίξεις, δεν επιτεύχθηκε στα κύρια πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας (Tsobanoglou et al, 2009). Αυτή η αναδυόμενη κοινωνική λογοδοσία για τις εθνικές και περιφερειακές κοινωνίες καθιερώθηκε σε όλες αυτές τις χώρες μετά το Παγκόσμιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Μαδρίτης το 1990. Η ανάπτυξη της κοινωνικής επιστήμης συνδέθηκε με την ενσωμάτωση (embeddedness) των κοινωνικών θεσμών και της αντίστοιχης οργανωτικής βάσης για την οργάνωση της κοινωνίας και της οικονομίας της. Αυτό επιτρέπει στην ισχύουσα νομοθεσία να εφαρμοσθεί καθολικά μέσω νόμων γενικού συμφέροντος (κοινωνικών, όπως το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας, τα μέτρα για την καταπολέμηση της φτώχειας –poverty-line–, το βασικό εισόδημα – basic income) προς όφελος του γενικού συμφέροντος. Εάν το γενικό συμφέρον δεν μπορεί να θεσμοθετηθεί κατάλληλα και να ενσωματωθεί στην πολιτική, το πεδίο δράσης της κοινωνικής οικονομίας είναι μάλλον άδηλο ή στην καλύτερη περίπτωση περιορισμένο. Επίσης, εάν το γενικό συμφέρον δεν μπορεί να συγκροτηθεί και να αναγνωριστεί η σημασία του, τότε δεν είναι δυνατή η εμφάνιση και λειτουργία των θεσμών της ικανότητας διακυβέρνησης (governability). Διακυβέρνηση και κοινωνική ένταξη/συνοχή είναι άρρηκτα συνδεδεμένα.

2. Το πρόβλημα της ένταξης στην Ελλάδα και ο ρόλος της εργασίας.

Ζητήματα και πρόσφατες εξελίξεις

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, το δημόσιο σύστημα βιώνει σήμερα μια πολύπλευρη κρίση. Όλοι όσοι ασκούν το επάγγελμα του νομικού, όσοι ασχολούνται με την οικονομία και την κοινωνία και αυτοί που διοικούν εθνικούς φορείς βρίσκονται σε σύγκρουση με ένα σύστημα που δεν διαθέτει οργανωτική ακεραιότητα, συνοχή και διακριτές δυνατότητες χρηματοοικονομικής διαχείρισης.

Δεν υπάρχουν επίσημα οργανωμένα συστήματα κοινωνικής και νομικής διαμεσολάβησης για την αντιμετώπιση των κοινωνικών συγκρούσεων, της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης μεταξύ συμφερόντων και της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Άλλωστε, ένα μεγάλο μέρος της δικαιοσύνης ασχολείται με «θέματα προνοιακά και επιδομάτων», ενώ αυτά έπρεπε να είναι διαδικασίες ροής για τους έχοντες το δικαίωμα. Έτσι, αντί για κοινωνικούς λειτουργούς σε δράση, έχουμε νομικούς που πράττουν κοινωνικό έργο διεκδικώντας δικαιώματα ειδικά σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Ενώ οι νόμοι είναι για όλους, οι εφαρμογές είναι διαφορετικές. Έτσι η χώρα μας έχει το μεγαλύτερο σώμα δικηγόρων πιθανότατα στον ΟΟΣΑ. Είναι όντως κοινωνικοί μαχητές, αλλά σε ένα παρωχημένο σύστημα, γιατί είναι κατακερματισμένο διοικητικά, όπως απέδειξε και η τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Ο κατακερματισμός εκφράζει τα διάφορα ιδιωτικά συμφέροντα τα οποία δεν μπορούν να κατανοήσουν την τοπική κοινωνία αλλά και το νέο πληροφοριακό περιβάλλον που απαιτεί μια σχετική απελευθέρωση όλων των δυνάμεων της κοινωνίας. Όλοι για όλους, για πάντα! Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού είναι μια βασική έννοια που αντιστοιχεί σε κοινωνικό δικαίωμα σαφώς προβλεπόμενο από τον ανοικτό Συντονισμό κατά της Φτώχειας (Open Coordination Against Poverty –Lisbon Process).

Η αναγνώριση του δικαιώματος ελάχιστου εισοδήματος (Basic Income) θα ενίσχυε ασφαλώς τα κοινωνικά δικαιώματα και την κοινωνική αποκατάσταση, αποτελώντας την οικονομική βάση για την κοινωνική ενσωμάτωση. Από την άποψη αυτή, η αναγνώριση του εθελοντικού τομέα και της κοινωνικής οικονομίας θα ενίσχυε σημαντικά αυτές τις διαδικασίες, όπως συνέβη στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ.

3. Πτυχές του πολιτικού συστήματος

Το καθεστώς πολιτικού πατερναλισμού, το οποίο καταλαμβάνει το κενό ανάμεσα στο κράτος και το «αποκλεισμένο» τμήμα της κοινωνίας των πολιτών, μια κυρίαρχη σχέση του πολίτη και της διοίκησης, αποτελεί καθεστώς ηθικής φύσης, δηλαδή καθεστώς που βασίζεται σε μια οικονομία ηθικού πατερναλισμού (Arlacchi, 1983). Υπό αυτό το καθεστώς, η ίδια η έννοια της απασχόλησης γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο των πελατειακών σχέσεων, οι οποίες έχουν διεισδύσει σε όλα τα επίπεδα πρόσβασης στους δημόσιους φορείς. Η πληροφορία αποτελεί ουσιαστικά ένα ζήτημα, επειδή είναι εξαιρετικά ελεγχόμενη και παράγεται και διαχέεται από τους έχοντες τον πελατειακό και εργασιακό έλεγχο. Στο παρελθόν, προσπάθειες της ελληνικής διοίκησης να εισαγάγει συστήματα κοινωνικού ελέγχου στη διοίκηση (Νόμος 1735/86) περιέπεσαν σε αδράνεια. Ο Νόμος Πεπονής το 1994 αποτέλεσε μια πρώτη προσπάθεια ελέγχου των πελατειακών διορισμών στο δημόσιο. Δεν προέβλεπε όμως ένα σύστημα γενικών προσόντων για όλους τους Έλληνες, όπως επιτάσσει η ΕΕ και ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη. Γι' αυτό το λόγο το ζητούμενο που είναι η ταυτοποίηση του πολίτη σε σχέση με την εργασία του και την ασφάλεια αυτής της σχέσης σε περίπτωση ανεργίας δεν έχει ακόμη επιτευχθεί. Ένα άτομο στην χώρα μας μπορεί να έχει πολλαπλούς αριθμούς ταυτοποίησης, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν διαφορετικές οικονομικές, ασφαλιστικές και εργασιακές σχέσεις. Παράλληλα, μπορεί να πληρώνει σε κάθε ανταλλαγή ή συμβόλαιο ξεχωριστά ασφαλιστικές κρατήσεις, γιατί κάθε σχέση εργασίας είναι ξεχωριστή. Το γεγονός ότι ο πολίτης πρέπει

να έχει ένα ρυθμισμένο ποσό φόρων με βάση το επάγγελμα, το χρόνο, τις σπουδές και δεξιότητες όπως στην λοιπή Ευρώπη, αποτελεί μια αδυναμία δομικής φύσεως που προδίδει την ελλιπή κοινωνικοποίηση στις σχέσεις πολιτείας και κοινωνίας. Η σχέση των πολιτών με το κράτος είναι πολλαπλή και δεν βασίζεται σε μια μοναδική κύρια σχέση κοινωνικής ασφάλισης. Γι' αυτό η οικονομική ταυτοποίηση είναι ξεχωριστή από την ιατρική ασφάλιση και τη σχέση εργασίας, γεγονός που καταδεικνύει τον κατακερματισμό του μηχανισμού ενσωμάτωσης της κοινωνικής «εργασίας». Οι μορφές εργασίας με το γενικό διαχωρισμό δημόσιας και ιδιωτικής δημιουργούν προβλήματα για ενιαίες πολιτικές.

Η τρέχουσα κρίση στην Ελλάδα, κράτους μέλους της ΕΕ επί 30 και πλέον χρόνια, ανέσυρε στην επιφάνεια τον χαρακτήρα του πολιτικο-διοικητικού συστήματος, το οποίο χειρίζεται την απασχόληση, τη μετανάστευση και τις συνδεδεμένες μορφές κοινωνικής προστασίας. Οι πρόσφατες προσπάθειες νομοθετικής ρύθμισης των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να δίνουν έμφαση σε θέματα κοινωνικού αποκλεισμού με την επαναφορά των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ), αφήνοντας εκτός ρύθμισης βασικά θέματα λειτουργίας γεωργικών συνεταιρισμών, περιβαλλοντικών συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων (social enterprises), ενώ οι ισχύουσες νομοθετικές ρυθμίσεις για τα ιδρύματα, για παράδειγμα, ανάγονται στο... 1939. Οι δυσκολίες αναγνώρισης και ρύθμισης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να εκπηγάζουν από την οργάνωση του υφιστάμενου διττού συστήματος εργασίας, ιδιωτικού και δημοσίου. Απουσιάζει ο ιδιωτικός μη κερδοσκοπικός τομέας, αλλά και οι οργανωτικές προϋποθέσεις για την αυτόνομη λειτουργία του με στήριξη από την κοινωνία των πολιτών.

Η σχέση απασχόλησης φαίνεται να είναι ενσωματωμένη μέσα σε ένα διχοτομημένο σύστημα εργασίας και είναι πολιτικά διασφαλισμένη μόνο σε έναν τομέα (δημόσιο), ενώ στον άλλο (ιδιωτικό) ελέγχεται από ένα επισφαλές σύστημα ασφάλισης, ένα ξεχωριστό σύστημα υγείας μεταξύ ιδιωτικού τομέα και Εθνικού Συστήματος Υγείας σε ένα ξεχωριστό πλαίσιο πολιτικής οργάνωσης.

Η απουσία ενός ενιαίου και εθνικού συστήματος εργασίας δεν επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός εθνικού συστήματος προσόντων απασχόλησης και, επομένως, ενός τρόπου για την υπέρβαση του νεποτισμού και του συστήματος πολιτικού (κομματικού) πατερναλισμού, το οποίο καθορίζει με καταλυτικό τρόπο τις εργασιακές σχέσεις. Αυτή η διαίρεση συντηρείται από ένα πολιτικό και διοικητικό εργασιακό καθεστώς διαμορφωμένο υπό την έκτακτη πολιτική κατάσταση που προέκυψε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο Πόλεμο που ακολούθησε.

Η παρούσα εργασία διερευνά αυτή την άδηλη πραγματικότητα που καθορίζει την οργάνωση του συστήματος απασχόλησης στην Ελλάδα, τους πολιτικούς και διοικητικούς της μηχανισμούς ελέγχου, που φαίνεται να αποσκοπούν στην «ανάσχεση» της κοινωνικής αλλαγής. Η άτυπη λειτουργία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας και η απουσία ενός εθνικού συστήματος προσόντων για τη σύζευξη δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας (Διαδικασίες της Κοπεγχάγης και της Μπολόνιας) συνδυάζονται με τις ατροφικές περιφερειακές αγορές απασχόλησης. Αυτό οδηγεί στην άδηλη κοινωνική οικονομία της κατακερματισμένης ιδιωτικής αγοράς εργασίας, η οποία ρυθμίζεται ξέχωρα από την

ασφαλή σφαίρα της δημόσιας απασχόλησης. Θα προσπαθήσουμε να χαρτογραφήσουμε αυτό το μάλλον αναχρονιστικό σύστημα πολιτικής διάταξης (order) για την εργασία, το οποίο κάνει διακρίσεις και διαιρεί τους εργαζομένους στην Ελλάδα.

Το ελληνικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας είναι στην ουσία θεμελιωμένο πάνω σε μια βασική διάκριση ανάμεσα στην ιδιωτική βιομηχανική και τριτογενή εργασιακή σφαίρα, την οποία διαχειρίζεται ο ΟΑΕΔ και χαρακτηρίζεται εν πολλοίς από επισφαλή μισθωτή εργασία, και στη σφαίρα της δημόσιας μισθωτής εργασίας, όπου η απασχόληση δεν βασίζεται στην «αγορά», αλλά εξασφαλίζεται «πολιτικά» υπό την ευθεία έννοια.

Το διαβόητο σύστημα πολιτικού πατερναλισμού δέσποσε κατά τη μεταπολεμική περίοδο καθοριζόμενο τρόπον τινά από την πολιτική του διαχωρισμού ανάμεσα σε αυτούς που ήταν τοποθετημένοι σε μια προστατευμένη μισθωτή εργασία, όπου, σε αντίθεση με τον ιδιωτικό τομέα, η μορφή των απολαβών οριζόταν όχι μόνο από τον ασφαλή μισθό «παντός καιρού», αλλά από ένα σύνολο προνομίων τα οποία εξασφαλίσθηκαν μέσω της πολιτικής του πατερναλισμού και επί τη βάση της διακριτικής μεταχείρισης των ευνοουμένων της κυρίαρχης πολιτικής δύναμης. Φυσικά, οι πολιτικές αποχρώσεις παρά τα προνόμια του δημόσιου τομέα απολάμβαναν σταθερότητας και γενικής ασυλίας, καθώς οι κομματικοί μηχανισμοί ελέγχου θα εξασφάλιζαν την απαλλαγή για τυχόν οικονομικά αδικήματα, αφού τα αποδεικτικά στοιχεία συνήθως παραποιούνταν για πολιτικούς λόγους. Η δικαιοσύνη ήταν σε μεγάλο βαθμό μια δικαιοσύνη των πολιτικών κομμάτων όταν επρόκειτο για θέματα ελέγχου των θέσεων εργασίας, και, ομοίως, ο διαχωρισμός της εργασίας που αντιστοιχεί στο σύστημα αυτό ήταν –στο μέτρο που υπόκειται σε προσωπικές προτιμήσεις– πολύ ιδιοσυγκρασιακός και με εξαιρετικά ασθενή κοινωνική συγκρότηση της γενικής πραγματικότητας. Η πραγματικότητα ήταν βασισμένη σε ζητήματα πολιτικού ελέγχου της απασχόλησης, χωρίς αντικειμενικούς επιστημονικούς κανόνες.

Η μορφή των αποδοχών στο δημόσιο τομέα οριζόταν με μια μορφή διευρυμένης αναπαραγωγής η οποία συμπεριλάμβανε και την κοινωνική ασφάλιση, την υγεία, την εκπαίδευση, τις συντάξεις και πολλά ειδικά ευεργετήματα. Η ύπαρξη σχετικής απόστασης και η έλλειψη οργανωσιακής σύνδεσης με την «οικονομία» οφειλόταν στο ότι αυτό το σώμα ήταν μηχανικά αναπαραγόμενο με ένα κατακερματισμένο τρόπο διαχωρισμένο σε αντιστοιχία με τα κόμματα που παρείχαν αυτές τις θέσεις. Πολλές φορές αυτές οι θέσεις «δημιουργούνταν» με ειδικές διευθετήσεις για να εξυπηρετούν τους κρατούντες και τους «υποστηρικτές» τους. Υπήρχε μια τρόπον τινά σιωπηρή συμφωνία στα μεγάλα πολιτικά κόμματα για την απονομή θέσεων εργασίας με την ασφάλεια του σταθερού μισθού και με εγγυημένη σύνταξη, οι οποίες θα εξασφάλιζαν σε πολλούς πολιτικούς παράγοντες ένα ασφαλές και εγγυημένο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, προστατευμένο από τους κινδύνους της «ιδιωτικής» αγοράς εργασίας στη χώρα.

Στον ιδιωτικό τομέα, η μισθολογική σχέση με τα ένσημα ασφάλισης καθιερώθηκε το 1938 επί Μεταξά. Τα εργασιακά σύστημα καθορίσθηκε από τα ημερήσια ένσημα ασφάλισης τα οποία συστάθηκαν ως οργανωτικώς διακριτά από την εργασία. Εναπόκειται στον εργοδότη να παρέχει στους εργάτες το ημερομίσθιό τους και το αντίστοιχο ένσημο κοινωνικής ασφάλισης, το οποίο αγοράζεται από δημόσια τράπεζα και έχει χρηματική αξία. Οι διατάξεις για αυτά τα χρηματικής μορφής ένσημα κοινωνικής ασφάλισης –τα

οποία είναι ξεχωριστά από την ίδια την εργασία – αποτελούν μια πρώτης τάξεως μεσο-λάβηση, καθώς υποβάλλουν την εργασιακή σχέση στις εκάστοτε προτιμήσεις των εργοδοτών. Φυσικά, είναι παράνομο να μην υπάρχει σύζευξη των δεδουλευμένων ημερών και των αντίστοιχων ενσήμων. Η επιθεώρηση εργασίας υπάρχει για να επιβάλλει αυτή τη σύζευξη. Αλλά, αλίμονο, αυτή η σχέση κυμαίνεται πάντα ανάλογα με τις ιδιοτροπίες του οικονομικού συστήματος. Η σχέση αυτή δεν είναι σταθερή και οργανικά ενιαία όπως στο δημόσιο. Φθάσαμε τώρα σε μια κατάσταση όπου ορισμένοι εργοδότες παρέχουν στους εργαζομένους μόνο τα ένημα κοινωνικής ασφάλισης χωρίς αποδοχές, ανάλογα με τη διαπραγματευτική τους δύναμη (γυναίκες, νέοι, μετανάστες). Οι καταβολές κοινωνικής ασφάλισης υπό κανονικές συνθήκες είναι 28 ένημα το μήνα. Ωστόσο, αυτά διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο της εργασίας, τις περιστάσεις ή την οργάνωση, καθώς μπορεί να παρέχεται από τον εργοδότη οποιοσδήποτε αριθμός ενσήμων κοινωνικής ασφάλισης, ανάλογα με τις συνθήκες και την κατάσταση της επιχείρησης. Για τους πλέον απροστάτευτους, όπως οι μετανάστες, οι νέοι ή οι γυναίκες, η κατάσταση ρυθμίζεται ανάλογα. Απαιτούνται 10.000 ημέρες πιστοποιημένης στο βιβλιάριο εργασίας ώστε ο εργαζόμενος να λάβει πλήρη σύνταξη. Αυτή τη στιγμή, απαιτούνται 50 ένημα ετησίως για να έχει κανείς πρόσβαση στις εθνικές ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες. Η εισφοροδιαφυγή στο ΙΚΑ λόγω αυτής της οργάνωσης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είναι σημαντική ιδιαίτερα μεταξύ μεταναστών, γυναικών, νέων. Την ίδια στιγμή ο οργανισμός για να αυξήσει τα έσοδα του εκμισθώνει την ακίνητή του περιουσία ώστε να παράγει έσοδα υπέρ του... συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Αυτός ο διαχωρισμός της εργασίας από το κομμάτι της κοινωνικής ασφάλισης (υγείας) εντείνει το διαχωρισμό του κεφαλαίου από την εργασία, επιτρέποντας τη «διαμεσολάβησή της» από κάποιους που κερδίζουν από αυτή τη μακρινή και αυθαίρετη σχέση. Πέραν της δύναμης των πολιτικών παραγόντων που καταλαμβάνουν το κενό, υπάρχει επίσης η ανάδυση της «αγοράς» των αναγκών υγείας και εκπαίδευσης. Αυτό αυξάνει σαφώς το συνολικό κόστος εργασίας και ναρκοθετεί κάθε προσπάθεια συγκρότησης μιας εθνικής εργασιακής διαδικασίας, του υπολογισμού του κόστους εργασίας μια και η αναπαραγωγή στον ιδιωτικό τομέα στερείται οργανωτικής συνοχής λόγω της ανεξαρτητοποίησης βασικών σχέσεων που συνιστούν αυτήν όπως είναι η παιδική ανατροφή, υγεία και προστασία, η υγεία και κατάρτιση των εργαζομένων και η προστασία της τρίτης ηλικίας. Το επισφαλές αυτής της σχέσης οφείλεται στην απουσία κοινωνικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο, η οποία, πράγματι, είναι κατακερματισμένη και δημιουργεί πολιτικές και γεωγραφικές διαιρέσεις. Ο διαχωρισμός μεταξύ ενός ιδιωτικού κερδοσκοπικού εργασιακού συστήματος, χωρίς παραμέτρους «κοινωνικής» αναπαραγωγής, και ενός πολιτικά διασφαλισμένου δημοσίου συστήματος αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους για την απουσία γενικής κοινωνικής ενσωμάτωσης και της παρεπόμενης οργανωτικής της μορφής στην Ελλάδα.

Στη μεταπολεμική Ελλάδα, το εργασιακό σκηνικό οριζόταν και εξακολουθεί να ορίζεται από ένα πολιτικά καθοριζόμενο σύστημα απασχόλησης. Όσοι ευνοούνταν πολιτικά, επιλέγονταν από ένα σύστημα πραγματικού ελέγχου της απασχόλησης το οποίο απέκλειε τους ευρισκόμενους στην άλλη πλευρά. Αυτή η δομή απασχόλησης απέβη σε βάρος οποιασδήποτε προοπτικής ανάπτυξης και διαφοροποιήθηκε από τις διαδικασίες που

έλαβαν χώρα στη μεταπολεμική Ευρώπη. Τα κοινωνικά κράτη στη μεταπολεμική Ευρώπη αποτελούσαν καθεστώτα πλήρους εργασιακής ένταξης, όπου το κόστος εργασίας υπολογιζόταν συμπεριλαμβάνοντας το κόστος ασφάλισης κατά της ανεργίας, το κόστος της υγιεινής και ασφάλειας στους χώρους εργασίας, το κόστος της επαγγελματικής κατάρτισης, το κόστος των συντάξεων και των δομών συλλογικής κατανάλωσης, όπως οι συγκοινωνίες, ο πολιτισμός, η παιδεία και η υγεία. Συνεπεία τούτου, στήθηκε ένας μηχανισμός στην τοπική αυτοδιοίκηση για τη διευκόλυνση της πρωτοβάθμιας περίθαλψης και για τα κοινωνικά δικαιώματα, καθώς τα γενικά δικαιώματα κοινωνικής μέριμνας αποτελούσαν μέρος των γενικών προβλέψεων που αφορούσαν την οικονομική πτυχή της πολιτεότητας (economic citizenship).

Στην Ελλάδα, μόλις στις τοπικές εκλογές του 2010 η τοπική αυτοδιοίκηση κατάφερε να αποκτήσει νομική εξουσιοδότηση –χωρίς όμως να της δοθούν οι πόροι– ώστε να οργανωθεί τοπικά. Ομοίως, η ίδρυση τοπικών πρωτοβάθμιων συστημάτων υγείας πρόκειται να πραγματοποιηθεί το 2012.

Η συνακόλουθη αναιμική σχέση απασχόλησης τελεί υπό τον απόλυτο έλεγχο του Υπουργείου Εργασίας, το οποίο είναι υπεύθυνο μόνο για την εργασία στον ιδιωτικό τομέα, μέσω του ΟΑΕΔ. Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) θεωρείται λανθασμένα ως Εθνική Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης κατά τα πρότυπα άλλων δημοσίων οργανισμών απασχόλησης στην Ευρώπη. Υπάρχει μια σημαντική διαφορά, στο βαθμό που ο ΟΑΕΔ ελάχιστα έχει να πει για τη δημόσια απασχόληση, δηλαδή για την απασχόληση στο δημόσιο τομέα, και κυριολεκτικά πολύ λίγα όσον αφορά κλάδους που παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της υγείας, της εκπαίδευσης και στον τομέα εύρεσης απασχόλησης από αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ομοίως, το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) αφορά μόνο στην κοινωνική ασφάλιση του ιδιωτικού τομέα και στο μέτρο αυτό αντιστοιχεί στον ΟΑΕΔ. Το ΙΚΑ έχει τους δικούς του γιατρούς (7.000 περίπου) – οι οποίοι είναι/ήταν (;) ελεύθεροι να εργάζονται και ιδιωτικά το απόγευμα. Ο οργανισμός αποτελεί το μοναδικό υφιστάμενο σύστημα πρωτοβάθμιας περίθαλψης στην χώρα το οποίο όμως χρησιμοποιείται αποκλειστικά από τους εργαζομένους στον ιδιωτικό τομέα. Αυτό το σύστημα του ιδιωτικού τομέα διαθέτει μικρό αριθμό νοσοκομείων, διότι τα νοσοκομεία ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Υγείας. Τα νοσοκομεία όμως ως ΕΣΥ δεν είχαν μέχρι πρόσφατα σύνδεση με το σύστημα υγείας της ιδιωτικής αγοράς εργασίας του ΙΚΑ, το οποίο διοικείται από το Υπουργείο Εργασίας από κοινού με τον ΟΑΕΔ. Οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης καταλήγουν στο ΙΚΑ, αλλά πρέπει να παρέχουν κονδύλια και στον ΟΑΕΔ για τη διαχείριση των δραστηριοτήτων της ιδιωτικής εργασίας, όπως κατάρτιση, αποκατάσταση, ένταξη στην εργασία όλων των κατηγοριών εργαζομένων (μειονοτήτων, γυναικών, νέων, ΑΜΕΑ και των μακροχρόνια ανέργων), και επιδοτήσεις επιχειρήσεων.

Οι εκθέσεις του ΟΑΕΔ για την ανεργία αναφέρονται μόνο στην κατάσταση στον ιδιωτικό τομέα, καθώς η μισθωτή εργασία στον δημόσιο τομέα και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (ΔΕΚΟ) και στο σύστημα υγείας (νοσοκομεία), τους ΟΤΑ, στην εκπαίδευση και στις κοινωνικές υπηρεσίες ανήκουν σε άλλο τομέα, εκτός της ευθύνης του.

Η σχέση μεταξύ τομέων ιδιωτικής αγοράς εργασίας είναι σαφώς ανοργάνωτη, ασυνεχής

και εποχιακή. Επιπρόσθετες διακρίσεις του συστήματος αφορούν το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης. Η ίδια η οργανωτική μορφή αυτού του συστήματος εργασίας έχει ασθενή σχέση με την επαγγελματική κατάρτιση. Η επαγγελματική κατάρτιση απαιτεί σταθερή εργασιακή διαδικασία και μισθολογική μορφή που να συνδέεται με την υγεία και την κατάρτιση στο πλαίσιο της έμμισθης σχέσης. Αυτή η επισφαλής μορφή εργασίας δεν επιτρέπει τη σωστή λειτουργία της κατάρτισης ως ασφαλιστικού δικτύου για ανέργους με σκοπό την κατάρτιση σε νέες δεξιότητες.

Η στεγανή διαμόρφωση της αγοράς στους δύο τομείς άφησε κατά κάποιο τρόπο απέξω την κατάρτιση και τις δεξιότητες και κατέληξε στη μεταναστευτική έξοδο ελληνικού πληθυσμού που παρατηρήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '50 (Αυστραλία, Σουηδία, Καναδάς, ΗΠΑ) και στη δεκαετία του '60 (Γερμανία, Βέλγιο).

Υπό αυτό το καθεστώς της χωριστής ανάπτυξης, το οποίο δεν περιγράφηκε ιδεολογικά ή τεχνικά όπως στις άλλες χώρες, όπου τέτοια ανάπτυξη εξοστρακίστηκε από την παγκόσμια κοινότητα, στην περίπτωση μας αυτή η κατάσταση δεν καταγράφηκε ούτε προσδιορίστηκε ποτέ επίσημα. Στην Ελλάδα, η διαιώνιση του καθεστώτος πατερναλισμού για τη διατήρηση της ισχύος του ήταν ουσιαστικός παράγοντας για την πολιτική οργάνωση αυτού του συστήματος πολιτικού ελέγχου της εργασίας. Η «Οικονομία» που προέκυψε επρόκειτο να διατηρηθεί σε λειτουργία χάρη σε άδηλες προσόδους από τη ναυτιλία, τον τουρισμό, εμβάσματα κλπ. μέσω μιας στρατηγικής απουσίας επικοινωνίας ανάμεσα στη Δημόσια και την Ιδιωτική σφαίρα. Καταρχάς, δεν κατέστη δυνατή η κινητικότητα, καθώς και η εργασία και τα επαγγέλματα ελέγχονταν και ρυθμιζονταν από το σύστημα πολιτικού πατερναλισμού, το οποίο στην ουσία ελέγχει το χώρο της επιστήμης και της εκπαίδευσης όπως εφαρμόζεται στην οικονομία. Η οικονομία και η πολιτεία ταυτίζονται και ορίζουν την πολιτεία με προσωπικό και οικογενειακό τρόπο – έτσι, τα επαγγέλματα δεν μπορούν να οργανώσουν το εθνικό επίπεδο γνώσεων και να ορίσουν τις αγορές με βάση τη γνώση. Η παγκόσμια αλλά και η περιφερειακή διάσταση δεν μπορούν να διαρθρωθούν υπό τις συνθήκες του τοπικού διαχωρισμού της εργασίας, της οποίας η πελατειακή οργάνωση δεν επιτρέπει την ανάπτυξη δεξιοτήτων συμβατών με τις δυνατότητες των περιοχών της χώρας. Οι πολιτικές δυνάμεις αυτές ορίζουν ένα κλειστό σύστημα χαμηλής εξειδίκευσης που εξυπηρετεί ένα διεθνές σύστημα εργασίας. Το σύστημα αυτό όμως έχει μια πρωτοφανή δυσκολία να αρθρωθεί με τον ευρωπαϊκό καταμερισμό εργασίας. Εκεί βρίσκεται ένα μεγάλο μέρος του σημερινού μας προβλήματος. Το οικονομικό είναι ένα υποσύνολο σε μια κυριαρχία οικονομικής οργάνωσης συμμετοχικού τύπου το οποίο αυτή τη στιγμή είναι ζητούμενο.

Έχοντας περιγράψει σε γενικές γραμμές το περιβάλλον οργάνωσης της εργασίας, θα επιστρέψουμε τώρα στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας και θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε τα προβλήματα οργάνωσης του πεδίου αυτού.

4. Πρόσφατες αλλαγές στο μέτωπο της απασχόλησης και ένας νέος νόμος για την κοινωνική οικονομία

Οι πρόσφατες προσπάθειες να θεσμοθετηθεί η λειτουργία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να συνιστούν αποτέλεσμα θεσμικής πίεσης εκ μέρους της ΕΕ, ενώ οι υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις για τα ιδρύματα, λ.χ., ανάγονται στο... 1939. Οι δυσκολίες της αναγνώρισης και ρύθμισης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να εκπηγάζουν από την οργάνωση του ισχύοντος γενικού συστήματος ασφάλισης της απασχόλησης.

Οι κοινωνικοί μηχανισμοί ελέγχου ασκούνται με τη «ρύθμιση» των κατηγοριών επαγγελματιών, των επαγγελματικών ομάδων και της γενικής λογιστικής υποδομής που ορίζει βασικά εισοδήματα, φορολογικές κλίμακες και άλλες επαγγελματικές ομάδες. Με την αδειοδότηση της δραστηριότητάς τους και το βασικό έλεγχο των εργασιακών προσόντων, ρυθμίζουν τις κατηγορίες κοινωνικής απασχόλησης. Πράγματι, το ζήτημα της κινητικότητας των εργαζομένων είναι πολύ σημαντικό για τον καθορισμό της διαδικασίας απασχόλησης και της πολιτικής και κοινωνικής ενδυνάμωσης των πολιτών. Η απουσία ενός ενιαίου συστήματος εθνικά εγγεγραμμένων επαγγελματιών, με τις συνακόλουθες απαιτήσεις δεξιοτήτων και επαγγελματικής ανάπτυξης, λ.χ. ενός σαφούς διαχωρισμού μεταξύ πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας, μιας σαφούς διαδικασίας οριζόμενης με όρους κλίμακας αποδοχών, συνθηκών εργασίας, εργασιακών αποδοχών και συστημάτων αξιολόγησης και ελέγχου που να αφορούν εργασία που βασίζεται στη γνώση, καταδεικνύει ότι η κοινωνική κινητικότητα δεν ορίζεται από την ίδια τη διαδικασία της εργασίας, αλλά ελέγχεται πολιτικά από το πελατειακό σύστημα (Γ. Μαυρογορδάτος, 1997).

Ενώ αυτά ισχύουν σε ό,τι αφορά τους κρατικούς φορείς, οι ιδιωτικοί φορείς φαίνεται να ενεργούν έξω από κάθε τυπικό δίαυλο ελέγχου, καθώς το γράμμα και ο τύπος του νόμου απέχουν από τις πραγματικές και άτυπες πρακτικές συνθήκες στον ιδιωτικό τομέα. Το νομικό καθεστώς αποτελεί μέρος του δημόσιου χώρου, το χώρο του δημόσιου πολίτη. Έξω από τους δημόσιους οργανισμούς δεσπόζουν άτυπες και ατυπικές μορφές, καθώς είναι πενιχρή η υποστήριξη που προβλέπεται σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης όπως η ανεργία, η κοινωνική ασφάλιση και η πρόσβαση σε εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών. Η απουσία ενός αναγνωρισμένου Τρίτου Τομέα που να μεσολαβεί μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού επίσης αποδυναμώνει τη διαπραγματευτική δύναμη των πολιτών, καθώς η διοίκηση μετατρέπει συνήθως τις απλές διαφορές σε δικαστικές διενέξεις. Από εκεί και πέρα, είναι το χρήμα και ο χρόνος που καθορίζουν την έκβαση. (Δεν υπάρχει δωρεάν νομική βοήθεια παρόμοια με τις υπηρεσίες που έχουν καθιερωθεί σε άλλα ευρωπαϊκά νομικά περιβάλλοντα).

Στην ουσία ο ρόλος του νόμου στη λειτουργικότητα της κοινωνίας των πολιτών και την οικονομία της, δηλαδή την ίδια την ουσία της σφαίρας κυκλοφορίας, των συμβάσεων και των συναλλαγών, παραγνωρίζει ορισμένα βασικά ζητήματα.

Η άσκηση του νομικού επαγγέλματος και η διοίκηση της δικαιοσύνης, οι πτυχές απονομής και του σχηματισμού δικαίου είναι ένα «πρόβλημα» που αυτή τη στιγμή αναγνωρίζεται στη χώρα. Αυτό που δεν είναι σαφώς αντιληπτό από τις ελίτ είναι ότι η περαιτέρω

θεσμική συμμετοχή στις δομές λήψης αποφάσεων της ΕΕ απαιτεί την πλήρη αναγνώριση του γεγονότος ότι οι δομές της σύγχρονης «διακυβέρνησης» εντάσσονται σε οργανωτικούς τόπους που α) αντιλαμβάνονται ότι ο ρόλος του νόμου στο «οικονομικό» πεδίο είναι η βάση της κυκλοφορίας και διάθεσης αγαθών και υπηρεσιών, β) ότι πρέπει να καθιερωθεί ένα καθεστώς προσόντων και η αναγνώριση των «επαγγελματιών» να πραγματοποιηθεί βάσει νομικών και επαγγελματικών κριτηρίων, και γ) ότι οι διαφορές χρειάζεται να «ρυθμίζονται» στην καλύτερη των περιπτώσεων στον τόπο όπου ανακύπτουν και να επιλύονται στο χώρο εργασίας, όταν αυτό είναι εφικτό.

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για θεσμούς που ενδυναμώνουν τους πολίτες και εδραιώνουν τη σχέση πολίτη και διοίκησης, προκειμένου να υλοποιηθούν «μηχανισμοί λογοδοσίας» και «λογοδοσία» για την άσκηση του κοινωνικού ελέγχου. Οι πολίτες είναι βασικοί παράγοντες στην οργάνωση της δημοκρατικής διάταξης (order). Σε μια χώρα όπου το ήμισυ τουλάχιστον των εργαζομένων είναι αυτοαπασχολούμενοι, η λογοδοσία παραμένει πολύ εύθραυστη. Ομοίως, στην πράξη η νομιμότητα είναι μακρινή λόγω απουσίας ενός συστήματος επιβολής και χρονικά επιβαλλομένων ποινικών κυρώσεων ιδιαίτερα σε έργα μεγάλης κλίμακας. Επομένως, η διοίκηση είναι αδύναμη επειδή το σύστημα Δικαιωμάτων και Λειτουργιών (Rights and Functions) είναι αχαρτογράφητο, αφήνοντας ξεκρέμαστη τη δημοκρατική λογοδοσία. Το αδύναμο σύστημα επιβολής και η απουσία αντίστοιχου εγκληματολογικού προσανατολισμού (Τσομπάνογλου, 2004) συνδυάζονται με την έλλειψη κατανόησης των κοινωνικών και νομικών θεμάτων που εμπλέκονται στην παραγωγή νόμων και στην άσκηση του δικαίου. Υπάρχει ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ του νομικού και του κοινωνικού συστήματος, τα οποία είναι διακριτά. Η κοινωνιολογία του δικαίου αποτελεί ένα ξεχωριστό επιστημονικό αντικείμενο που ασχολείται με αυτές τις σχέσεις. Η παραγόμενη νομοθεσία έχει ποικίλες μορφές – στην πλειονότητά τους πρόκειται για προεδρικά διατάγματα. Παράγονται χωρίς ιδιαίτερη επικοινωνία και συντονισμό με το πεδίο στο οποίο αποσκοπούν. Φαίνεται να συνιστούν γενικόλογους νόμους, οι οποίοι χρειάζονται ερμηνευτικές εγκυκλίους καθοδήγησης της εφαρμογής τους. Η ελλιπής επαγγελματική (professional) ανάπτυξη στην κοινωνία των πολιτών επιτρέπει στα διατάγματα να «ρυθμίζουν», όπως κατά τον 19ο αιώνα, πώς οι γιατροί πρέπει να κάνουν τις χειρουργίες κλπ. Η ρύθμιση των επαγγελματικών πρακτικών είναι ένα σημαντικό κομμάτι ρυθμίσεων στη σύγχρονη εποχή, αλλά η μεσολάβηση αυτή δεν μπορεί να αποτελεί επιβολή επί επιστημονικής βάσεως και πρέπει να πραγματοποιείται σε διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους.

Στην Ελλάδα, η απουσία επιβολής των ρυθμιστικών νομοθετημάτων της ΕΕ αναφορικά με την υγιεινή και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα για τον ερευνητή των ζητημάτων πολιτειότητας στη χώρα. Εάν αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν τηρούνται λόγω απουσίας συστημάτων παρακολούθησης και επιβολής, τότε μπορεί να μην εφαρμόζονται και άλλα εξίσου σημαντικά δικαιώματα κοινωνικής πολιτειότητας αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές και τα δημόσια αγαθά. Η ουσιαστική ενδυνάμωση του πολίτη θα δημιουργήσει αναπόφευκτα έναν νέο πόλο προσοχής, ένα σημείο που θα αποτελεί κοινωνική αναφορά για την πολιτική του πολίτη.

Υπάρχουν κατηγορίες πληθυσμού που είναι αποκλεισμένες και μπορεί να αξιώσουν ανα-

γνώριση ως θύματα κοινωνικών διακρίσεων διαμορφώνοντας το κοινωνικό έγκλημα, όπως το έγκλημα που σχετίζεται με τη χρήση ναρκωτικών (μη καταγεγραμμένοι και καταγεγραμμένοι μετανάστες, άνεργοι νέοι και «φτωχοί»). Αυτές οι μεγάλες κοινωνικές κατηγορίες του πληθυσμού δεν «προστατεύονται» στον ίδιο βαθμό που προβλέπουν τα καθορισμένα ελάχιστα κριτήρια της ΕΕ.

Στην ΕΕ δεν έχει καθιερωθεί βασικό εισόδημα ούτε κάποιο γενικό καθεστώς κοινωνικής προστασίας για τους ηλικιωμένους. Οι νέοι δεν εκπροσωπούνται από τα συνδικάτα και είναι αποκλεισμένοι από την αγορά εργασίας.

Τα σκανδιναβικά δημοκρατικά συστήματα κοινωνικής πρόνοιας (Olsen, 1987) και όλο και περισσότερο η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκουν να βασίσουν την ευρωπαϊκή ιθαγένεια στην έννοια της «ενεργού πολιτεότητας». Ο θεσμός αυτός απαιτεί ισχυρή εθνική αλληλεγγύη και μια νοοτροπία ανοίγματος στις σχέσεις διοίκησης και πληθυσμού. Απαιτεί επίσης μεγάλη αλληλεγγύη μεταξύ των εργαζομένων και μια ισχυρή αίσθηση τριμερούς εταιρικής συνεργασίας (κράτος, εργασία, επιχειρήσεις) όταν χρειάζεται να ληφθούν αποφάσεις.

Κοινωνική ένταξη σημαίνει δυνατότητα εισαγωγής μέσα στο σύστημα έμμιθης σχέσης (wage relation), με δυνατότητα ασφάλισης κατά της ανεργίας και σύστημα οικογενειακών παροχών. Ωστόσο, το περιορισμένο τμήμα που καταλαμβάνουν μέσα σε ένα τέτοιο σύστημα οι κρατικές επιχειρήσεις, όπως π.χ. οι κρατικοί οργανισμοί κοινής ωφελείας, σημαίνει ότι το άτυπο, το μη αναγνωρισμένο και επομένως το άδηλο αποτελεί το κοινωνικά σημαντικό πεδίο και αυτό που δίνει το γενικό χρώμα στην έννοια της κοινωνικής οικονομίας εδώ. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, αυτή η έννοια δεν είναι πλήρως αναγνωρισμένη λόγω των προηγούμενων συνθηκών στο κοινωνικό περιβάλλον και γι' αυτό θα πρέπει να αναγνωρισθεί, να διερευνηθεί και να προωθηθεί. Η κοινότητα των κοινωνικών επιστημών αλλά και οι νέες πολιτικές δυνάμεις με κοινωνική και περιβαλλοντική συνείδηση πρέπει καταρχάς να αναγνωρίσουν τα θέματα που σχετίζονται με την ανάδυση και τη θεσμική αναγνώριση αυτής της άδηλης οικονομίας.

Οι αδύναμοι θεσμοί κοινωνικής προστασίας για τις κατηγορίες πληθυσμού που βρίσκονται σε κρίση, όπως οι νέοι, οι γυναίκες, τα ΑΜΕΑ, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι μετανάστες, υποδηλώνουν ότι το κόστος ασφάλισης κατά της ανεργίας και των κοινωνικών παροχών είναι περίπου μηδαμινό, και ότι είναι επομένως η οικογένεια που θα επωμιστεί το κόστος της παραβατικότητας, της φτώχειας, της ασθένειας, της παιδείας. Η φτώχεια και η κοινωνική μέριμνα είναι συνυφασμένες με την κοινωνική προστασία και τη γενική απασχόληση και κατάρτιση. Η αστυνομική διοίκηση ιστορικά έχει αποτελέσει τον κρατικό θεσμό που ρυθμίζει τους φτωχούς χρησιμοποιώντας την πρόληψη και την ανίχνευση πληροφοριών ως ενέργειες κοινωνικής διακυβέρνησης (Τσομπάνογλου, 2004).

Στην ελληνική περίπτωση η ευθύνη για την κοινωνική οικονομία είναι κατακερματισμένη, και το ίδιο ισχύει για τις δαπάνες, οι οποίες ως εκ τούτου φαίνονται μικροσκοπικές και άρα αμελητέες. Η αρμοδιότητα διαχέεται, συνεπώς, σε μια ευρεία περιοχή και καταλήγει να γίνει φάντασμα. Είναι πολύ δύσκολο να αποδειχθεί, όταν η στατιστική υποδομή

είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένη και πολύ περιορισμένη ακόμα και μεταξύ κρατικών φορέων. Η σύγχρονη διοίκηση κοινωνικής μέριμνας διαμέσου της κοινωνικής ένταξης (με την κοινωνική ασφάλιση και την ασφάλιση της υγείας) καθορίζουν συστήματα υποστήριξης και ορίζουν τις νέες παραμέτρους της κοινωνικής οικονομίας.

Η Ελλάδα έχει αποτύχει έως σήμερα να αναπτύξει το χώρο της κοινωνικής προστασίας, οργανωμένο τμήμα της οποίας θα ήταν η κοινωνική οικονομία. Οι συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των δημοσίων και ιδιωτικών δικαιωμάτων και λειτουργιών (rights and functions) μεταξύ των κοινωνικών παραγόντων θέτουν σε κίνδυνο τον κοινωνικό χώρο για την κοινωνική αναπαραγωγή της κοινωνίας.

4.1 Οι ελλείψεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο εθελοντισμός και το ιδεώδες της αλληλεγγύης, προστιθέμενα στη φιλανθρωπία και το συνεταιριστικό κίνημα, διαρθρώθηκαν με ένα ιστορικά ιδιαίτερο τρόπο: παρήχθησαν ως μορφές κρατικής πολιτικής και παρέμβασης, ως ένα κυρίαρχο πεδίο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ως μεγάλη συνεισφορά στο Έθνος εκ μέρους των «εθνικών ευεργετών».

Οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι οι σημερινοί κύριοι παίκτες στην ελληνική κοινωνική οικονομία έχουν τη δική τους ιδιαίτερη καταγωγή. Όμως, στην Ελλάδα, το σαφώς προσδιορισμένο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας αποτελεί ομολογουμένως μια θεωρητική και πολιτική κατασκευή που μεταφέρθηκε από τις εμπειρίες του πολιτικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η συζήτηση για την κοινωνική οικονομία δεν κατάφερε να προσαρμοσθεί στις ελληνικές ιστορικές, κοινωνικές και θεσμικές ιδιαιτερότητες. Η χαρτογράφηση της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο. Υπάρχουν πολύ λίγες αξιόπιστες μελέτες, πέρα από το γεγονός ότι η έρευνα για την κοινωνία των πολιτών και τον εθελοντικό τομέα δεν είναι πολύ προηγμένη.

Οι μελέτες απεικονίζουν ωστόσο μια ελλιπώς ανεπτυγμένη κοινωνία των πολιτών, με αδύναμη δομή και θεσμική έκφραση στην κοινωνική οικονομία, μια περιορισμένη κοινωνική επίδραση, παρά το γεγονός ότι εγκαθιδρύεται μέσα σε ένα σχετικά θετικό περιβάλλον όσον αφορά τις αξίες και τη σχετική νοοτροπία (Λυμπεράκη & Παρασκευόπουλος, 2002, Αφουξενίδης, Λεοντίδου & Σκλιάς, 2003, Λαμπρόπουλος κ.ά., 2005, Σωτηρόπουλος & Καραμαγκιόλη, 2006).

Πρωτοβουλίες κοινωνικής έρευνας όπως οι προαναφερθείσες κατέδειξαν την ύπαρξη βασικών ελλείψεων σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο, αναφορικά με το πλαίσιο της αγοράς εργασίας και απασχόλησης, της κουλτούρας της αυτο-οργάνωσης και του εθελοντισμού, και της κατάστασης των υπηρεσιών δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα.

Οι ελλείψεις κοινωνικού κεφαλαίου, εκφραζόμενες ως έλλειψη εμπιστοσύνης στις αγοραίες συναλλαγές, υψηλό κόστος χρήματος, κεντρικός έλεγχος και πολιτική παρέμβαση στην αγορά εργασίας, απουσία επικαιροποιημένων θεσμών, κλειστά και προστατευόμενα επαγγελματικά κυκλώματα και ελλείψεις του συστήματος δημόσιας παιδείας, θέ-

τούν μεγάλα εμπόδια στη διαμόρφωση μιας σύγχρονης και φιλελεύθερης οικονομικής σφαίρας. Η πολιτική παρέμβαση και η απουσία αυτο-οργάνωσης και εθελοντικής νοοτροπίας αποδυναμώνουν το δημοκρατικό κίνημα εκπροσώπησης στη σφαίρα της αγοράς και της οικονομίας, που είναι η βάση για τη βιώσιμη διαμόρφωση μιας κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα.

Τα γεγονότα αυτά σχηματίζουν με τη σειρά τους μια θολή εικόνα για τον πραγματικό όγκο και την πραγματική μορφή της ελληνικής αγοράς εργασίας, την οικονομική παραγωγή και την ορατότητα κοινωνικών δυνάμεων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

4.2 Η εσωτερική συνοχή της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα

Οι θεσμοί της κοινωνικής οικονομίας είναι ανεξάρτητοι, πράγμα που συνεπάγεται ότι κάθε λήψη απόφασης αναφορικά με τη λειτουργία τους καθορίζεται από τα διοικητικά τους συμβούλια χωρίς εξωτερική ανάμειξη από κυβερνητικές και διοικητικές υπηρεσίες ή άτομα ή παντός τύπου αντιπροσώπους αυτών. Αυτή η θεμελιώδης προϋπόθεση θα μπορούσε να είναι συμβατή με τη συμμετοχή εκπροσώπων του κράτους σε διοικητικά συμβούλια, στο βαθμό όμως που δε θα αποτελούν την πλειοψηφία και δε θα ασκούν καταλυτικό έλεγχο στις αποφάσεις (Ηνωμένα Έθνη, 2003, 19).

Οι θεσμοί της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι υποχρεωτικοί, πράγμα που σημαίνει ότι όποιος επιθυμεί να συμμετέχει είναι ελεύθερος να το πράξει και ότι η συμμετοχή δεν επιβάλλεται από νόμο του κράτους ή από οποιαδήποτε άλλη νομοθετική ρύθμιση.

Οι θεσμοί της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα είναι τυπικά δομημένοι οργανισμοί. Περιλαμβάνουν νομικά πρόσωπα και συλλογικότητες συγκεκριμένου τύπου. Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να διαθέτουν συγκεκριμένο βαθμό σταθερής οργανωτικής βάσης και λειτουργίας όπως προβλέπεται από το νόμο ή από διοικητικές ρυθμίσεις που αφορούν ρητώς στη σύσταση και λειτουργία τους (Ηνωμένα Έθνη, 2003, 18). Η πιο παγιωμένη μορφή είναι αυτή των κοινωνικά αναγνωρισμένων νομικών προσώπων.

Το ελληνικό δίκαιο προβλέπει μόνο δύο νομικά πρόσωπα: *πρόσωπα δημοσίου δικαίου* και *πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου*. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου συστήνονται με νόμο και συνήθως θεωρούνται μη κερδοσκοπικά, ενώ τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ιδρύονται με ιδιωτική πράξη με τη μορφή ενός καταστατικού και είναι κερδοσκοπικά. Δεν υφίσταται νομοθεσία για τα μη κερδοσκοπικά πρόσωπα ούτε για τη δωρεάν νομική βοήθεια.

Μια ελληνική ιδιαιτερότητα είναι ότι υπάρχουν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που ενεργούν βάσει του νόμου για νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που λειτουργούν ως επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου. Και οι δύο κατηγορίες αποτελούν νομικά πρόσωπα μικτού δικαίου. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν η άσκηση του ιατρικού και νομικού επαγγέλματος, τα Πανεπιστήμια και τα Εμπορικά Επιμελητήρια.

Όπως περιγράφηκε παραπάνω, η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στους τομείς της υγείας, της νομικής προστασίας και της παιδείας επισύρει την εμπορευματοποίηση βασικών «κοινωνικών» αναγκών. Το κράτος δεν παρέχει τις παραμέτρους για τις υπηρε-

σίες γενικού συμφέροντος στη βάση της ένταξης των εργαζομένων στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του. Γι' αυτό αυτή η πολιτική γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο ενός διυισμού (bifurcation) μεταξύ ενός προνοιακού (providence) συστήματος για την ιδιωτική «κοινωνία» (λειτουργεί σε συνεργασία με την Εκκλησία), και μιας κοινωνικής «πολιτικής» για την δημόσια κρατική «κοινωνία», δεδομένου ότι *οι συντάξεις αποτελούν τον κύριο προορισμό των κοινωνικών μεταβιβάσεων*. Γι' αυτό το λόγο και η μείωση των ποσοστών της φτώχειας στην Ελλάδα σε σχέση με τον κοινωνικό προϋπολογισμό και τις κοινωνικές μεταβιβάσεις είναι η μικρότερη που παρατηρείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με ποσοστό μείωσης σχεδόν ασήμαντο. Γι' αυτό το λόγο δεν λειτουργεί το σύστημα των κοινωνικών δικαιωμάτων για όλους και οι κοινωνικές υπηρεσίες καθίστανται «υβριδικές» και βασικά ιδιωτικές και για κέρδος. Αυτός ο προνομιακός χώρος άσκησης της κοινωνικής οικονομίας και της λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελεί ένα πεδίο προνοιακής μέριμνας παλαιού τύπου με μείγμα φιλανθρωπίας και εκκλησιαστικής φροντίδας, το οποίο η πολιτεία δεν μπορεί να αναγνωρίσει παρά μόνο σαν «πεδίο» αδιάφορης εμπορικής δράσης.

Οι θεσμοί της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα φέρουν μια ουσιαστικά φιλανθρωπική καταστατική δέσμευση για παροχή αγαθών και υπηρεσιών προς τα μέλη τους και την κοινότητα. Παρότι υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών, το σύστημα των φιλανθρωπικών οργανισμών αντιπροσωπεύει μια μη νομοθετικά ρυθμισμένη και εν πολλοίς αχαρτογράφητη περιοχή.

Για τους οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας που είναι ενεργοί στην αγορά η διανομή του πλεονάσματος δεν εξαρτάται από το επενδυμένο κεφάλαιο των μελών, αλλά το κάθε μέλος έχει μια ψήφο [Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για το Δημόσιο Τομέα και την Κοινωνική και Συνεργατική Οικονομία (CIRIEC), 2006].

Αναφορικά με τους οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας που λειτουργούν εκτός της οικονομίας της αγοράς, παρέχοντας προϊόντα και υπηρεσίες σε οικονομικά ασήμαντες τιμές, δεν επιτρέπεται η κατανομή πλεονάσματος ή κερδών σε αυτούς που τους ιδρύουν, διοικούν και χρηματοδοτούν.

4.3 Δημιουργία ενός στατιστικού αρχείου των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας

Η Ελλάδα δεν διαθέτει ένα γενικό μητρώο με όλες τις οντότητες, είτε έχουν νομικό πρόσωπο είτε όχι, είτε καταβάλλουν φόρο είτε έχουν ατέλεια, είτε είναι ενεργές στην αγορά είτε όχι. *Ομοίως, δεν διαθέτουμε ένα μητρώο, το οποίο να καταγράφει όλες τις οντότητες που έχουν ιδιαίτερη φορολογική μεταχείριση*. Το υφιστάμενο Γενικό Εμπορικό Μητρώο δεν προβλέπει τίποτα από τα παραπάνω. Ο Νόμος για την κοινωνική οικονομία και τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας (Σεπτέμβριος 2011) προβλέπει την κατάρτιση ειδικού μητρώου για τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, αλλά δεν εξηγεί ούτε τον τύπο των οργανώσεων που περιλαμβάνονται ούτε τη σύνδεση με το υφιστάμενο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Nasioulas 2011, 123-137).

Ένα μητρώο των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων υπάρχει ήδη στα Ειρηνοδικεία, αλλά δεν είναι ψηφιοποιημένο και τα στοιχεία του δεν είναι επικαιροποιημένα. Έχουμε ένα μη-

Πίνακας 1. Ελληνικό μητρώο κοινωνικής οικονομίας

Είδος ΝΠΙΔ	Νομοθεσία	Φορείς όπου τηρούνται Μητρώα
Αστικοί Συνεταιρισμοί	Νόμος 1667/1986 Νόμος 2076/1992 Νόμος 2166/1993 Νόμος 2515/1997	Κεντρική Διοίκηση Γενικού Εμπορικού Μητρώου στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων
Αγροτικοί Συνεταιρισμοί – Αγροτικές Συνεταιριστικές Ενώσεις	Νόμος 921/1979 Νόμος 2169/1993 Νόμος 2181/1994 Νόμος 2538/1997 Νόμος 2810/2000	Βιβλίο Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Ειρηνοδικεία Βιβλίο Μητρώου Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Αστικά Δικαστήρια “ΠΑΣΕΓΕΣ”
Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί	ΠΔ 17/1984 ΠΔ 93/1987 ΠΔ 2/1988 ΠΔ 23/1990 ΠΔ 448/1991	Υπουργείο Υποδομών Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Ειρηνοδικεία
Ευρωπαϊκοί Συνεταιρισμοί – Ευρωπαϊκές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις	Ευρωπαϊκός Κανονισμός 1435/2003	Κεντρική Διοίκηση Γενικού Εμπορικού Μητρώου στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων
Γυναικείοι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί	Νόμος 1541/1985	Βιβλίο Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Ειρηνοδικεία Βιβλίο Μητρώου Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Αστικά Δικαστήρια “ΠΑΣΕΓΕΣ”
Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Νόμος 1667/1986	Βιβλίο Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Ειρηνοδικεία Βιβλίο Μητρώου Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στα Αστικά Δικαστήρια “ΠΑΣΕΓΕΣ”
Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης	Νόμος 1716/1999	Μητρώο Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης στο Υπουργείο Υγείας
ΕΛΣ 95 Σ.12 Χρηματοπιστωτικές εταιρείες		
Συνεταιριστικές Τράπεζες – Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί	Νόμος 1667/1986 Νόμος 2076/1992	Κεντρική Διοίκηση Γενικού Εμπορικού Μητρώου στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος
Ταμεία Ασφάλισης Επαγγελματιών	Νόμος 3039/2002	Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων στο Υπουργείο Εργασίας

Είδος ΝΠΙΔ	Νομοθεσία	Φορείς όπου τηρούνται Μητρώα
Ασφαλιστικές Εταιρείες – Συνεταιρισμοί Αλληλασφάλισης	Νόμος 3557/2007 Νόμος 3455/2006 Νόμος 3487/2006 Νόμος 2496/1997 Νόμος 1569/1985 Νόμος 400/1970 Νόμος 2190/1920	Μητρώο Ασφαλιστικών Εταιρειών στο Υπουργείο Ανάπτυξης
Μη κερδοσκοπικοί Φορείς που εξυπηρετούν χρηματοδοτικές Εταιρείες, όταν αυτές δεν ανήκουν στην κοινωνική οικονομία	ΕΣΛ Σ.15 μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά	
Αθλητικές Ενώσεις – Αθλητικοί Όμιλοι	Νόμος 2858/2000	Νομαρχιακά Γραφεία Φυσικής Αγωγής Γενική Γραμματεία Αθλητισμού Αντίστοιχες Ομοσπονδίες
Αθλητικές Ομοσπονδίες και Συνομοσπονδίες	Νόμος 2858/2000	Νομαρχιακά Γραφεία Φυσικής Αγωγής Γενική Γραμματεία Αθλητισμού Αντίστοιχες Ομοσπονδίες
Σύλλογοι Φοιτητών	Νόμος 1566/1985	Ειρηνοδικεία Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
Τοπικά Συμβούλια Νέων	Νόμος 3443/2006	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Σύλλογοι Γονέων	Νόμος 1566/1985	Υπουργείο Παιδείας
Κυνηγετικά και Φιλοδασικά Σωματεία	Νόμος 177/1975	Ειρηνοδικεία
Φιλανθρωπικοί Σύλλογοι & Φιλανθρωπικά Σωματεία	Νόμος 1111/1971	Ειρηνοδικεία Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
Διεπαγγελματικές Οργανώσεις	Νόμος 2732/1999	Υπουργείο Γεωργίας
Ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	Νόμος 2039/1939	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
Ερανικές επιτροπές	Νόμος 5101/1931	Ειρηνοδικεία
Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρείες	ΑΚ 741	Ειρηνοδικεία Μητρώο Εθνικών και Νομαρχιακών Ιδρυμάτων Κοινωνικής Μέριμνας [Μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου] στο Τμήμα Εθελοντισμού και Πιστοποίησης Φορέων του Υπουρ-

Είδος ΝΠΙΔ	Νομοθεσία	Φορείς όπου τηρούνται Μητρώα
		γείου Υγείας Μητρώο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με Ανθρωπιστική και Διεθνή Δράση, του Υπουργείου Εξωτερικών
Ευρωπαϊκές Ομάδες Οικονομικών Συμφερόντων	ΠΔ 38/1992	Κεντρική Διοίκηση Γενικού Εμπορικού Μητρώου στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων
Εργατικά Συνδικάτα – Συμβούλια Εργαζομένων – Σωματεία	Νόμος 1264/1982 Νόμος 1767/1988	ΓΣΕΕ

Πηγή: Nasioulas, 2011, 144-146

τρώο συνεταιρισμών, αλλά όχι σαφή εικόνα των τακτικών και «αναγκαστικών» συνεταιρισμών. Φυσικά αυτό δεν περιλαμβάνει τις «ειδικές» μορφές κοινωνικών συνεταιρισμών, όπως τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς περιορισμένης ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε) για το έργο της αποκατάστασης ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας, που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας αποϊδρυματοποίησης των ψυχιατρικών ιδρυμάτων. Η πρόσφατη νομοθεσία φαίνεται να εστιάζει στην ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων που στοχεύουν στους κοινωνικά αποκλεισμένους, καλύπτοντας τους στόχους αυτών των φορέων περιορισμένης ευθύνης. Δυστυχώς, αφήνει εκτός πολλές κοινωνικές κατηγορίες και επομένως αστοχεί στο να ορίσει την ίδια την κλίμακα που καταλαμβάνει η κοινωνική οικονομία.

Στον αθλητισμό, τα νομαρχιακά Γραφεία Φυσικής Αγωγής (που τώρα έχουν καταργηθεί και μεταφερθεί στις περιφερειακές αυτοδιοικήσεις) τηρούν αρχεία των υπαρχόντων ομίλων και συλλόγων. Εντούτοις, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού δεν διαθέτει ένα τέτοιο γενικό αρχείο. Υπάρχει μόνο ένα μητρώο Αθλητικών Σωματείων και παρότι η επίσημη ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού δηλώνει την ύπαρξη ειδικού γραφείου ψηφιακών και στατιστικών εφαρμογών και τεκμηρίωσης, αυτό βρίσκεται ακόμα υπό κατασκευή. Όλα τα παραπάνω είναι απλώς ενδεικτικά του κατακερματισμού και της έλλειψης ειδικών μεθοδολογιών παρακολούθησης και ελέγχου ανάμεσα στα διακριτά μέρη της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα (Nasioulas, 2011).

Το σημαντικότερο ζήτημα αφορά την καταγραφή και ταξινόμηση των διαφόρων μορφών κοινωνικής οικονομίας στη χώρα. Χρειαζόμαστε μια αντίληψη της κοινωνικής επιστήμης με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Τα βιβλία που τηρούνται από τα Πρωτοδικεία αποτελούν μια απαρχαιωμένη μέθοδο. Κανείς δεν μπορεί να ξέρει ποιοι από τους εγγεγραμμένους οργανισμούς συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους και ποιες αλλαγές επήλθαν στη λειτουργία τους. Αυτό ασφαλώς αποτελεί και χαρακτηριστικό της εγγραφής επιχειρήσεων στα Εμπορικά Επιμελητήρια. Πολλές ανενεργές επιχειρήσεις τηρούνται στα αρχεία εις βάρος των ενεργών. Επομένως, παράλληλα με την ψηφιοποίηση των αρχείων που τελούν ήδη σε συμμόρφωση, χρειαζόμαστε μια νέα διαδικασία που θα παρακο-

λουθεί σε πραγματικό χρόνο τις ουσιώδεις παραμετρικές αλλαγές στην εσωτερική σύνθεση, τη λειτουργία και τις δραστηριότητες των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας καθώς επίσης και εν γένει των επιχειρήσεων στο τοπικό επίπεδο.

Η δημιουργία ενός στατιστικού μητρώου για τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα θα παρέχει τη βάση για την ανάλυση της σημασίας τους ανά τομέα δραστηριότητας, όπως στην περίπτωση της Διεθνούς Ταξινόμησης των Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων, (ICNPO, Ηνωμένα Έθνη, 2000). Η μεθοδολογία είναι συνεπής προς το ΣΕΛ 1993 και το ΕΣΛ 1995. Αποτέλεσε το προϊόν έρευνας του Συγκριτικού έργου για τον Μη Κερδοσκοπικό Τομέα Πανεπιστήμιο Johns Hopkins (Ηνωμένα Έθνη, 2003). Η μέθοδος αυτή επικεντρώνεται στην εσωτερική ταξινόμηση του μη κερδοσκοπικού τομέα ώστε να δείξει το πεδίο εργασίας του κάθε οργανισμού. Αυτό θα αποτελούσε για την Ελλάδα μια πραγματική δομική μεταρρύθμιση των τοπικών κοινωνικών οικονομιών.

4.4 Εθελοντική εργασία

Το Εγχειρίδιο των Ηνωμένων Εθνών (Ηνωμένα Έθνη, 2003, 69-70) εγείρει αρκετά σοβαρά μεθοδολογικά ζητήματα όσον αφορά την εθελοντική εργασία στην κοινωνική οικονομία. Πρέπει να γνωρίζουμε τον αριθμό των εθελοντών, τις ώρες της εθελοντικής εργασίας και την οικονομική αποζημίωση που λαμβάνουν. Η εθελοντική εργασία δεν πρέπει να είναι πάντοτε απλήρωτη, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα. Πρέπει επίσης να εμπεδωθεί ότι η εθελοντική εργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προϋπηρεσία αλλά και ως εκπαίδευση για μελλοντικές αμειβόμενες εργασίες, κάτι που αποτελεί άλλη μια έλλειψη στην ελληνική εμπειρία, αφού η αμειβόμενη εργασία είναι αυτή που συνήθως σχετίζεται με πιστοποιημένη εργασιακή εμπειρία.

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα απασχολεί πολλούς εθελοντές, αλλά η εργασία τους δεν καταγράφεται εξαιτίας των παραπάνω λόγων. Τεχνικά, δεν συνιστά εργασία με τυπική αναγνώριση. Τουλάχιστον θα μπορούσε να αποτελεί μια βάση για την ένταξη στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Αυτή είναι η συνήθης κατάσταση στην περίπτωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος, αλλά και σε πολλές τοπικές κοινοτικές ομάδες και ενώσεις στήριξης κοινοτήτων. Φυσικά δεν υπάρχει γενική καταγραφή της εθελοντικής δράσης στην Ελλάδα ούτε κέντρο έρευνας.

Ταυτοχρόνως, σε αυτό το εν πολλοίς αχαρτογράφητο έδαφος είναι αρκετά διαδεδομένη μια μέθοδος που χρησιμοποιείται από μη κερδοσκοπικές ενώσεις, όπως π.χ. λέσχες, οι οποίες εμφανίζουν τους υπαλλήλους τους ως εθελοντές εγγράφοντας τις αποδοχές τους ως «δαπάνες μετακινήσεων». Με τον τρόπο αυτό αποφεύγουν να παρουσιάσουν έναν αυξημένο αριθμό υπαλλήλων, δεν πληρώνουν εισφορές για την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού και καλλιεργούν την εικόνα ενός οργανισμού με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες που αναζητά ακόμα και υποστήριξη από το κράτος μέσω πολιτικών γνωριμιών.

Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη χρήση του χρόνου (Time-Use Surveys) διεθνώς και το Ευρωβαρόμετρο στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν κατά καιρούς επικεντρωθεί στα ζητήματα εθελοντισμού και εθελοντών. Αλλά δεν έχει προταθεί αποτελεσματική

μέθοδος για την οικονομική αποτίμηση της εθελοντικής εργασίας ιδιαίτερα στην κοινωνική οικονομία που είναι μεγάλο μέρος της άδηλης οικονομίας στην Ελλάδα.

Οι υπερβολικές νομοθετικές ρυθμίσεις, η κατακερματισμένη και διχοτομημένη αγορά εργασίας, η απουσία εγγεγραμμένων κοινωνικο-οικονομικών μορφών και η σχετιζόμενη αδυναμία του συστήματος φορολογικής αποτίμησης φαίνεται να αποτελούν λόγους για τους οποίους η άτυπη κοινωνικο-οικονομική δραστηριότητα έχει διεισδύσει τόσο βαθιά, οδηγώντας στην εμφάνιση κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων ως μη κερδοσκοπικών και στο φαινόμενο της φορολόγησης μη κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων ως κερδοσκοπικών (SOS Doctors, Συνεταιριστικά Ξενοδοχεία Νάουσας κλπ.)

Υπάρχει μια ιδιάζουσα ασυλία ως προς το φορολογικό έλεγχο της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα ως αποτέλεσμα της τριβής ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, με το κράτος να υποστηρίζει πολλές φορές το ιδιωτικό παρά το δημόσιο συμφέρον. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα: Τα Γραφεία Φυσικής Αγωγής των Νομαρχιών, που είναι επιφορτισμένα με την εξέταση των λογαριασμών των αθλητικών συλλόγων, δεν ασχολούνται με τον έλεγχο των οικονομικών στοιχείων, της λειτουργίας των εγκαταστάσεων και των συνθηκών απασχόλησης του προσωπικού (πτυχίο σπουδών, νόμιμες συνθήκες εργασίας, φορολόγηση κλπ.). Οι διατάξεις του φορολογικού νόμου για τον αριθμό των θέσεων στα γήπεδα που φορολογούνται είναι απλώς τυπικές.

Επίσης, είναι γνωστή η τραγική μοίρα της μεγάλης πλειονότητας των αγροτικών συνεταιρισμών, όπου οι διοικήσεις τους με την ανοχή των ελεγκτικών μηχανισμών σκόρπισαν πάνω από 100 δισεκατομμύρια ευρώ σε καταναλωτικά αγαθά και σε προσωπικές περιουσίες, αφήνοντας σήμερα τη χώρα με ελάχιστους εύρωστους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

Η κοινωνική οικονομία αποτέλεσε ιστορικά τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής δημόσιας σφαίρας και σήμερα αντιπροσωπεύει έναν ανεκτίμητο πόρο κοινωνικής ανάπτυξης και κοινοτικής συνοχής (Τσομπάνογλου, 2007). Αλλά δεν αναγνωρίστηκε επαρκώς μέχρι σήμερα από τη διοίκηση και το πολιτικό σύστημα. Ευρύτερα ζητήματα και οι γνωστές αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης στη χώρα διατήρησαν τους πολύτιμους πόρους της κοινωνικής οικονομίας σε σκανδαλώδη αχρησία. Αν δεν καταφέρουμε να δώσουμε ταυτότητα στην κοινωνική οικονομία, αυτή θα συνεχίσει να φθίνει – αφημένη στο έλεος ανώμαλων πρακτικών και της διαφθοράς. Η μεταβολή των παραμέτρων του χρεωκοπημένου μοντέλου που ακολουθήθηκε, ενδεχομένως να μην έρθει από τη διαχείριση των οικονομικών πόρων, αλλά από την άρθρωση του εγγενούς κοινωνικού δυναμισμού των κοινωνικών επιστημών, οι οποίοι πρέπει να ενδυναμωθούν προκειμένου να οργάνωσουν αυτή την εν πολλοίς άτυπη οικονομική κοινότητα στην Ελλάδα.

5. Επίλογος

Η εργασία αυτή επιχειρήσε μια κοινωνιολογική προσέγγιση στο θέμα της οργάνωσης της εργασίας στην μεταπολεμική Ελλάδα προκειμένου να περιγράψει το θεσμικό πεδίο σε αυτόν τον σημαντικό τομέα και να εξηγήσει τους λόγους για την ανάπτυξη μιας σειριοποίησης της πολιτικής οικονομίας των δικαιωμάτων του πολίτη και των δικαιωμάτων

στήριξης αυτών σε περίπτωση ανάγκης.

Η προνοιακή προστασία έχει ουσιαστική σημασία ως θεσμός προκειμένου να γίνει αντιληπτή η κοινωνική πολιτειότητα και η αξία της ενδυνάμωσης για την κοινωνικο-οικονομική οργάνωση. Η ενοποίηση εντός μιας χώρας επιτρέπει την δημιουργία τυποποιημένων μετρήσεων που θα επαρκούν για την εδραίωση ομοιομόρφων κανόνων γενικής ένταξης των ανθρώπων που βρίσκονται σε «ανάγκη».

Οι φτωχοί, οι άνεργοι παραμένουν «υπό την κατοχή» ενός καθεστώτος που, ενώ εφαρμόζει ένα δυαδικό σύστημα εργασίας όπως περιγράφηκε παραπάνω, αναγνωρίζει ονομαστικά μόνο «κοινωνικά δικαιώματα», ενώ διαθέτει ένα σύστημα νομικής και κοινωνικής προστασίας μόνο για όσους εργάζονται στη «δημόσια» σφαίρα.

Εάν η απόσταση μεταξύ του ονομαστικού και του πραγματικού παραμένει υψηλή και δεν υπάρχει γενική απασχόληση με τη βοήθεια και την αναγνώριση του τρίτου τομέα, σημαίνει ότι δίνεται έμφαση σε ένα ιδιωτικό κερδοσκοπικό σύστημα (σύστημα υγείας, εκπαίδευσης, περιβάλλοντος), το οποίο εμπορεύεται βασικές ανθρώπινες ανάγκες, όπως στις προφιλελεύθερες ιστορικές κοινωνίες. Με τον τρόπο αυτό, «μειονότητες», παιδιά, γυναίκες, και μη αστικές μονογονεϊκές οικογένειες, ηλικιωμένοι συνταξιούχοι, καθώς επίσης και ανειδίκευτοι εργαζόμενοι αποκλείονται από τα βασικά δικαιώματα του βιοπορισμού. Το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας παραμένει άδηλο και συνδέεται με την υπόγεια οικονομία των αναγκών που λειτουργεί κύρια ως η πύλη για την οργάνωση των υπηρεσιών με κέρδος. Δημιουργείται έτσι ένας ανεξέλεγκτος πληθωρισμός και μια πραγματική κρίση αναπαραγωγής της εργασίας. Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα χρειάζεται να ενοποιήσει τη δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα και να βασιστεί στις δεξιότητες και τα προσόντα των πολιτών, εγκαταλείποντας το νεποτισμό και τις αναξιοκρατικές πολιτικές που επικρατούν έως σήμερα. Σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, η κοινωνική οικονομία μπορεί να διαδραματίσει έναν καίριο ρόλο στον καθορισμό του γενικού συμπεριφέροντος και στην οργάνωση των υπηρεσιών για το σκοπό αυτό.

Βιβλιογραφία

- Afouxenidis A. Leontidou L. and Sklias P. (2003), *Organized Civil Society and European Governance: The case of Greece*. First annually report to EC, research Directorate – General, Directorate K-Knowledge – based Society and Economy.
- Aubert, V., *Continuity and Development*, Oxford University Press, 1990.
- Alivisatos, N., *Political Institutions in Crisis 1922-1974: Facets of the Greek experience*, Athens, Themelio, 1986.
- Arlacchi, P., *Mafia, Peasants and Great Estates*, Cambridge University Press, 1983.
- CIRIEC. (2007). *Social Economy in the European Union*. N°. CESE/COMM/05/2005 European Economic and Social Committee (EESC).
- CIRIEC. (2006). *Manual for Drawing Up the Satellite Accounts on Cooperatives and Mutual Societies*. European Commission. Enterprise and Industry Directorate General.
- Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Cooperation and Development, United Nations and World Bank

- (1993). *System of National Accounts, 1993*. Brussels/Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C.
- Coote & Lenaghan, *Citizens Juries*, Public Policy Institute, London, 1997.
- Dean, M., "A genealogy of the government of poverty", *Economy and Society*, Vol., 21, No. 3, August, 1992, pp.209-251.
- Defourny J. & Develtere P. (1999). The Social Economy : A worldwide making of a Third Sector. Στο : Defourny J., Develtere P. & Fonteneau B. (1999). *L'économie sociale au Nord et au Sud*. De Boeck
- Demoustier D. & Rousellier D. (2005). Social Economy as a Social Science : Historical Perspectives on France. in Clary, J., Dolfsma, W., Figart D. (eds) *Ethics and the Market: Insights from Social Economics*, London & New York, Routledge, Advances in Social Economics, 2005.
- Crouch, C., *Sharing public space: organized interests during the nineteenth century*, Oxford, 1988.
- Foucault, M., "On Governmentality", *Ideology and Consciousness*, 6, 5-23.
- Kofas, J., *Intervention and Underdevelopment*, Pennsylvania State University Press, 1989.
- Katrougalos, G., "The South European Welfare Model: The Greek Welfare State in Search of an Identity", *Journal of European Social Policy*, Vol. 6, No. 1, 1996, pp.39-60.
- Knemeyer, F-L., "Polizei", *Economy and Society*, ix, 1980, pp. 172-96.
- OECD/ELSA, *The Public Employment Service: Greece, Ireland, Portugal*, Paris , 1998.
- Lambropoulos N., Pouliou A., Sirakoulis K. (2005). *Third Sector in Greece : A managerial perspective based on field research results*.
- Laville J. Levesque B. & Mendell M. (2006). *The social economy. Diverse approaches and practices in Europe and Canada*. CRIDA.
- Lyberaki A. & Paraskevopoulos C. (2002). Social Capital Measurement in Greece. OECD – ONS International Conference on Social Capital Measurement.
- Mentzelos, A., "The Control of public Administration and the Body of Controllers of Public Administration", *Administrative Review*, Vol. 1, No. 2, May 1995, pp.95-106.
- Mavrogordatos, G., "From Traditional Clientelism to Machine Politics: the Impact of PASOK Populism in Greece". In: *South European Society and Politics*, Vol. 2, No.3 (Winter 1997) pp. 1-26.
- Mingione, E., "Underground Economy and irregular forms of Employment: the case Greece", in EEC, Program for Research and Actions on the Development of the Labour market. Underground Economy and Irregular Forms of Employment (Travail au Noir).
- Nasioulas I. (2007). Social Economy for Local Governance Structures – Monitoring and Evaluation Perspectives. In: Coccosis H. & Psycharis Y. (2007). Conference Proceedings of the 46th ERSA Conference. Volos. University of Thessaly. Vol. 1. pp. 337.
- Nasioulas I. (2011). *Social Economy in Greece*. Lambert Academic Publishing.

- Nasioulas I. (2010). *The Social Economy of Greece and its Social Capital. An integrated institutional and national-accounting recognition*. Orthos Logos Editions.
- Olsen, J., *Organized Democracy* (2nd ed.), Norwegian University Press, Oslo, 1987.
- Papadimitropoulos, D., "The Body of Public Administration Controllers, the Mediateur, and the Principle of Equite in French Public Administration", *Administrative Review*, Sept. 1995, pp. 34-52.
- Simeonidou, H., "Social Protection in Contemporary Greece", *South European Society & Politics*, Vol. 1, No. 3, Winter 1996, pp. 67-86.
- Sotiropoulos D. & Karamagioli E. (2006). Greek Civil Society: The Long Road to Maturity. Access 2 Democracy.
- Thedieck F. & Vilella, G., *Restoring the capacities of government and civil society after an internal or external conflict*, IIAS, Brussels, 1999.
- Tzannatos, Z. (ed.), *Socialism in Greece*, Aldershot: Gower, 1986.
- Tsobanoglou, G., *The Political Sociology of a Labor Reserve: Post-War Northern Greece and the Federal Republic of Germany*, Ph.D. Dissertation, 1993. (Microfilms and publications, University of Michigan, Michigan ISBN: 0.315.79879-3-UMI Order No. DANN79879).
- Tsobanoglou, G., "Considerations on Modern Absolutist Politics in the Periphery: their historical linkages via an analysis of legal modes of codification: The case of post-war Greece". In: *Laws and Rights*, Vincenzo Ferrari/Carla Farali (eds.), Vol. II, 1993b, pp.483-521.
- Tsobanoglou, G., "Organized Interests, State and Civil Society in the transition to the modern liberal era", In *On Implementation of Impersonal Law in Developing Societies*, Onati Seminar Series, May, 1995.
- Tsobanoglou, G., "The Ombudsman System in Greece", in Roy Gregory and Philip Giddings (Eds.) *Righting Wrongs: The Ombudsman in Six Continents*, International Institute for Administrative Science Monographs, 2000, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, Ohmsha, Tokyo.
- Tsobanoglou, G., "Aspects of the Public Justice System in Greece", pp. 125-135, Part III "Changing Positions of Courts in Society", in M. Fabri and P. Langbroek (Eds.) *The Challenge of Change for Judicial Systems. Developing a Public Administration Perspective*, IOS Press, Amsterdam, Ohmsha, Tokyo.
- Tsobanoglou, G., "The Struggle for Integration in the Greek Juridical System. Issues and recent Developments", pp. 283-296 in M. Fabri and F. Contini (Eds.), *Justice and Technology in Europe: How ICT is Changing the Judicial Business*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York.
- Tsobanoglou G. (ed.). (2007). *Social development and community cohesion. Sociological perspectives*. Papazisis Editions.
- Τσομπάνογλου, Γ., Επιμ. . (2008). Η ανάδυση της κοινωνικής οικονομίας, Παπαζήσης. Αθήνα
- Tsobanoglou, G., (2009) *Sociological Practice and the Sociotechnics of Governance*, σελ. 42-58, Eds Denis, A., Kalekin-Fishman, D., *The ISA Handbook in Contemporary Sociology*, Sage Studies in Interantioanl Sociology, London
- United Nations (Department of Economic and Social Affairs - Statistics Division).

- (2003). *Handbook on Non Profit Institutions in the System of National Accounts*. Series F, No. 91. New York.
- United Nations. (2000). *Classifications of Expenditure According to Purpose: Classification of the Functions of Government COFOG, Classification of Individual Consumption According to Purpose COICOP, Classification of the Purposes of Non Profit Institutions Serving Households COPNI, Classification of Outlays of Producers According to Purpose COPP*. United Nations Publications, Sales No. E.00. XVII.6.
- Weingrod, A., Patrons, Patronage, and Political Parties, In: *Comparative studies in Society and History*, Vol. 10, No. 4, 1968, pp.377-400.
- White, C., *Patrons and Partisans: A Study of Politics in Two Southern Italian Communi*, Cambridge: Cambridge University Press, 1980.

Ελληνική Νομοθεσία:

- Νόμος 1089/1980 «Περί Εμπορικών και Βιομηχανικών, Επαγγελματικών και Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων»
- Νόμος 1111/1972
- Νόμος 1264/1982 «Για τον εκδημοκρατισμό του Συνδικαλιστικού Κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών των εργαζομένων»
- Νόμος 1514/1985
- Νόμος 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, Ενώσεις Γονέων και Κηδεμόνων»
- Νόμος 1667/1986 «Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 1746/1988 «Ρύθμιση του θεσμού των επιμελητηρίων και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2081/1992 «Ρύθμιση του θεσμού των Επιμελητηρίων, τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1712/1987 για τον εκσυγχρονισμό των επαγγελματικών οργανώσεων των εμπόρων, βιοτεχνών και λοιπών επαγγελματιών και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2169/1993 «Αγροτικές συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2181/1994 «Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων του Ν.2169/1993 και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2731/1999 «Ρύθμιση θεμάτων διμερούς κρατικής, αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 2732/1999 «Διεπαγγελματικές Οργανώσεις και ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Γεωργίας»
- Νόμος 2783/1941 «Εισαγωγικός Νόμος του Αστικού Κώδικος»
- Νόμος 2810/2000 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις»
- Νόμος 2858/2000 «Ρύθμιση θεμάτων ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού»
- Νόμος 2961/2001
- Νόμος 3029/2002 «Μεταρρύθμιση Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης»

- Νόμος 3229/2004 «Κίνητρα για Ιδιωτικές Επενδύσεις για Οικονομική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Σύγκλιση» Προσθήκες στο 3299/2004
- Νόμος 3389/2005 «Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα»
- Νόμος 3390/2005 «Οργανισμός Εθελοντισμού ΕΡΓΟ ΠΟΛΙΤΩΝ και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 3419/2005 «Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ) και Εκσυγχρονισμός της Επιμελητηριακής Νομοθεσίας»
- Νόμος 3443/2006 «Τοπικά Συμβούλια Νέων και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 3479/2006 «Ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία αθλητικών επαγγελματικών ενώσεων και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 3522/2006 «Μεταβολές στη φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και άλλες διατάξεις».
- Νόμος 3610/2007 «Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής»
- Νόμος 3653 2008
- Νόμος 3655/2008 «Διοικητική και οργανωτική μεταρρύθμιση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις»
- Νόμος 3842/2010
- Νόμος 4169/1961 «Περί Γεωργικών Κοινωνικών Ασφαλίσεων»
- Νόμος 590/1977 «Περί του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος»
- Νόμος 921/1979

Κανονισμοί Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2223/96 του Συμβουλίου της 25ης Ιουνίου 1996 περί του ευρωπαϊκού συστήματος εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της Κοινότητας

